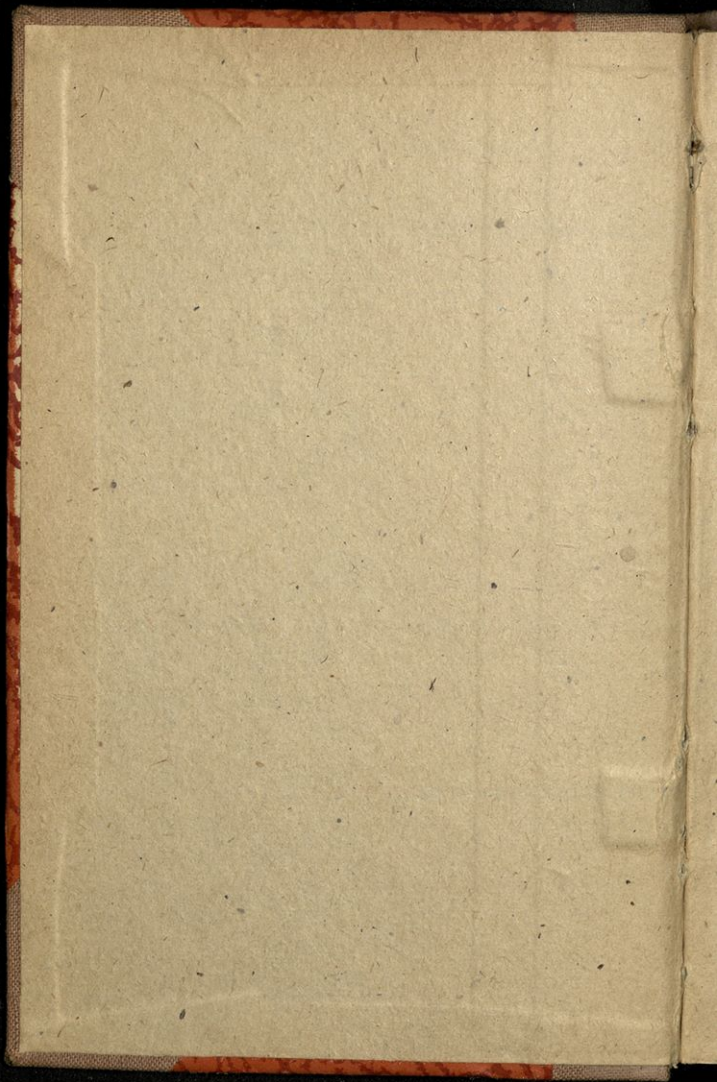
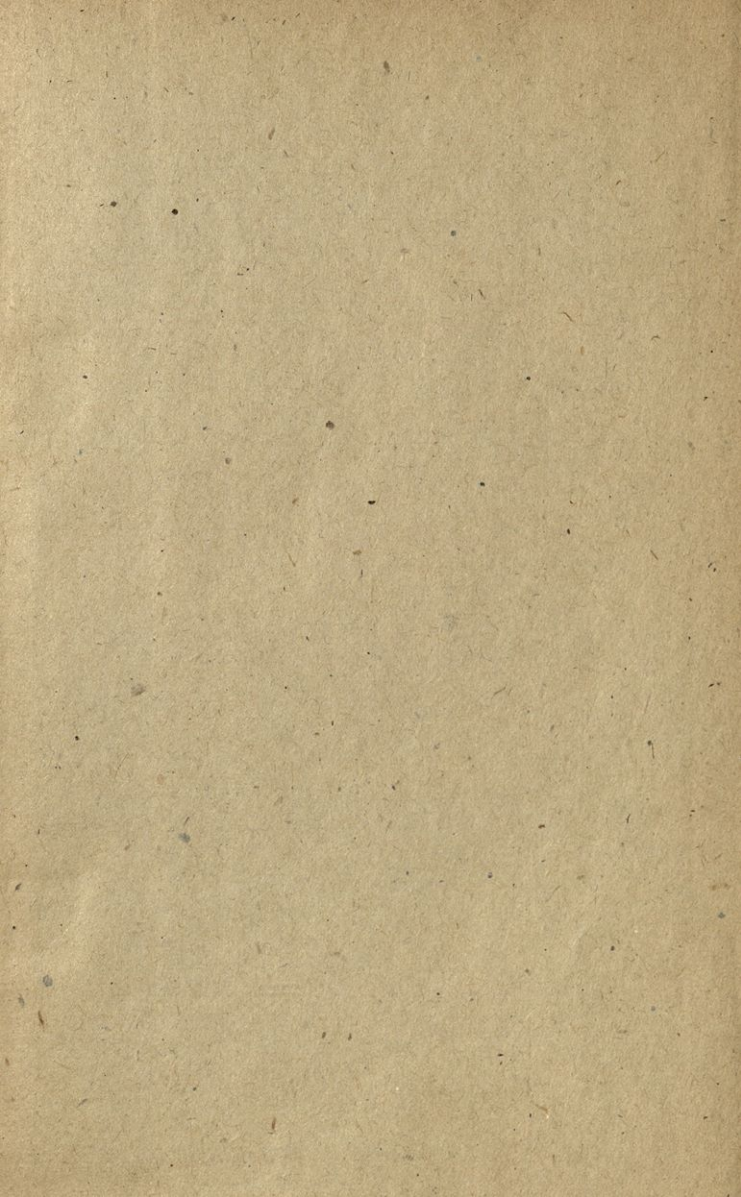

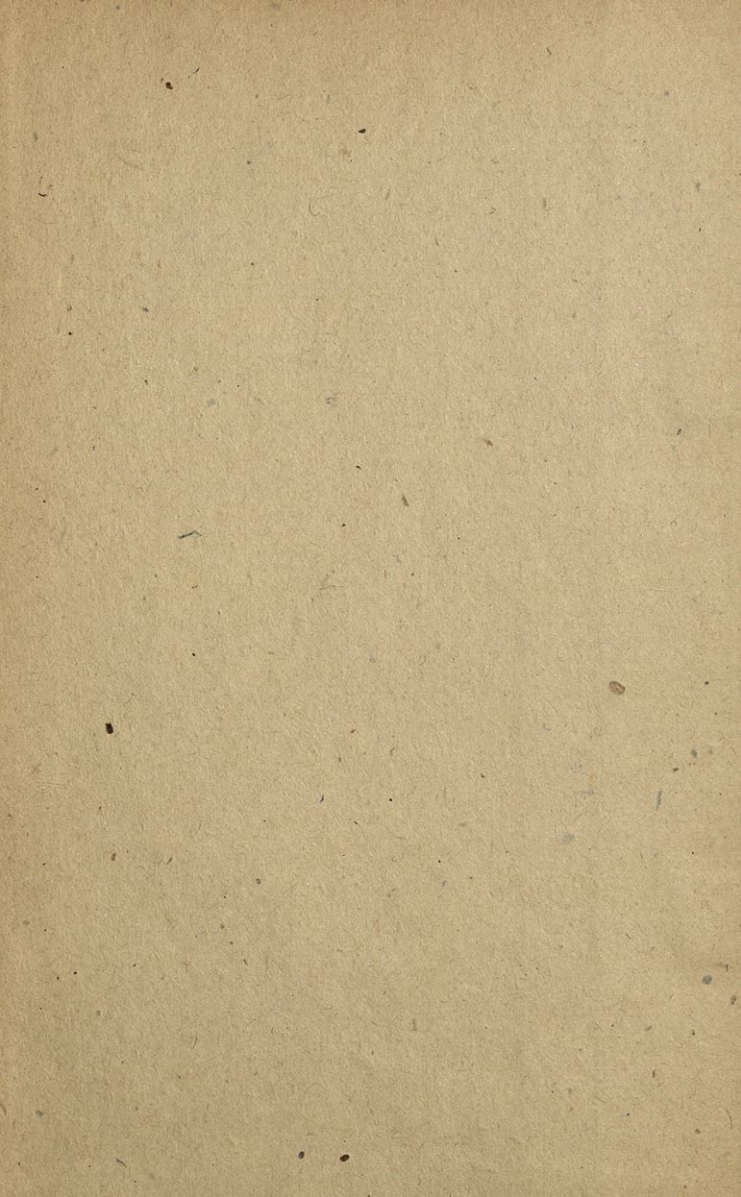
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

109027

etna
ika

Stoletna
Pratika
~ dvajsetega
stoletja ~

2

Stoletna pratika

dvajsetega stoletja

Poleg raznih pripomočkov

za Slovence priredil

B. Brezimenovič

Založil J. Giontini v Ljubljani

1902

109027

109027

FJC 1816/

1951

Natisnil A. Slatnar v Kamniku.

Predgovor.

Vsak pridni in oprezni gospodar, ki teden za tednom marljivo opravlja vsakdanje posle, mora po priliki vedeti, kakšno vreme bo prihodnji teden, da se ve ravnati. Zaraditega so se trudili že naši stari predniki, kako bi po davnih opazovanjih označevali vreme že naprej. Da pri tem navadno gledamo na obnebje, na tek premičnic (planetov) in enake prikaze, je lahko umevno, in sicer prvič zato, ker jih lahko neprestano opažamo, drugič, ker so vedno enaki, tretjič pa, ker imajo poseben vpliv na vreme. Dolga opazovanja so nas naučila malone gotovo določevati, kakšno bo vreme prihodnje dni; seveda pa ni vse verjetno. Z nekaterimi izmed teh opazovanj hočemo seznaniti naše častite čitatelje.

Poseben sestav nauk je ta, da se po nekdanjih opazovanjih od 7. do 7. leta povrača enako vreme, in temu je baje vzrok vpliv premičnic. Ali ta nauk ni resničen.

Vsako leto je podrejeno eni premičnici, in celota tega časa je razdeljena na sedem vrst, izmed katerih ima prva vrsta mrzla in vlažna leta, druga srednje topla, bolj vlažna nego sušna, tretja bolj sušna nego vlažna, bolj topla nego mrzla, četrta popolnoma sušna, srednje topla, peta bolj vlažna, nego sušna in zelo topla, šesta bolj sušna, nego vlažna in zraven bolj

mrzla nego topla, torej nerodovitna in vedno bolj vlažna nego sušna, bolj topla nego mrzla leta. Pozneje se bo videlo, v katero izmed teh vrst spada katero leto in kakšno bo vreme posamičnih let od 1901. do 2001.

Nato hočemo popisati občne vremenske nauke, utemeljene po prirodnih pojavih, po rastlinah, živalih in ljudeh, na katere se moramo vedno ozirati, in sicer ozirati prav tako, kakor moramo opazovati vpliv premičnic na vreme.

Nekaj bomo tudi povedali o opravilih v hiši in na polju, na travnikih in v gozdih, kar bo večino čitateljev te knjižice gotovo živo zanimalo ter jih navajalo na mnoga koristna opravila, zakaj opozarjati hočemo na mnoge zelo važne koristi, ki se zde mnogim gospodarjem še kakor kaka skrivnost, ki pa zelo pomnožujejo pridelke na vrteh in na polju.

Pridejani domači zdravilni pomočki za ljudi in za živali bodo vsem našim čitateljem gotovo ugajali, posebno onim, ki živijo na kmetih ter ne morejo takoj k zdravniku. Navedeni so nalašč samo taki pomočki, o katerih se gotovo ve, da so mnogokrat ozdravili bolezni in se dajo lahko rabiti. Kar se tiče zdravil za domače živali, so tudi izbrana na tak način, in ako se jih gospodar drži ter jih pametno rabi, mu ne bo treba nikoli ali le malokdaj zdravnika in imel ne bo nikoli škode v svoji staji.

Ker je „Stoletna pratika“, ki jo je leta 1880. v Ljubljani založil Henrik Ničman, že pošla, smo izdali novo „Stoletno pratiko“. Bog daj srečo!

Leto in pratika.

Naš namen je najprej razložiti našim čitateljem, kaj je leto in kaj je pratika. V splošnem pomenu je leto daljši oddelek časa, ki okrog leti, ker vsako leto, ako štejemo dni in noči, pride v 12. mesecih, ali v 52. tednih in enem dnevu ali v 365. dneh okrog, in tako leto se imenuje navadno leto. Solnce pa potrebuje nekaj več časa nego 365 dni, da dopolni svoj tek, toda to se nam samo dozdeva, ker ta čas potrebuje le zemlja, da pride okolo mirno stoječega solnca, ta čas pa znaša 365 dni, 5 ur, 48 minut in 48 sekund. Solnčno leto je torej 5 ur, 48 minut in 48 sekund daljše, nego je navadno leto, in razloček med navadnim in solnčnim letom znaša v 4 letih 23 ur, 15 minut in 12 sekund, torej malone en dan, v 8 letih še enkrat toliko, v 400 letih 96 dni, 21 ur in 20 minut. Iz tega se vidi, da se navadno leto toliko dalje odmika od solnčnega leta, kolikor več let mine. Zaraditega bi se lahko zgodilo, da bi po več minulih letih v pratiki kazalo že poletje, ko bi bila po solneu še zima.

Razloček med navadnim in solnčnim letom so spoznali že stari zvezdogledi in so zaraditega rabili razne pripomočke, da bi pratično leto uravnali po solnčnem. Julij Cezar (umorjen leta 44. pred Kr.), mož sila bistre glave, eden izmed največjih vojskovodij starega in novega veka, izboren govornik in spreten pisatelj, je leta 47. pred Kr. pratiko izboljšal in popravil, ker je postavil vanjo med listopadom in grudnom dva meseca brez imena. Eden teh dveh mesecev je imel 34, drugi pa 33 dni. Na ta način je bilo tisto leto 14 mesecev dolgo in zopet uravnano po solnčnem letu. Da bi se pa sčasoma pratično leto zopet ne ločilo od solnčnega, je ukazal Julij Cezar vsako četrto leto med 23. in 24. svečanom vriniti en dan v pratiko, da je tako vsako četrto leto imelo 366 dni. Tako leto se sedaj imenuje prestopno leto. To po Juliju Cezarju popravljenost in zboljšano pratiko, ki se je po njem imenovala Julijeva pratika, so do leta 1582. po Kr. rabili tudi vsi kristjani v Evropi.

Ker pa ima solnčno leto 365 dni, 5 ur, 48 minut in 48 sekund, znašajo te ure, minute in sekunde v štirih letih samo 23 ur, 15 minut in 12 sekund; torej je Julij Cezar, vloživši vsako četrto leto en dan v pratiko, v slednjih štirih letih 44 minut in sekund preveč pridela k letu. Ta sicer ne velika pomota je v 129 letih nanesla toliko, da je bil leta 82. po Kr. že en dan v Julijevi pratiki preveč, v drugih 129. letih pa sta bila že dva. Ta neznatna Julijeva pomota je bila vzrok, da so v 16. stoletju dnevno in nočno enakost, ki je vedno dne 21. sušca, imeli že 11. sušca. Ko bi se ravnali po Julijevi na-

redbi in bi vsako četrto leto en dan pridevali pratiki, bi imeli sčasoma že v mesecu svečnu in potem v prosincu dnevno in nočno enakost, dasi sta si dan in noč, ako se računa po solneu, enaka edino le dne 21. sušca. Da se ta pomota odpravi, je ukazal papež Gregorij XIII., naj se pratika popravi in iz Julijeve pratike izpusti 10 dni, da pride dnevna in nočna enakost tudi v pratiki zopet na svoje prvo mesto, to je na dan 21. sušca. Dnevi pa, ki jih je papež ukazal črtati iz pratike, so bili med 4. in 15. vinotokom leta 1582. Tako so torej tisto leto od 4. preskočili precej na 15. vinotok, da so došli solnčno leto. Da bi se pa pratično leto sčasoma zopet ne ločilo od solnčnega in da bi se bodoče čase dnevna in nočna enakost ne premaknila s svojega mesta v pratiki, to je dne 21. sušca, je ukazal papež Gregorij, da se morajo pratiki dnevi tako-le pridevati, ali kar je eno, prestopna leta narejati: 1.) Tri leta zaporedoma naj bodo navadna leta, izmed katerih ima vsako 365 dni; vsako četrto leto naj bo po Julijevi naredbi prestopno leto s 366 dnevi. 2.) Zadnje leto tri-stoletja bodi navadno leto, a zadnje leto četrtega stoletja prestopno leto.

Po tej papeževi naredbi se torej v 400 letih vtikajo dnevi po tem-le številu: V prvem stoletju 24, v drugem 24, v tretjem 24 in v četrtem 25, vseh skupaj 97 dni. Ker je pa solnčno leto za 48 minut in 48 sekund daljše nego pratično leto, in ker te ure, minute in sekunde v vsakih sto letih narasto za 24 dni, 5 ur in 20 minut, v 400 letih pa zneso 96 dni, 21 ur in 20 minut, po Gregorjevi naredbi pa se v 400 letih vtakne

97 dni, se vidi, da se v vsakih 400 letih prilozita 2 uri in 20 minut preveč. Tudi ta neznatni razloček narase v devetkrat 400 letih za en dan, zakaj devetkrat po 2 uri in 40 minut znaša ravno 24 ur, to je en dan. Zato je treba v vsakih 3600 letih izpustiti en dan, če se namreč zadnje leto 3600, ki je po papeževi naredbi prestopno, naredi za navadno leto. Ako se torej pri narejanju pratike tako ravna, tedaj se šele pratično leto strinja s solnčnim letom.

Tukaj nam je treba še opomniti, da so vsi rimokatoliški kristjani sprejeli pratiko, ki jo je bil dal papež Gregorij XIII. l. 1582. popraviti in uravnati po solncu; samo protestanti, Grki, Rusi in nekateri razkolniki je niso hoteli sprejeti, in sicer zato ne, ker jo je dal popraviti papež. Vsi, kateri te pratike niso hoteli sprejeti, so ostali v svojih pratikah 10 dni za nami. To je na vsak način provzročalo mnogo zmede v vsakdanjih opravilih, kar so jih imeli rimokatoličani s protestanti in razkolniki. Sčasoma bi se bilo bati še večjih zmed, zato so se protestanti po nemških deželah leta 1700. vdali, sprejemši pratiko papeža Gregorija; preskočili so namreč v svoji pratiki 11 dni od dne 18. svečana na dan 1. sušca ter se glede na leto zedinili z rimokatoliki. Pozneje so se tudi Angleži in Švedi poprijeli naše pratike. Samo Rusi, Srbi in Grki se še drže Julijeve pratike ter so zdaj 12 dni za nami. Ako hoče kdo zvedeti, kateri dan imajo sedaj po naši pratiki, naj šteje po naši pratiki 12 dni nazaj; ako pa hoče zvedeti iz staroverske pratike dan po naši pratiki, naj k njih pratiki došteje 12 dni.

Da je pratika koristna in zelo potrebna pri vsaki hiši, ve vsak pametni človek iz svoje izkušnje; tega nam torej ni treba dokazovati. Iz nje je namreč moči zvedeti leto, mesece, tedne, dneve po Kristusovem rojstvu, nedelje, praznike in druge posebne čase v letu. Če nam pove pratika vse to samo za eno leto, se jej pravi letna pratika; če nam pa to kaže sto let naprej, se imenuje „Stoletna pratika“.

Popisovanje sedmerih letnih premičnic od leta 1901. do leta 2001.

Letno število	Vladujoča premičnica	Vrsta	Letno število	Vladujoča premičnica	Vrsta
1901	Luna	7	1932	Mart	3
1902	Saturn	1	1933	Solnce	4
1903	Jupiter	2	1934	Venera	5
1904	Mart	3	1935	Merkur	6
1905	Solnce	4	1936	Luna	7
1906	Venera	5	1937	Saturn	1
1907	Merkur	6	1938	Jupiter	2
1908	Luna	7	1939	Mart	3
1909	Saturn	1	1940	Solnce	4
1910	Jupiter	2	1941	Venera	5
1911	Mart	3	1942	Merkur	6
1912	Solnce	4	1943	Luna	7
1913	Venera	5	1944	Saturn	1
1914	Merkur	6	1945	Jupiter	2
1915	Luna	7	1946	Mart	3
1916	Saturn	1	1947	Solnce	4
1917	Jupiter	2	1948	Venera	5
1918	Mart	3	1949	Merkur	6
1919	Solnce	4	1950	Luna	7
1920	Venera	5	1951	Saturn	1
1921	Merkur	6	1952	Jupiter	2
1922	Luna	7	1953	Mart	3
1923	Saturn	1	1954	Solnce	4
1924	Jupiter	2	1955	Venera	5
1925	Mart	3	1956	Merkur	6
1926	Solnce	4	1957	Luna	7
1927	Venera	5	1958	Saturn	1
1928	Merkur	6	1959	Jupiter	2
1929	Luna	7	1960	Mart	3
1930	Saturn	1	1961	Solnce	4
1931	Jupiter	2	1962	Venera	5

Letno število	Vladujoča premičnica	Vrsta	Letno število	Vladujoča premičnica	Vrsta
1963	Merkur	6	1982	Solnce	4
1964	Luna	7	1983	Venera	5
1965	Saturn	1	1984	Merkur	6
1966	Jupiter	2	1985	Luna	7
1967	Mart	3	1986	Saturn	1
1968	Solnce	4	1987	Jupiter	2
1969	Venera	5	1988	Mart	3
1970	Merkur	6	1989	Solnce	4
1971	Luna	7	1990	Venera	5
1972	Saturn	1	1991	Merkur	6
1973	Jupiter	2	1992	Luna	7
1974	Mart	3	1993	Saturn	1
1975	Solnce	4	1994	Jupiter	2
1976	Venera	5	1995	Mart	3
1977	Merkur	6	1996	Solnce	4
1978	Luna	7	1997	Venera	5
1979	Saturn	1	1999	Merkur	6
1980	Jupiter	2	2000	Luna	7
1981	Mart	3	2001	Saturn	1

I. Saturn

vlada v naslednjih letih: 1902, 1909, 1916, 1923, 1930, 1937, 1944, 1951, 1958, 1965, 1972, 1979, 1986, 1993, 2001.

Do leta 1781. so zvezdoznanci mislili, da je ta premičnica najskrajnejša našega premičnega sestava. Ako štejemo od solnca, je Saturn 89. premičnica ter je $9\frac{1}{2}$ krat bolj daleč od solnca nego naša zemlja in 772 krat večja od nje. Da dovrši svoj tek okolo solnca, potrebuje malone 30 let. Na obnebu jo je lahko spoznati,

ker ima jako slabo rdečkasto luč. Na sredi ima ta premičenica jako širok obroč.

Saturnova leta so navadno mrzla in mokra; in dasi je časih tudi suho vreme, vendar vobče večinoma dežuje, torej zaradi mokrote pod to premičenico ni posebne rodovitosti.

Pomlad. Pomlad je izpočetka zelo suha in do majnika zelo mrzla. Dasi so v početku malega travna nekateri dnevi topli, vendar hitro zopet nastopi mraz. V majniku je podnevi prijazno, ponoči pa prav mrzlo, in to je vzrok škodljive suše. Ako je vmes tudi kaj dežja, pada navadno nevarna slana. Proti koncu pomladi nastane ugodno, toplo vreme, vendar časih dežuje vmes. Trava raste slabo, cvetice so pozne.

Poletje je mrzlo in v njem je le malo dni brez dežja. Zbok tega je letina dokaj slaba. Samo polovica malega srpana je lepa in topla; in to mora vsak gospodar porabiti, ker je pozneje vreme zmerom mokrotno in viharo. Tudi je mnogo nalivov.

Jesen je zelo mokra in mrzla. Kaj skoro nastane mraz, in za njim nastopi zopet viharo in mokro vreme. Sredi vinotoka je sila mrzlo, listopad pa je moker in topel.

Zima. Zima trajajoča do dne 21. sušca, je izpočetka mokra in deževna, večkrat je povodenj. Proti 21. grudnu nastane velik mraz; sneg zapade, ki ostane do malega travna. Ker je zima zelo dolga, je dobro, da si vsak gospodar pri-skrbi mnogo klaje in stelje, ker bi sicer trpel škodo. Tudi z drvi se mora založiti, da mu zima ne bo prehuda.

Vreme v posameznih mesecih in dnevih.

Sušec. Od dne 22. do konca neprijazen in oster, vsak dan mraz. Dne 30. pade sneg, vreme je zelo mrzlo.

Mali traven. Do 4. zelo mrzlo, a 5. jako lep in topel dan; 6. srednje; od 7. do 9. motno in deževno; od 12. do 18. jasno, jako mrzlo in viharo; 19. precej deževno; od 20. do 22. neugodno in mrzlo; 23. vroče in soparno; 24. in 25. motno, topel dež, zdajpazdaj solnce, od 26. do 28. lepo in soparno; 29. dež, potem lepo do konca.

Veliki traven. 1. in 2. lepo, 3. zjutraj mraz, sicer lepo; 4. grom in ploha; 5. neprijazno in hladno; 6. srednje; od 7. do 20. po noči hladno; od 21. do 24. toplo; 27. neugodno; od 21. do 24. toplo; 27. neugodno; od 28. do 30. motno in dež; 31. nevarna slana in veter, proti večeru dež.

Ržni cvet. Od 2. do 4. precej mrzlo in neugodno; 5. mrzel dež; 6. mokro in mrzlo; od 7. do 9. topel dež in solnce vmes; od 10. do 24. srednje; 26. dež; 28. krasno vreme; 30. motno.

Mali srpan. 1. motno; 2. motno in neugodno; 3. dež; od 4. do 8. sila vroče in lepo; 10. po noči dve nevihti; 11. silen dež neprestano; 22. do 28. velika vročina, potem dežuje do konca.

Veliki srpan. 2. motno in malo dežja; 6. lepo vreme, vendar mraz ponoči; 7. grom in ploha; 8. precej lepo; od 9. do 14. vsak dan dež; 15. motno; 16. lepo; 17. proti večeru motno; 18. silna nevihta in ploha; do konca mokro, zbok česar zrnje na polju začne kliti.

Kimovec. Od 2. do 5. veter in mraz; 6. topel dež in grmljavica; 8. neprestano dež; 13. in 14. slana; 15. jasno in toplo; 16. motno in mraz; 17. motno brez mraza; 18. zjutraj megla in mrzlo kakor pozimi; do konca jako mrzlo in viharo.

Vinotok. Od 1. do 8. dež in nevihta; 9. vihar na nevihta; 10. in 11. jasno; od 12. do 23. motno in deževno; od 24. do 26. dež in megla; od 29. do konca mraz in megla.

Listopad. 1. megleno; 2. in 3. jasno, čisto in mrzlo; 4. in 5. dež; od 6. do 8. lepo; od 9. do 12. dež; od 13. do 15. majhni nalivi; 16. do 22. motno in vsak dan dež; 23. in 24. jako mrzlo; 28. lepo, ponoči dež; 29. jasno; 30. veter.

Gruden. Od 1. do 4. srednje; 5. dež in sneg, potem se zjasni do 8., ko dežuje ves dan; 9. toplo in motno; 10. silen dež; 11. krasno vreme; 12. motno; 13. silni nalivi; 14. do 18. motno; 20. jasno in led; od 21. do 29. srednje in mrzlo, vmes tudi sneg; 30. jasno in mrzlo; 31. zjutraj megla, potem motno.

Prosinec. 1. motno; 2. do 4. motno in mrzlo; 6. sneg in dež; 7. in 8. malo snega; 9. motno; 10. in 11. sneg; 13. motno in veter; 14. sneg; 16. motno in veter, zraven srednje mrzlo do 19.; 20. in 21. huda zima; 22. in 23. veter in sneg; 24. in 25. jasno, čisto in jako mrzlo; 26. grozna zima; 29. in 30. sneg in močan veter; 31. zopet strašna zima.

Svečan. Od 1. do 5. jako mrzlo; 7. jako mrzlo; od 8. do 10. tako mrzlo, da zmrzujejo drevesa, ptice v zraku in mnogi ljudje; 11. ne-

kaj ugodnejše, a vendar še huda zima, ki 12. malo odneha; 13. in 14. silen vihar, sneg in mraz; 15. motno in nekaj snega; ponoči jako mrzlo; 16. in 17. velik sneg; 18. motno, nekaj snega in mrzlo; 19. motno in mrzlo; 20. prijetno toplo; od 21. do 28. dež, ki veliki sneg večinoma raztopi; 29. zjutraj mraz, ob 10. uri ploha, med 11. in 12. uro grmljavica, potem dež, dokler se zvečer vreme ne izpremeni, ponoči zopet silen dež in vihar.

Sušec. 1. deževno; od 2. do 4. silen veter, v jutru sneg, ki se zvečer meša z dežjem, zraven je mrzlo; 5. in 6. lepo in jasno; od 7. do 9. dež; 11. sneg; 12. neugodno; 13. in 14. lepo, vendar v jutru led; 15. sneg; 16. in 17. jasno in mrzlo; 18. jako mrzlo; 19. in 20. jako mrzlo in sneg; 21. mrzlo, veter in sneg.

Rodovitost.

Jarina. Ker je pomlad mrzla in neugodna in ker postane vreme šele pozno toplo, se ne sme rano sejati; pozna setev je najboljša.

Sočivje (grahorka, grah, leča itd.) se mora sejati v suho zemljo, ker sicer gnije; ječmen se obnese precej dobro, samo da ga je precej težko dobiti pod streho kakor drugo zrnje; tudi klije na polju. Konoplje in lanu prirase precej, dobro se obnese korenje. Sena je polno, istotako otave, toda gospodar se mora podvizati, da ju dobi v parno. To in prihodnje leto bi kazalo seno in slamo shraniti za prihodnja suha leta.

Tudi zimščina je slaba.

Jeseni je treba rano sejati, ker seme v deževju polagoma rase.

Sadja je precej, posebno sliv in hrušk.

Hmelja in vina je malo, in vino je čisto slabo. Zgodaj se mora začeti brati, da grozdje ne pozebe.

Mnogo škode nareja golazen; v zrnju je mnogo črvov, na polju mnogo kač, krastač in miši.

Ribe. Proti jeseni je mnogo raznovrstnih rib, samo postrvi in zlatovk je vse leto malo.

Proti jeseni jako razsajajo bolezni kakor; trešlika, griža, trganje, žoltica.

II. Jupiter.

Razen Venere se nam kaže Jupiter najjasneje in najsvetleje. Njegova luč je zelo živahna, posebno o polnočnih urah, ako stoji solncu nasproti. Jupitra je lahko spoznati po velikosti in sijaju. Ako računamo od solnca, je Jupiter 88. premičnica. Da zvrši svoj tek okolo solnca, potrebuje skoro 12 let. Petkrat bolj daleč je od solnca nego naša zemlja in je 1414 krat večji nego ona. Spremljajo ga štirje meseci.

Jupiter vlada v naslednjih letih: 1903, 1910, 1917, 1924, 1931, 1938, 1945, 1952, 1959, 1966, 1973, 1980, 1987, 1994.

Jupitrova leta so navadno precej dobra, toda večinoma bolj mokra nego suha; zima je huda, pomlad pride pozno, zato tudi vse silje dozoreva pozno; žetev se časih zakesni za cele tri tedne. Vobče so Jupitrova leta v vsakem oziru rodovitna.

Pomlad je do majnika mokra in mrzla; od 10. do 18. majnika zmerno topla in precej prijetna, potem pa do konca mokra in mrzla.

Poletje je izpočetka tudi mrzlo in mokro, v sredi vendar dobro, polno neviht in proti koncu vroče. Ako je katero Jupitrovo leto suho, je zrnje jako drago.

Jesen je od začetka do konca zelo deževna.

Zima ima samo malo jako mrzlih dni, a mnogo snega. Proti koncu ni snega, toda časih razsajajo tudi silni vetrovi.

Vreme v posameznih mesecih in dnevih.

3 Sušec. Od 22. do 24. sneg in dež; 25. začne zmrzovati in ostane mrzlo, jasno in lepo do 27., potem je vreme motno, dež lije do konca.

4 Mali traven. Od 1. do 9. je vreme jako lepo, tedaj pa začne deževati; sploh je vreme do konca jako premenljivo.

5 Veliki traven. 1. se vreme zjasni in je 2. čisto lepo in toplo ter traja tako do 12., vendar so vmes poleg grmljavice nevihte; 22. je neprijazno; 23. motno; od 24. do 29. motno s pršenjem, potem do konca tako mrzlo, da trta, katera je že bolj pognala, trpi veliko škodo.

6 Ržni cvet. Izpočetka neugodno, veter in slana do 8., potem lepo toplo do 21. Nato pride vetrovno, deževno in točevno vreme; 24. je slana, potem toplo, lepo vreme do konca.

7 Mali srpan. Od 1. do 8. je vreme hladno; od 9. do 12. vroče, noči hladne; 13. in 14. nastane velika suša, ki traja do konca.

8. Veliki srpan. Od 1. do 8. lepo in toplo, potem do 11. neprijazno, nato je do konca meseca vedno lepo vreme.

9. Kimavec. Do 10. neprijazno vreme, ker dežuje, potem do 14. lepo vreme; potem je neprestano 3 dni dež, a 3 dni lepo; od 21. do 25. zopet dež; sedaj lepo do konca.

10. Vinotok. Od 1. do 8. lepo, potem motno vreme; 14. in 15. lepo; 16. srednje lepo; 17. začne slana padati in 18. zmrzovati; od 19. do 21. popoldne vedno toplo in lepo; od 27. do konca motno.

11. Listopad. Od 1. do 6. je vreme popolnoma lepo, 7. pa pride dež, ki traja 10 dni; od 11. do 16. je sneg, potem tri dni lepo, in potem neprijazno vreme do konca.

12. Gruden. Ta mesec se začne z neprijaznim vremenom; vedno je dež, sneg in megla; 16. se izpremeni in ostane suho do 18., potem je pa do 27. neprestano mraz; 28. je dež; 30. in 31. je lepo jasno vreme.

13. Prosinec. Ta mesec je malone vedno lep in ne premrzel.

14. Svečan. Ugodno vreme minulega meseca ostane do 12.; od 13. do 18. sneži in veter piše; potem je do konca sila mrzlo.

15. Sušec. Ta mesec se začne z mrzlimi vetrovi in mrazom po jutrih, dočim večer rosi; 8. je dež in sneg vmes; od 10. do 21. neprestano mrzlo.

Rodovitost.

Jarina. V Jupitrovih letih rase sila mnogo ječmena in ako poletje ni sušno, se mora to

zrnje shraniti, ker ga potem ne bo dve leti. Tudi grahorka se obnaša dobro, malo je pa ovsa, graha in prosa, konoplje so lepe, istotako lan, toda oboje ostane kratko. Sena in otave, zelja in repe je tudi mnogo, toda ne povsod, potem pa dve leti ne bo niti enega niti drugega.

Zimščina. Jeseni kakor tudi spomladi se ne smejo ovce pasti na setvah, ker je pomlad pozna, da se na tak način ne ovira setvina rast.

Jesenska setev. Ta se mora zgodaj spraviti v zemljo, dasi pozno začne zmrzovati, ker je prihodnja pomlad suha in neugodna. Ako je setev lepo zrastle, kar se rado dogaja, se smejo ovce puščati nanjo.

Sadja je malo, posebno koščičevega. Želoda ni celo nič, vendar pa je nekaj bukevce.

Hmelja je malo, toda njegova vrednost je velika.

Vinstvo. Vino priraste slabo, ker je navadno rana in mrzla jesen, da grozdje ne more prav dozoreti. To je večinoma po takih vinogradih, kjer je največ šipona nasajenega.

Golazen. Leta druge vrste so večinoma mrzla, in zbok tega ne more biti mnogo golazni, samo miši je na jesen primeroma mnogo.

Bolezni niso nevarne, samo bolehavosti se pojavljajo pogostoma.

III. Mart.

Ako računamo od solnca, je Mart četrta premičnica. Tek okoli solnca zvrši v enem letu in 322 dneh. Mart je $5\frac{1}{2}$ krat manjši od naše zemlje. Lahko ga je spoznati, ker njegova ve-

likost pada in raste kakor luna. Njegova luč je rdeča kakor ogenj.

Mart vlada v naslednjih letih: 1904, 1918, 1925, 1932, 1936, 1946, 1953, 1960, 1967, 1974, 1981, 1988, 1995.

Martova leta so vedno bolj sušna nego mokra, in ako so tudi nekatera mokra, jih je vendar večina sušnih.

Pomlad je navadno sušna, neugodna in mrzla. Zato ni smeti puščati ovac na travnike, pa tudi ne na setve. Do 9. junija sta pogostoma slana in mraz.

Poletje. Martova leta so najbolj vroča, tudi noči so vroče. Zato usahne mnogo virov, pa tudi v potokih in rekah se voda krči.

Jesen. Tudi Martove jeseni so bolj suhe nego mokre, in zaraditega priraste v njih dobro vino. V vinotoku sicer večkrat zemlja nekaj malo zmrzne, vendar pa je listopad topel. Pred adventom ni prave zime.

Zima je bolj suha, nego mokra, izpremenljiva in mrzla.

Vreme v posameznih mesecih in dnevih.

3 Sušec. 22. zmrzne v jutru rano, tudi prihodnji dnevi so ponoči hladni, inace lepi.

4 Mali traven. Mraz, ki je bil minulega meseca ponoči, ostane do 10., potem je do 23. ugodnejše vreme; potem pride zopet slana in neugodno vreme do 29. in tedaj se začne lepo, prijazno vreme.

5 Veliki traven. 1. in 2. lepo, 3. grmljavnica, potem zopet neugodno, motno in hladno

vreme do 8., tedaj pa ostane 3 dni lepo; ponoči 11. je led, nato ostane mrzlo do 20.; od 21. do 20. lepo toplo; 30. slana in led; tako tudi 31.

Ržni cvet. Ta mesec se začne s slano, nato pride motno vreme, 9. je zopet slana, potem ostane do konca toplo vreme.

Mali srpan. Ta mesec se začne z veliko vročino podnevi in ponoči. Zato tudi skoro vsak dan grmi, pada veliko debele toče in pogostoma udarja. To vreme ostane do 12., potem je do 28. motno in malo mrzlo; od 29. do 31. dežuje neprestano.

Veliki srpan. V jutro megla, podnevi pa lepo toplo, potem vročina do konca.

Kimavec. Ta mesec se začne s krasnim vremenom, ki traja do 13., potem se začne hladno in jesensko vreme; skoro potem je zopet lepo in ostane do 28., ko postane motno in deževno vreme, ki traja do konca.

Vinotok. Motno, slabo vreme minulega meseca ostane do 9.; od 10. do 16. je slana in mraz; 17. je lep poletni dan, potem mrzlo, zopet lepo; od 27. do 30. precej mrzlo.

Listopad. Do 10. je precej mrzlo; popoldne je vsak dan prijazno in toplo; 11. se začne motno vreme in megla, nato nastopi dež do 18., potem pa do 30. zopet zmrzuje, vendar sije popoldne solnce kaj ljubko.

Gruden. Tudi ta mesec se začne z mrazom, nato nastopi motno vreme, dež, zima in led; 10. je sneg, potem do 19. zmrzuje, potlej dežuje, a za tem dežjem pride zopet hitro mrzlo vreme, ki traja do konca.

Prosinec. Izpočetka mrzlo, motno in deževno; 16. ledeno in mrzlo nekoliko dni; od 20. do 27. sneg, potem deževje in sneg do konca.

Svečan. Početek tega meseca je moten in deževen; od 9. do 12. lepo prijazno vreme, potem 3 dni sneg; 16. deževje, potem je pa zopet mrzlo; 21. je dež in solika, potem sneži in ostane do 28. zelo mrzlo.

Sušec. Ta mesec ima od 1. do 20. neugodno in grdo vreme.

Rodovitost.

Poletna setev. Ako se ječmen poseje zгодaj na svežo, dobro njivo, se dobro obnese; na pesnati njivi pozno posejani ječmen daje malo dobička. Oves raste samo na dobrih njivah, in to, kolikor ga zraste, je dobro. Na mokrotnih tleh se obnesejo grah, leča in grahorka srednje, sicer slabo. Proso naj se poseje zelo zгодaj. Konoplja in lan ostaneta tanka, vendar sta dobra. Sena in otave je malo.

Zimska setev. Rži je obilno, tudi je dobra; pšenica je srednja, vendar se ovce spomladi ne smejo pasti po njej.

Jesenska setev. To leto se ne sme sejati prezgodaj.

Hmelj ugonablja spomladi slana in ostri zrak, poleti pršenje, toda, kolikor ga ostane, je dober.

Vinstvo. Vино je v Martovih letih navadno sladko in močno, za tem letom prideta samo še dve dobri vinski letini. Vsak gospodar, ako mu

je možno, stori dobro, če si nekaj vina prihrani iz tega leta.

Sadje. Hruške obrode zelo dobro, jabolka dobro, a sliv in črešenj je malo; orehov in želoda je malo, pa še to vse drobno in črvivo.

Golazen. Ker je vreme suho, se množe kače. Tudi je mnogo kobilic.

Rib je malo.

Bolezni. Vročinske trešlike so v Martovih letih pogostoma, tudi griža rada razsaja.

IV. Solnce.

Solnce je za zemljane najvažnejše svetovno telo, ker bi brez njega ne mogli živeti. Solnce je najsvetlejšo. Njegova površina je 12.548 krat večja nego naša zemlja.

Solnce vlada v naslednjih letih: 1905, 1912, 1919, 1926, 1933, 1940, 1947, 1954, 1961, 1968, 1975, 1982, 1989, 1996.

Solnčna leta so suha, srednje topla in rodovitna.

Pomlad je topla in precej mokra, posebno v malem travnu, ki se odlikuje z zelo premenljivim in neprijaznim vremenom, dočim je veliki traven lep in suh, proti koncu je pa v njem mraz, ki nastopi časih že meseca ržnega cveta. Zato se ovce ne smejo puščati na setve in travnike.

Poletje. Celo meseca ržnega cveta se je treba bati slane in mraza, vendar je pa videti, da bo velika suša. Veliki srpan je izpočetka grd, viharen, toda v kratkem se zjasni, in potem je lep. Poletni dnevi so vroči, noči pa so hladne.

Jesen in zima sta prijetni, suhi in jasni, toda skoro začne padati slana in je mraz; po slednji mrzloti in po neugodnem vremenu pa se kmalu obrne na boljše. Svečan se začne z zelo lepim vremenom, a konča se z veliko zimo, ki traja do sušca.

Vreme v posameznih mesecih in dnevih.

Sušec. Od 21. do 23. jako mrzlo; od 25. do konca je v jutru vedno led, ki pa se topi popoldnevi.

Mali traven. Od 1. do 3. neugodno in mrzlo; 4. lepo in vroče; 5. do 7. srednje; 8. vetrovno s ploho; od 9. do 15. lepo, jasno in vroče; 18. nalivi in nevihte; od 19. do 22. lepo, potem neugoden zrak, nevihta in grmljavica; 25. jako mrzlo, zraven motno in viharo; 30. motno.

Veliki traven. Od 1. do 3. neugodno in mrzlo; od 4. do 15. je vreme lepo in toplo z rahlim dežjem in grmljavico; 24. je zjutraj led; 27. čisto lepo; 28. in 29. mrzlo in nekaj dežja; 30. zjutraj zmrzne, potem dežuje in sneži ves dan.

Ržni cvet. 1. je vreme neprijazno; 2. lepo; 3. veliki nalivi; od 4. do 8. neugodno in neprijazno; 9. toplo in ugodno; 10. nestalno; od 11. do 14. hladno, proti večeru toplejše; 15. dežuje noč in dan; 20. je zjutraj jako mrzlo; 22. in 23. ugodno toplo; 24. dež in nalivi; 26. jako mrzlo in dež do konca meseca.

Mali srpan. Od 1. do 3. mrzlo in motno; 4. toplo; 6. zelo mrzlo; od 7. do 18. lepo toplo;

19., 20. in 21. dež; od 22. do konca lepo jasno in vroče.

Veliki srpan. Od 1. do 6. je lepo jasno in vroče; 7. se nebo pooblači; 8. jako dežuje; od 9. do 11. motno in nekaj dežja; 13. lepo; 14. in 15. je ponoči slana; 16. silna grmljavica in ploha; 17. mrzel dež; od 18. do 25. jasno in zelo vroče; od 26. do 28. vsak dan nevihta in ploha; 30. in 31. nestalno.

Kimavec. Od 1. do 3. toplo vreme, 4. ponoči nevihta in ploha; 5. do 6. jasno; 10. lepo; 11. malo dežja, po tem lepo do 18., ko nastane nestalno vreme, ki traja do 25.; 26. se razjasni; 27. je lepo in vroče; od 29. do konca dež.

Vinotok. 1. lepo; 2. in 3. je zjutraj zmrzlo in jasno; od 4. do 6. je lepo toplo; 7. dež ves dan; od 8. do 14. je motno in mrzlo; 15. je vetrovno, motno in deževno; 16. velik veter in sneg; 19. nestalno; od 21. do 27. jako dežuje in časih sneži vmes; 28. in 29. je precej lepo; 30. motno in mrzlo.

Listopad. Od 1. do 14. neprestano dežuje in je precej mrzlo; 16. sneg ponoči; od 17. do 20. dež; od 21. do 26. lepo toplo in to vreme je kakor poletno ter traja do konca meseca.

Gruden. Od 1. do 2. sneg; 3. do 6. nestalno vreme; v noči 10. huda zima in potem velik sneg; 11. in 12. grozna zima; 13. in 14. toplejše vreme in sneg; 15. jasno in jako mrzlo; do 20. polagoma sneži, potem pa je sneg do konca meseca.

Prosinec. Od 1. do 7. motno in mrzlo, 4., 5. in 6. veliki nalivi, nato pride od 7. do 9. huda

zima; od 11. do 15. dežuje; vmes so tudi nalivi; od 23. do konca je čisto nestalno, veter, sneg in megla.

Svečan. Od 1. do 7. motno, deževno, megleno in vetrovno; 8. jasno in precej mrzlo; od 9. do 12. motno, sneg in dež; od 13. do 16. jasno in čisto, pa tudi mrzlo; 18. dež in sneg; od 19. do 22. mrzel veter; od 23. do 26. jasno, mrzlo in ledeno, ker ponoči dežuje, 28. neugodno in mrzlo.

Sušec. Od 1. do 7. mrzlo, neugodno in vetrovno; 8. do 17. jako mrzlo; 19. dež in veter s snegom; od 20. do 21. dež in jako mrzlo, popoldne pa lepo jasno.

Rodovitost.

Poletna setev. Posejati se mora tako zgodaj, kakor je le mogoče, da setev, ko nastane vreme suho, že precej zraste; ovsu in ječmena ne zraste mnogo, a vendar je to dobro. Proso, ki je bilo rano posejano, je lepo; graha, leče in grahorke je malo, ako to ni posejano v dobro in mokrotno zemljo. Lan in konoplja sta slaba. Turščica je tem lepša, čim bolj jej ugaja zemlja, na kateri je posejana. Sena je malo, posebno v tistih krajih, kjer imajo gospodarji mnogo ovac in se te dolgo pasejo po travnikih. Otave je nekaj več. Krompir in repa zaradi prevelike suše ne uspevata dobro.

Zimska setev. Rži in pšenice ni mnogo, toda zrnje je izvrstno.

Sadje. Mnogo več priraste hrušek nego jabolk, tudi je mnogo črešenj, sliv in orehov.

Hmelj kaže izpočetka lepo, toda ne zraste ga mnogo.

Vinstvo. V solnčevih letih priraste navadno dobro in močno vino, ako ni spomladi slane in poleti toče.

Golazen. Ker je poletje sila vroče, se zaplodi mnogo krastač, kač, kobilic in črvov, ki so zrnju zelo škodljivi.

Rib je povsod vse polno.

Bolezni. V tem letu se je treba bati prehlada, ker iz tega nastanejo zelo hude in nevarne bolezni. Tudi mora človek gledati, da mu ni nikoli prevroče.

V. Venera.

Ako računamo od solnca, je Venera druga premičnica in njena oddaljenost od solnca ni toliko, kakršna je Saturnova ali Jupitrova. Venera je zemlji najbližja sosedka in zvrši svoj tek okolo solnca v $224\frac{1}{2}$ dneva. To je najjasnejša in najsvetlejša zvezda ter se vidi časih v jutru pred solncem (danica), a časih zvečer za solncem (večernica). Velikosti je malone take, kakršne je zemlja. Časih se vidi polna, časih prazna kakor luna.

Venera vlada v naslednjih letih; 1913, 1920, 1927, 1934, 1941, 1948, 1955, 1962, 1969, 1976, 1983, 1990, 1997.

Venerina leta so bolj vlažna nego sušna, zraven pa soparna in precej vroča.

Pomlad. Ugodno vreme nastane pozno, kar je zelo dobro za silje; na dobre setve se sme živina puščati, posebno ovce, ki se v Ve-

nerinih letih tudi laže dalje časa pasejo po travnikih nego v ostalih letih.

Poletje. Ako spomladi mokrota ni predolgotrajna, je poletje jako vroče in soparno, ako je pa spomladi preveč dežja, je poletje čisto sušno. Tedaj raste lepo grozdje, ki daje izvrstno vino. Ako pa poletje ni zelo vroče, lahko zgnijeta seno in zrnje.

Jesen. Izpočetka je jesen navadno lepa in topla, toda ne dolgo. Zato se morajo hitro izvršiti poljska opravila, ker je časih že izpočetka, in sredi meseca listopada gotovo zima, ki ne mine hitro.

Zima. Zima je izpočetka precej suha, potem pa, posebno od 12. svečna do konca, čisto mokra z mnogimi nalivi, ki povzročajo nevarne povodnji.

Vreme v posameznih mesecih in dnevih,

Sušec. Od 22. do konca je vreme zelo premenljivo, sedaj vroče, sedaj mrzlo, sedaj moten, neugoden in nezdrav zrak, sedaj veter in dež.

Mali traven. Slabo vreme minulega meseca preide tudi v tega, in 5. pade sneg. Potem se zjasni in je do 14. in 15. lepo, nato nastane do 22. z neugodnim zrakom mraz in slana. To nestalno vreme traja do 30., potem je toplo.

Veliki traven. Ta mesec je izpočetka lep in topel; 7. je grmljavica, potem dežuje do 17., ko naredi veter jasno vreme; od 24. do 29. je zrak neugoden, 30. je prav lepo.

Ržni cvet. Ta mesec se lepo začne in je do 21. vroč, samo da sta vmes dež in grmljavica, od 22. počenši je vreme vsak dan neprijazno in večkrat deževno.

Mali srpan. Od 1. do 3. motno; 4. zjutraj slana in popoldne grmljavica, potem je lepo do 10.; 11. do 13. je zopet dež; 15. je krasno vreme, potem pa dež, ki traja do 26.; 29. in 30. je grmljavica; 31. je lep dan.

Veliki srpan. Od 1. do 9. dež, potem en lep dan, potlej je zopet dež do 15., kateri dan je zopet lep; potem je vreme toplo do 25. Od tega dne pa dežuje do konca meseca.

Kimavec. Do 12. meseca kimaveca je krasno jesensko vreme; od 17. do 25. je večinoma hladno in vlažno, potem pa zopet lepo vreme. Ako je na dan sv. Ilija lepo, se imamo nadejati 4 tedne vedno lepega vremena.

Vinotok. Prva dva dneva sta lepa; 3. grmljavica, bliskavica in dež, nato nastane neprijazno, nestanovitno vreme, ki traja do konca; odslej je vsak dan led; 30. sneg; 31. motno.

Listopad. Od 1. do 5. motno in neugodno vetrovje; 6. in 7. lepo in prijazno; 9. mrzlo deževno vreme, za katerim pride 17. in 18. sneg, ki se množi vsak dan in ostane; zadnji dnevi tega meseca so jako mrzli.

Gruden. 1. in 2. je jako mrzlo; potem sneži do 8.; 9. in 10. je mrzlo, a od tedaj do 23. zopet polagoma sneži; 24. je neugodno, potem mrzlo do 29.; 30. in 31. je ugodno vreme.

Prosinec. V tem mesecu je tako mrzlo kakor v minulem, in ta zima traja do 7.; 8. je sneg; od 9. do 14. mrzlo; 15. začne polagoma

snežiti in deževati, kar ostane do 23.; odslej je vreme do 30. prijetno; 31. pa je zopet bolj mrzlo.

Svečan. Od 1. do 4. je svečan dober, in 5. je celo lepo vreme; potlej neprijazno do 8.; 9. nastane huda zima, in 10. je dan tako mrzel kakor nobeden v mnogih letih; tudi 11. in 12. je še huda zima; 14. je vroče in jako dežuje, sedaj nastane velika voda, ki ostane do 26. Odslej je vreme do konca meseca neugodno, veter, nevihta in sneg.

Sušec je od 1. do 11. večinoma moten, mrzel in neprijazen.

Rodovitost.

Poletna setev. Pomlad bo mokra, zaradi tega je treba zgodaj sejati, ker za nekoliko tednov ne bo več deževalo; za srednje mokro pomladjo nastopi toplo in vlažno poletje; ako pa je pomlad topla in suha, zastajajo setve. Navadno je vlažno, in tedaj uspeva vse letno silje. Gospodarji pa se morajo podvizati z žetvijo, da se spravi brez škode pod streho. Ako je spomladi skoro vsak dan dež, se mora sočivje, kakor grahorka, grah, leča sejati v slabo zemljo, ker se na močni preveč obraste in zgnije. Ako so poletja Venerinih let bolj sušna, raste izvrsten lan in dobra konoplja. Vobče uspeva vse letno silje zelo dobro. Turščica ne velja, ako je preveč mokro, ker ostane mnogo jalove, tudi krompir začne zaradi prevelike mokrote gniti že v zemlji.

Zimska setev. V tem letu uspevata rž in pšenica slabo, samo slama lepo raste in je tudi

velika, zato se je dobro oskrbeti s to slamo za poznejša leta.

Jesenska setev. Ker se zima zgodaj začne, je treba tudi začeti zgodaj s setvijo. Tudi močni nalivi, ki prihajajo v tem letu navadno pred zimo, ovirajo pozno setev.

Sadje. Ako je pomlad preko mere mokra, je sadje zelo slabo in ga je tudi malo; ako je pa zmerno vlažna, je polno vsega sadja razen hrušek. Orehov je malo. Žira ni nič.

Hmelja je vse polno in zelo dobrega.

Vinstvo. V Venerinih letih grozdje bolj gnije nego v drugih; zaraditega se mora trgatv začeti prej, da ne bo preveč škode. Vino je srednje. Z vinom in zrnjem se je dobro oskrbeti, ker naslednja leta niso tako dobra.

Golazen. V zrnju se radi narejajo črvi; poleti in jeseni je neizmerno mnogo miši.

Rib je zelo mnogo, samo postrvi je malo.

Bolezni. To leto je največ bolezni v želodcu in na jetrih; tudi bodljaji se nahajajo pogostoma.

VI. Merkur.

Merkur je solncu najbližja premičnica in proti ostalim premičnicam ni posebno velika. Z zemlje se vidi kot majhna zvezda, belosvetle luči. Okolo svoje osi se zavrti v 24. urah in 50. minutah. Da dovrši svoj tek okoli solnea, potrebuje samo 88 dni.

Merkur vlada v naslednjih letih: 1900, 1907, 1914, 1921, 1928, 1935, 1942, 1949, 1956, 1963, 1970, 1977, 1984, 1991, 1999.

Merkurjeva leta so poprek bolj suha in mrzla nego topla, zraven tega so malokdaj rodovitna.

Pomlad. Sušcev konec je precej topel in prijeten, mali traven do 25. suh in hladen, proti koncu mrzel; veliki traven ima izpočetka neugodne in mrzle dneve, kar škoduje sadnemu drevju.

Poletje je precej deževno, a vendar ta vlaga ni zemlji v nikako pomoč. Seno in zrnje se lahko spravi pod streho, ako gospodarji porabljajo lepe dneve.

Jesen. Pozno na jesen je mnogo dežja in mraza; v drugi polovici meseca vinotoka nastane suho vreme, ki traja do meseca grudna, samo časih je vmes malo dežja.

Zima. Po sušni jeseni v zimi izpočetka meseca grudna takoj mraz in mrzlo vreme. Oba trajata do svečna, ki je nekaj bolj ugoden, a v sredi jako mrzel. Ta zima traja do sušca in se konča z viharjem.

Vreme v posameznih mesecih in dnevih.

Sušec. 22. pade topel dež, 26. se zjasni in je lepo toplo do 30.; 31. hladno.

Mali traven. Od 1. do 15. mrzlo, suho vreme; od 16. do 17. huda zima, da po vrteh vse pozebe, potem je vreme nekaj ugodnejše; od 25. do konca tega meseca je čisto toplo; 28. grmi precej močno.

Veliki traven. Lepo toplo vreme minulega meseca traja do 6., potem je nekoliko dni vetrovno in neugodno; od 8. do 18. je tako suho

in vroče, da suša škoduje malone vsem rastlinam; nekaj ugodnejše je vreme od 19. do 24.; 25. je topel dež, ki traja do 29.; potem je do konca lepo.

Ržni cvet. Od 1. do 8. je lepo prijazno; 9. in 10. dežuje, potem je zjutraj megla do 13., nato deževje do 23.; od tedaj je lepo do konca.

Mali srpan. Ta mesec se začne z veliko vročino, ki traja do 15., potem nastane deževje do 21.; potlej je lepo do konca.

Veliki srpan. Od 1. do 2. velika vročina; 5. deževje do 19., potem je en dan lep, in ta dan nastane zopet do konca trajajoče premenljivo vreme.

Kimavec. Od 1. do 4. je zelo toplo, potem velik dež; za dežjem pa grmljavica, do 20. ne prestando lepo vreme, 30. pa deževje.

Vinotok se začne z dežjem in je do 13. moten in teman, 14. dežuje; 15. in 16. je lepo, potem dežuje do 24.; potem nastopi zopet lepo vreme; od 29. do konca je megleno in hladno.

Listopad. Lepo vreme je do 4.; 5. in 6. je silen veter; nato dva dni dež, potlej je zopet lepo do 16., samo da je časih megleno; od 17. do 28. je motno in mrzlo, potem deževno do konca meseca.

Gruden. 1. je lepo, pozneje viharo in neprijazno do 15.; od 16. do 20. je mrzlo; 21. motno in sneg; potem zelo mrzlo do konca meseca.

Prosinec. Ta mesec je skoro neprestano mrzel do 30., potem je pa vetrovno in bolj ugodno vreme.

Svečan. 1. do 2. motno in ugodno vreme; od 3. do 6. je motno in mrzlo; 8. lepo, nato

10. pride dež; od 13. do 26. je sneg in velika vročina, potem ugodnejše vreme.

Sušec. Ugodno vreme minulega meseca traja do 5.; potem je od 6. do 9. vlažno vreme, za katerim pride od 13. do 16. precej silen dež; 18., 19. in 20. je vse polno ledu, da je nevarno hoditi.

Rodovitost.

Poletna setev. Vse te setve uspevajo precej dobro; posebno je pa to leto dobro za ječmen. Oves, grah, leča in grahorka se morajo sejati, ko nista zemlja in vreme ne presuhi, ne prevlažni. Konoplje se dobro obnesejo, samo, da ostanejo kratke; lan je zelo lep. Turščice je mnogo in je tudi precej lepa.

Zimska setev. Ta je tako različna, da se dá o tem težko povedati kaj gotovega. Ako je bilo lani suho in vroče poletje, ima pšenica v Merkurjevem letu mnogo slame, pa malo zrnja; ako pa je bilo prejšnje leto vlažno, je mnogo zrnja. Ko pšenica cvete, je nevarno.

Jesenska setev. Najboljša je rana in pozna setev, ker srednjo snedo polži. Na prvi ali rani setvi se smejo spomladi pasti ovce, na srednji in pozni pa ne.

Hmelja zraste malo, in še ta je slab.

Vinstvo. V Merkurjevih letih trta obrodi le malokdaj, v petdesetih ali v šestdesetih letih samo enkrat, dasi kaže spomladi lepo.

Golazen. Jeseni je vse polno miši, ki so zimski setvi nevarne; v zrnju pa rasto majhni črviči. Srednji jesenski setvi škodujejo polži, katerih je veliko.

Ribe. Poleti ni v potokih in rekah skoro nič rib, jeseni pa se zelo pomnože.

Bolezni. Ljudje in živali, ki jih v Merkurjevih letih popade bolezen, okrevajo le polagoma, ker so bolezni navadno nevarne in ponehajo šele po dolgem času. Največ takih bolezni je spomladi in koncem jeseni. Tudi živinska kuga se pogostoma pojavlja v teh letih.

VII. Luna.

Stari zvezdoznanci so mislili, da je luna premičnica, toda dandanes se ve že dolgo časa, da ni, ker samo spremlja našo zemljo. Luna potuje vsako leto z zemljo okolo solnea, zraven se vrti okoli svoje osi in razen tega dovrši v 28. dneh še svoj tek okolo zemlje. Luna pride torej v enem letu 12 krat okolo zemlje in ž njo enkrat okolo solnea. Kadar je luna polna, stoji najdalje od solnea, in sicer je postavljena tako, da je zemlja med obema, in nam luna kaže vso svojo stran, razsvetljeno od solnea; o prvem in zadnjem kraju stoji poleg zemlje, zato moremo videti samo polovico njenega razsvetljenega dela. O mlaju stoji med zemljo in solncem, obrača torej k nam svojo senčnato stran ter se ob lepem vremenu vidi težko. Mesec je zvezda, ki je najbližja zemlje, kar lahko opažamo na prosto oko. Luna je mnogo manjša od naše zemlje.

Luna vlada v naslednjih letih: 1901, 1908, 1915, 1922, 1929, 1936, 1943, 1950, 1957, 1964, 1971, 1978, 1985, 1992.

Lunina leta so navadno bolj vlažna nego mrzla in sušna.

Pomlad. Pomladanski meseci so zelo vlažni, zraven tega precej topli; toda mraz ni neredek pojav. Posebno je ves sušec mrzel, mali traven pa deževen; nato nastopi še zelo hud in škodljiv mraz. Meseca ržnega cveta je vreme lepo in časih rosi topel dež.

Poletje je zelo izpremenljivo, časih je silna vročina, toda vedno je bolj vroče nego mrzlo.

Jesen in zima sta izpočetka vlažni, srednje mrzli, potem popolnoma mrzli in vlažni. V grudnu je hitro sneg, in za snegom pridejo veliki nalivi; po 20. je precej mrzlo, toda kmalu motno do 12. prosinca, potem precej ugodno, toda kmalu zopet mrzlo do 25., ko so zopet veliki nalivi, po katerih zapade sneg. Izpočetka je sušec neugoden in mrzel, potlej topel. Ta mesec rade prehajajo ovce in čebele.

Vreme v posameznih mesecih in dnevih.

Sušec. 22. neugodno vreme in nevihta, ki traja do 29.; 31. je dež.

Mali traven. Od 1. do 9. je vetrovno, motno in deževno; od 10. do 13. precej dežuje; od 14. do 20. je mrzlo; 21. je prav lepo; od 22. do 25. srednje dobro; od 26. do konca dež.

Veliki traven. Ta mesec je do 9. lepo topel; od 10. do 12. nenavadno jako vroč; potem mraz in dež do 23.; 24. je led; 25., 26. in 27. je motno; 28. in 29. mrzlo; 30. in 31. lepo toplo.

Ržni cvet. Od 1. do 3. milo in toplo; od 4. do 6. motno in neugodno; dežuje neprestano, potem prijetno toplo do 26.; 27., 28. in 29. dežuje; 31. je nenavadno mrzla noč.

Mali srpan. 1. in 2. je megleno, dočim od 3. do 6. neprestano dežuje; od 7. do 14. je vetrovno vreme; 15. dežuje; potem je lepo do konca.

Veliki srpan. Prvih 8 dni je v tem mesecu toplo in prijetno; od 10. do 12. je jako mrzlo in slana; 13. in 14. zelo dežuje, dočim je 15., 16., 17. in 18. lepo in 20. velika vročina; od 21. do 26. dežuje; od 27. do konca je prav lepo vreme.

Kimavec. Od 1. do 6. je milo in toplo; 7. nezanesljivo; 8. je po nižavah slana; 9. je motno in mrzlo; od 13. do 16. je prav lepo; 17. nezanesljivo; 18. je precej dežja; potem je lepo do 21.; od tedaj je do konca motno in vmes dež.

Vinotok. Od 1. do 12. so vsi dnevi nestanovitni; od 13. do 15. je jako mrzlo; potem srednje mrzlo in nezanesljivo do 25.; 26. malo dežuje, istotako 27. in 28.; 29. in 30. je mrzlo; 31. dežuje.

Listopad. Od 1. do 6. motno in deževno; od 6. do 17. dežuje neprestano; potem nastane nezanesljivo vreme, ki traja do 22.; 23. je čisto in jasno; 24. ugodno; potem nezanesljivo do 28.; 29. in 30. nastane prava zima.

Gruden. 1. in 2. je mrzlo; 3. in 4. sneg; od 5. do 10. dežuje in nastane velika voda; 11. in 12. dežuje zopet; od 13. do 16. je motno; od 17. do 29. nezanesljivo; 21. precej snega; od 22. do konca precej mrzlo.

Prosinec. Mraz minulega meseca traja neprestano do 11.; od 12. do 13. je motno, a vendar ugodno; od 19. do 24. mrzlo, čisto in

jasno; 26. dežuje, 27. so sila veliki nalivi, potem tiho vreme do konca.

Svečan. 1. je strašno velik veter; 2. in 3. dežuje; od 10. do 11. je motno in vetrovno, iz česar se 12. in 13. razvije močan veter; 14. je sneg; 15. in 16. veter, sneg, vmes pa tudi dežuje; od 17. do 19. dežuje in je motno; od 20. je do konca lepo.

Sušec. Ta mesec je od 1. do 5. neugoden in mrzel; od 6. do 9. topel; 10. je srednje vreme, 11. dežuje; od 12. do 16. je lepo; od 17. do 19. je vsako jutro mrzlo in neugodno, potlej nestanovitno do konca meseca.

Rodovitost.

Poletne setve. Ako je bilo minulo leto poletje soparno, je svetovati, da se poletna setev ne zakesni, toda ni se dobro prenaaglit, ker soparjevica nastane šele pozno. Ječmen in oves se obneseta srednje, tako tudi sočivje, kakor grah, leča, grahorka in bob; proso je na močnih zemljiščih izredno lepo in rodno. Ne sej prerano in tudi ne prepozno! Sena je obilo, toda otave je malo.

Zimska setev. Na to naj se pusti spomladi živina, posebno ovce, ker so krave pretežke, da se pasó po tem silju, ker prerano posejano silje prebujno rase in na tak način dobi gospodar več slame nego zrnja.

Jesenska setev. Ta se mora sejati kolikor mogoče rano, zakaj tudi tedaj ostane seme slabo in čisto slabo, ako se poseje prepozno, ker ne more rasti v hudem vremenu, ki nastane kaj

skoro. Zaraditega se ne sme puščati živina na polje, sicer ne bi moglo nič rasti. Dobro je, ako se seje gosto, ker inace mnogi nalivi pozimi zelo škodujejo.

Sadja po nekaterih krajih ni čisto nič, po nekaterih pa zelo obilo. Orehi ostanejo drobni, istotako želod.

Hmelj uspeva samo srednje, ker mu spomladi navadno zelo škoduje strupena rosa.

Vinstvo. Lunino leto je slabo vinsko leto in v najugodnejšem slučaju priraste samo polovica toliko vina kolikor v drugih letih. Dobro je na jesen zgodaj začeti brati, ker kmalu nastane zelo slabo vreme.

Golazen. V zrnju so črvi. Tudi je povsod mnogo miši, ki delajo dokaj škode, žab, krastač, kač in kobilic.

Rib je v luninih letih povsod v izobilju.

Bolezni. Jeseni so navadno vroče trešlike, pa tudi ni brez drugih nevarnih bolezni.

Kako se da zvedeti, katero leto je navadno ali prestopno.

Ali je to ali ono leto navadno ali prestopno, lahko zvemo tako-le: Razdelimo zadnji dve številki tistega leta, o katerem hočemo to zvedeti, s številko 4; ako se te dve številki dasta brez ostanka razdeliti na enake dele, je leto prestopno; ako pa kaj ostane, kar pa nikoli ne sme več biti nego 3, je navadno leto, in ta ostanek pokaže, katero navadno leto je od zadnjič pre-

stopnega. Postavimo, leto 1848. je bilo prestopno, zakaj ako razdelimo zadnji dve številki 48 s številko 4, nam ne ostane nič. Leto 1863. pa je bilo navadno leto, in sicer tretje po prestopnem letu 1860., zakaj ako zadnji dve številki razdelimo s številko 4, nam ostane številka 3.

Ako sta pa zadnji dve številki kakega leta dve ničli (00), katera leta se imenujejo stoletna, tedaj razdelimo prvi dve številki s številko 4, in če pri tej delitvi nič ne ostane, je leto prestopno, če nam pa kaj ostane, je navadno leto. Tako je bilo leto 1600. prestopno; prvi dve številki namreč, ako se razdelita s številko 4, ne dasta nobenega ostanka, leto 1800. pa je bilo navadno leto, zakaj ako razdelimo 18 s številko 4, ostane številka 2. Leto 1900. ni bilo prestopno, leto 2000. bo pa prestopno.

Kdaj se ima praznovati Velika noč?

Za prvih časov krščanstva so tisti kristjani, ki so bili prej judje in so še imeli nekatere judovske šege in navade, praznovali Veliko noč tisti čas, ob katerem so judje praznovali praznik opresnih kruhov. Tisti kristjani pa, ki so prej bili malikovalci in niso imeli srca za judovske šege in navade, niso hoteli z judi vred praznovati času Velike noči. Med kristjani je nastal velik prepir, kdaj naj se praznuje Velika noč. L. 325. je razsodil poveljitni nicejski zbor, naj kristjani ne praznujejo Velike noči ta čas, ko imajo judje praznik opresnih kruhov. Da Velika noč in praznik opresnih kruhov ne bi prišla

oba na isti dan, so dali zaradi velikonočnega praznika te-le postave:

1. Pomladanska dnevna in nočna enakost bodi vsekdar dne 21. sušca.

2. Velika noč se mora praznovati v nedeljo, in sicer

3. tisto nedeljo, ki pride po prvem ščipu pomladanske dnevne in nočne enakosti.

4. Ako bi pa ta ščip bil slučajno v nedeljo, se mora Velika noč praznovati prihodnjo nedeljo.

Ako bi dne 21. sušca, ko sta dan in noč enako dolga, bila sobota, zraven pa tudi ščip, bi precej drugi dan, ko je prva nedelja po ščipu dnevne in nočne enakosti, bila Velika noč, t. j. 22. sušca. Če bi pa bila 20. sušca sobota, zraven pa ščip, je ta ščip en dan pred dnevno in nočno enakostjo, torej se ne sme po njem uravnati Velika noč; tukaj je treba počakati drugega ščipa, ki pride po dnevni in nočni enakosti, t. j. po 21. sušcu, in pade na 18. mal. travna, in po tem se mora uravnati Velikonočni praznik. Ko bi pa 18. mal. travna ne bila nedelja, bi morali praznovati Veliko noč šele drugo nedeljo, t. j. 25. malega travna, ker je postava, da se mora Velika noč praznovati prvo nedeljo dnevne in nočne enakosti. Iz vsega tega lahko vidimo, da se Velika noč pred 22. sušcem ne more praznovati, pa tudi ne pozneje, nego 25. mal. travna. L. 1188. je bila Velika noč najbolj zgodaj, namreč 22. sušca, in to se v devetnajstem stoletju ni več primerilo; l. 1886. pa je bila Velika noč najbolj pozno, namreč 25. malega travna.

Prestopni prazniki in drugi spomina vredni dnevi.

1. Od Velike noči proti poletju.

Prazniki, katerim se tudi prištevajo nedelje in nekateri drugi znamenitejši dnevi, ki se ne praznujejo vsako leto isti dan v mesecu ali prestopijo na kak drug dan, se imenujejo prestopni prazniki. Prvi in najimenitnejši vseh prestopnih praznikov je Velika noč, po kateri se ravnaajo vsi drugi; in kadar je Velika noč za katero leto določena, se lahko od nje nazaj proti začetku poletja uredi vsi ostali prestopni dnevi in prazniki, ki so ti-le:

Velika sobota, en dan pred Veliko nočjo.

Veliki petek, dva dni pred Veliko nočjo.

Veliki četrtek, tri dni pred Veliko nočjo.

Cvetna nedelja, 6. v postu.

Marija sedem žalosti v petek pred cvetno nedeljo.

Črna (tiha) nedelja ali 5. v postu.

Sredpostna nedelja ali 4. v postu.

Brezimena nedelja ali 3. v postu.

Kvatrna nedelja ali 2. v postu.

Pepelnična nedelja ali 1. v postu.

Pepelnica, začetek 40 danskega posta.

Pust v torek pred pepelnico.

Pustna nedelja ali 3. predpepelnična.

2. predpepelnična nedelja.

1. predpepelnična nedelja.

Po teh nedeljah pridejo nedelje po razglasitvi Gospodovi ali po svetih treh Kraljih. Teh nedelj je časih več, časih manj, ker so uravnane po Veliki noči, ki je časih pozna, časih zgodnja. Te nedelje imajo ta-le znamenja: 1., 2., 3., 4. i. t. d. po razglasitvi Gospodovi ali po svetih treh Kraljih. 2. po razglasitvi Gospodovi je praznik presvetega imena Jezusovega. Ako je na praznik razglasitve Gospodove nedelja, t. j. 6. prosinca, tedaj je šele nedelja, ki je 13. prosinca, prva po razglasitvi Gospodovi, ki je med razglasitvijo Gospodovo in novim letom; imenuje se nedelja po Novem letu.

2. Od Velike noči proti koncu leta.

Od velikonočne nedelje do konca poletja so naslednji prazniki in drugi dnevi prestopni:

Velikonočni ponedeljek je zapovedan praznik.

Bela nedelja ali 1. po Veliki noči.

Za njo pridejo: 2., 3., 4. in 5. nedelja po Veliki noči. Za 5. nedeljo pride križev teden.

V ponedeljek, torek in sredo so procesije.

V četrtek je god Kristusovega vnebohoda.

6. nedelja po Veliki noči.

V soboto pred binkoštno nedeljo je post.

God binkoštna nedelje.

Na binkoštni ponedeljek je zapovedan praznik.

Na kvatrno sredo, petek in soboto je post.

Praznik presvete Trojice, 1. nedelja po binkoštih.

Praznik presvetega Rešnjega Telesa v četrtek po 1. nedelji po binkoštih.

2. nedelja po binkoštih.

V petek po tej nedelji presveto srce Jezusovo.

Potem pridejo vse ostale nedelje po binkoštih do adventa, katerih nedelj je časih več, časih manj, ker so uravnane po Veliki noči. Tudi te nedelje se zaznamenujejo s številkami 3., 4., 5. itd. po binkoštih, da se takoj vidi, katera že teče, i. t. d.

I. Prestopni prazniki ob nedeljah po binkoštih.

Praznik angelov varuhov ali angelska nedelja. To je prvemu kimavcu najbližja nedelja. Če je nedelja pred prvim kimavcem bližje njemu nego tista nedelja, ki pride za njim, je ona angelska nedelja; če je pa tista po prvem kimavcu bližje njemu, tedaj je ona praznik angelov varuhov.

Praznik svetega imena Marijinega je prvo nedeljo po godu rojstva Marije Device.

Kvaterna nedelja je prva po povišanju sv. Križa ali po 14. kimavcu. Ko bi bil sv. Križ v sredo, ni ta sreda kvaterna, ampak prva po sv. Križu, tedaj je šele drugi teden kvatni.

Praznik Marije Device svetega rožnega venca je prvo nedeljo meseca vinotoka.

God obletnice posvetitve vseh cerkev je tretjo nedeljo meseca vinotoka.

Zahvalna nedelja je prva nedelja po vseh Svetnikih.

Za nedeljami po binkoštih pridejo še štiri adventske nedelje na vrsto, ki se tudi zaznamujejo s številkami 1., 2., 3. in 4. (Latinska beseda „advent“ se pravi slovenski „prihod“, in sicer zato, ker o tem času praznujemo veseli spomin prihoda našega Gospoda Jezusa Kristusa na svet.)

Prva nedelja v adventu je tista, ki je sv. Andreju apostolu, dne 30. listopada najbližja.

Kvaterna sredi v adventu je prva sredi po 13. grudnu.

Ako je katera nedelja med svetim božičnim praznikom in Novim letom ali praznikom obrezovanja Jezusa Kristusa, Gospoda našega, se imenuje ta nedelja „po Božiču“ ali „pred novim letom“.

II. Časih prestopni prazniki.

Sv. Matija je v navadnem letu dne 24. svečna, v prestopnem pa 25.; zato ker se v prestopnem letu med 23. in 24. svečna vloži en dan, torej se sv. Matija premakne na 25.

God včlovečitve Sina Božjega in oznanjenja Device matere Marije, je navadno 25. sušca; če se pa primeri, da je na ta dan veliki petek ali pa velika sobota, se preloži ta praznik na ponedeljek po beli nedelji in je ta dan zapovedan praznik.

Dan spomina Vseh vernih duš je 2. listopada; ako je pa ta dan nedelja, se praznuje spomin Vseh vernih duš drugi dan, to je v ponedeljek.

III. Neprestopni prazniki.

a) Zdaj zapovedani.

1. Obrezovanje Jezusa Kristusa, Gospoda našega (novo leto) 1. prosinca.
2. Razglasitev Gospodova ali god svetih treh Kraljev je 6. prosinca.
3. God darovanja Jezusa Kristusa, očiščevanje Device matere Marije ali Svečnica je 2. svečna.
4. God sv. Jožefa, ženina Device matere Marije, je 19. sušca.
5. God včlovečitve Sina Božjega in oznanjenja Device matere Marije je 25. sušca; ako je pa ta dan veliki petek ali pa velika sobota, se praznuje ta god v ponedeljek po beli nedelji.
6. God svetih apostolov Petra in Pavla je 29. ržnega cveta.
7. Velika gospojnica, velika maša ali god vnebovzetja Marije device je 15. velikega srpana.
8. Mala gospojnica, mala maša ali god rojstva Marije device je 8. kimavea.
9. God vseh Svetnikov je 1. listopada.
10. God spočetja Device matere Marije je 8. grudna.
11. Sveti božični praznik ali rojstvo Gospoda našega Jezusa Kristusa je 25. grudna.
12. Praznik sv. Štefana, prvega mučenca, je 26. grudna.

b) Samo v posameznih deželah zapovedani prazniki.

Vsaka dežela si je izvolila za svojega patrona kakega svetnika ali posebnega pomočnika in varuha, čigar praznik obhaja posebno pobožno ter se priporoča njegovi priprošnji. V državah našega cesarstva so izvoljeni naslednji posebni pomočniki raznih dežel;

Sv. Leopold, knez, spoznavalec, je 15. listopada na Avstrijskem.

Sv. Štefan, ogrski kralj, spoznavalec, je 2. kimavca na Ogrskem.

Sv. Janez Nepomuk, mučenec, je dne 16. velikega travna, in sv. Venceslav vojvoda, pa 28. kimavca na Češkem.

Sv. Ladislav, kralj, je 27. ržnega cveta na Erdeljskem.

Sv. Stanislav, vladika in mučenec, je 7. velikega travna na Poljskem.

Sv. Mihael, veliki angel, je 29. kimavca na Galiskem.

Sv. Ciril in Metod, škofa in oznanjevalca krščanske vere med slovanskimi narodi, 9. sušca na Moravskem.

Sv. Elija, prerok, 20. malega srpana, in sv. Rok, spoznavalec, 16. velikega srpana na Hrvaškem.

Sv. Hedviga, vdova, 17. vinotoka v Šleziji.

Sv. Spiridion, vladika, 17. grudna v Dalmaciji.

Sv. Rupert, vladika, 24. kimavca na Solnograškem.

Sv. Tilen, opat, spoznavalec, 1. kimavca na Koroškem.

Sv. Jožef 19. sušca, in sv. Virgilij 26. ržnega cveta na Tirolskem.

Sv. Just, mučenec, 9. listopada v Trstu.

Sv. Jožef 19. sušca na Kranjskem in Štajerskem.

Pravijo, da je še več drugih patronov kranjske dežele: Sv. Juri, mučenec, 24. malega travna; sv. Kancijan, mučenec, 31. velikega travna; sv. Hermagor, vladika in mučenec in sv. Fortunat, diakon in mučenec, 12. velikega srpana.

c) Nekdaj zapovedani prazniki, zdaj
pa delavniki.

1. Dan zaročitve Device Marije 23. prosinca.
2. „ izpreobrnitve sv. Pavla ap. 25. prosinca.
3. „ stola sv. Petra v Antiohiji 22. svečna.
4. „ sv. Matija ap. 24. ali 25. svečna.
5. „ sv. Gregorja pap., cerkv. uč. 12. sušca.
6. „ sy. Jurija 24., v nekaterih 23. malega travna.
7. „ sv. Marka evang. 28. malega travna.
8. „ sv. apost. Filipa in Jakoba 1. velikega travna.
9. „ najdenja sv. Križa 3. velikega travna.
10. „ sv. Antona padov. 13. ržnega cveta.
11. „ sv. Janeza Krstnika 24. ržnega cveta.
12. „ obiskanja Marije device 2. mal. srpana.

15. dan sv. Ane, matere device Marije, 26. malega srpana.
16. „ sv. Petra verige 1. velikega srpana.
17. „ Marije snežnice 5. velikega srpana.
18. „ izpremenjenja Jezusa Kristusa 6. velikega srpana.
19. „ obglavljenja sv. Janeza Krstnika 29. velikega srpana.
20. „ sv. Štefana, ogrskega kralja, 2. kimavca.
21. „ povišanja sv. Križa 14. kimavca.
22. „ sv. Mihaela velikega angela 29. kimavca.
23. „ ss. ap. Simeona in Jude 28. vinotoka.
24. „ spomina vernih duš 2. listopada.
25. „ darovanja Device Marije 21. listopada.
26. „ sv. Katarine 28. listopada.
27. „ sv. Andreja apostola 30. listopada.
28. „ nedolžnih otrok 28. grudna.

Neprestopni prazniki v letu.

Dan	Prosinec	Dan	Svečan
1	Novo leto, obr. J. K.	1	Ignacij š. m. † 107.
2	Makarij op. † 394.	2	Svečnica.
3	Genovefa dev. † 512.	3	Blaž š. m. † 316.
4	Tit šk. † 94.	4	Rembert š. † 888.
5	Telesfor p. m. † 154.	5	Agata d. m. † 251.
6	SS. 3 kralji, razg. J.	6	Dorot. d. m. † v III. st.
7	Rajmund maš. sp.	7	Romvald op. † 1027.
8	Erhard š. † 750.	8	Janez od M. sp.
9	Julijan in Bazil. mm.	9	Polona d. m. † 249.
10	Pavel pušč. † 342.	10	Školastika d. † 543.
11	Higin p. m. † 142.	11	Deziderij š. m. † 612.
12	Ernest op. † 1096.	12	Evlalija d. m. † 304.
13	Hilarij š. c. u. † 368.	13	Fuska m. † 250.
14	Feliks maš. † 256.	14	Valentin maš. m.
15	Maver op. † 584.	15	Favstin i. Jovita mm.
16	Marcel p. m. † 310.	16	Julij. d. m. † v III. st.
17	Anton pušč. † 356.	17	Teodul i. Julijan mm.
18	Priska d. m. † 275.	18	Simeon š. m. † 106.
19	Kanut kr. m. † 1086.	19	Konrad pušč.
20	Fabjan i. Boštjan mm.	20	Evherij š. † 743.
21	Neža d. m. † 304.	21	Eleonora in Verda.
22	Vincencij, dijakon m.	22	Petra stol v Antiohiji.
23	Zaročitev Marije d.	23	Marjeta Kortonska.
24	Timotej š. m. † 97.	24	Matija ap. † 80.
25	Izpreobrn. sv. Pavla.	25	Valburga opatinja.
26	Polikarp š. m. 166.	26	Nestor š. m. † 250.
27	Joanez zlatoust š. c. u.	27	Leander š. † 596.
28	Karol vel. cesar † 814.	28	Roman op. † 460.
29	Frančišek S. š. † 1622.		
30	Martina d. m. v III. st.		
31	Peter Nolaski sp.		

Dan	Sušec	Dan	Mali traven
1	Albin š. † 549.	1	Valerik op., Hugo š.
2	Simplicij p. † 583.	2	Frančišek P. † 1508.
3	Kunigunda kr. d.	3	Rihard š. † 1253.
4	Kazimir, princ sp.	4	Izidor š. c. u. † 636.
5	Adrijan m., Foka m.	5	Vincencij Fereri maš.
6	Koleta d. † 1447.	6	Sikst p. m. † 117.
7	Tomaž Akv. maš. c. u.	7	Herman, Jožef sp.
8	Janez od Boga sp.	8	Dionizij š. † 96.
9	Frančiška rimlj. vd.	9	Valtruda opatinja.
10	40 Mučenikov † 316.	10	Ecehiel prerok.
11	Konstantin op. m.	11	Leon p. † 461.
12	Gregorij p. c. u. † 604.	12	Julij p. † 352.
13	Evfrazija d. † 410.	13	Justin m. † 167.
14	Matilda kralj. † 968.	14	Tibureij i. Valerij mm.
15	Longin š. m. † v I. st.	15	Helena kraljica.
16	Heribert š. † 1022.	16	Drago patr. ovčarjev.
17	Jera d. † 659.	17	Anicet p. m., Rudolf.
18	Edvard kr., Ciril c. u.	18	Elevterij š. m. † 130.
19	Jožef rednik Jez.	19	Ema vd. † 1040.
20	Joahim, oče Mar. d.	20	Viktor m. † 300.
21	Benedikt sp. † 443.	21	Anzelm š. c. u. † 1109.
22	Oktavijan, Leja vd.	22	Kaji in Soter.
23	Akvila in Pelagija.	23	Honorij š., Adalbert.
24	Gabrijel vel. angelj.	24	Juri vojak m. † 303.
25	Oznanjenje d. M.	25	Marka ev. † 68.
26	Ludger š. † 809.	26	Kleto p. † 84.
27	Rupert š. † 727.	27	Peregrin maš. † 1345.
28	Guntram kr. † 593.	28	Vital in Valerija mm.
29	Evstazij op. † 628.	29	Peter maš. m. † 1252.
30	Kvirin stot. m. † 130	30	Katarina Sienska d.
31	Amos prer., Balbina.		

Dan	Veliki traven	Dan	Ržni cvet
1	Filip in Jakob ap.	1	Juvencij m.
2	Atanazij š. c. u. † 373.	2	Erazem op. m.
3	Najdenje sv. križa.	3	Klotilda kr. † 534.
4	Florijan m., Monika.	4	Kvirin š. m., Optat š.
5	Pij V. p. † 1573.	5	Bonifacij š. m. † 755.
6	Janez sv.	6	Norbert š. † 1134.
7	Stanislav š. m.	7	Robert op. † 1159.
8	Mihaela prikazen.	8	Medard. š. † 545.
9	Gregor š. c. u.	9	Primož in Felicijan.
10	Izidor kmet.	10	Marjeta kr. † 1093.
11	Mamert š. † 472.	11	Barnaba op. † 70.
12	Pankracij m. † 304.	12	Janez od s. Fakunde.
13	Servacij š. † 384.	13	Anton Padvanski.
14	Bonifacij m. † 307.	14	Bazilij š. c. u. † 379.
15	Viktorin m. v Rimu.	15	Vit in tovariši mm.
16	Janez Nep.	16	Beno š. † 1106.
17	Paškal sp., Bruno š.	17	Rajnar sp., Avit op.
18	Feliks sp., Venancij.	18	Marka in Marcelin.
19	Celestin p. † 1296.	19	Gervazij in Protazij.
20	Bernardin maš.	20	Silverij p. m. † 539.
21	Valens š. in m.	21	Alojzij, patr. mladine.
22	Julija d. m. † 450.	22	Ahacij m., Pavlin š.
23	Evfebij š.	23	Edeltruda kr. † 679.
24	Marija Pomaj, Ivana.	24	Janez krstitelj.
25	Urban p. m. † 230.	25	Prosper š. c. u. † 462.
26	Filip Neri maš.	26	Janez in Pavel mm.
27	Magdalena od Paci.	27	Ladislav kr. † 1095.
28	German od Paci.	28	Irenej š. c. u. † 202.
29	Maksim š. m. † 250.	29	Peter in Pavel ap.
30	Ferdinand kr. † 1252.	30	Spomin sv. Pavla ap.
31	Kancijan, Angelija d.		

Dan	Mali srpan	Dan	Veliki srpan
1	Teobald pušč. † 1066.	1	Petra ver., 7 Mak. br.
2	Obiskanje Marije D.	2	Porcijunk., Liguori š.
3	Heliodor š. † 400.	3	Najd. sv. Štefana m.
4	Urh š. † 973.	4	Dominik, menih, maš.
5	Filomena d., Domicij.	5	Marija Snežnica.
6	Izaija prerok.	6	Izpremenjenje J. Kr.
7	Vilibald š. † 726.	7	Kajetan, menih, maš.
8	Elizabeta kr. † 1336.	8	Cirijak m. † 303.
9	Anatolija d. m.	9	Roman, voj. m. † 258.
10	Amal., Felic. i. 7. s. m.	10	Lavrencij diak. † 258.
11	Pij I. p. † 155.	11	Suzana d. m. † 295.
12	Mohor in Fortunat.	12	Klara d. † 1253.
13	Anakret p. m. † 110.	13	Kacijan in Hipolit m.
14	Bonaventura š. c. u.	14	Atanazija op. † 860.
15	Henrik ces. † 1024.	15	Velika maša.
16	Marija škapulir.	16	Rok sp., Hijacint maš.
17	Aleš sp. † v V. st.	17	Liberat opat 483.
18	Friderik š. m. † 838.	18	Helena kraljica 328.
19	Vincencij od Pavle.	19	Magnuz m., Ludovik.
20	Marjeta d. † v III. st.	20	Bernard c. u. † 1153.
21	Daniel prerok.	21	Ivana Frančiška vd.
22	Marija Magdalena.	22	Timotej i. Simforijan.
23	Apolinar š. † v I. st.	23	Filip Benicij maš.
24	Kristina d. m. † 300.	24	Jernej apostel.
25	Jakob ap., Krištof m.	25	Ludovik kr. † 1776.
26	Ana, mati d. Marije.	26	Ceferin p. m. † 218.
27	Pantaleon zdrav. m.	27	Jožef Kalasanski.
28	Inocencij I. p. m.	28	Avguštin c. u. † 430.
29	Marta d., učenka Kr.	29	Janeza obglavljenje.
30	Abdon in Senen. mm.	30	Roza d. † 1617.
31	Ignacij Lojolanski.	31	Rajmund kard. 1230.

Dan	Kimavec	Dan	Vinotok
1	Tilen op., 12 br. mm.	1	Remigij š. † 533.
2	Štefan ogrski kralj.	2	Leodegar š. † 678.
3	Serafija d. m. † v II. st.	3	Kandid m., Evald m.
4	Rozalija d., Mojz. pr.	4	Frančišek Serafin sp.
5	Justinijan š. † 1455.	5	Placid m. † 546.
6	Donacijan i. Let. mm.	6	Bruno menih † 1101.
7	Regina d. m. † 251.	7	Avgust maš. † 560.
8	Mala maša.	8	Brigita vd. † 1373.
9	Korbinijan š. † 730.	9	Dionizij š. m. † 272.
10	Nikolaj Toletanski.	10	Frančišek Borg. maš.
11	Prot in Hijacint mm.	11	Nikazij š. † v II. stol.
12	Silvin š. v Veroni.	12	Maksimilijan š. m.
13	Mavriliš š., Evlogij š.	13	Koloman m., Edvard.
14	Povišanje sv. Križa.	14	Kalist p. m. † 222.
15	Nikomed m. † 572.	15	Terezija d. † 1582.
16	Ljudmila gospa † 927.	16	Gal op. † 614.
17	Lambert š. † 708.	17	Hedviga vd. † 1243.
18	Jožef Kopertin sp.	18	Luka ev.
19	Januarij š. m. † 305.	19	Peter Alkantara maš.
20	Evstahij in tov. mm.	20	Felicijan š. m.
21	Matej ap. in ev.	21	Uršula d. m. † 383.
22	Mavricij m. † 286.	22	Kordula d. m. † 383.
23	Tekla d. m. † v I. st.	23	Janez Kapistran sp.
24	Marija reš. jetnikov.	24	Rafael veliki angel.
25	Kleofa m., Avrelija d.	25	Krisant i. Darija mm.
26	Ciprijan i. Just. mm.	26	Evarist p. m. † 112.
27	Kosma i. Damij. mm.	27	Frumencij † v IV. st.
28	Venceslav, vojv. m.	28	Simon in Juda ap.
29	Mihael veliki angel.	29	Narciz š. † v II. st.
30	Hieronim c. u. † 420.	30	Klavdij, Cenobija.
		31	Bolfenk š. † 994.

Dan	Listopad	Dan	Gruden
1	Vsi Svetniki.	1	Eligij š. † 659.
2	Sp. vseh vernih duš.	2	Bibijana d. m. † 363.
3	Hubert š. † 727.	3	Frančišek Ksav. sp.
4	Karol Boromej, k. š.	4	Barbara d. m. † 240.
5	Caharija, višji duh.	5	Sabaz op. † 532.
6	Lenart sp. † 559.	6	Nikolaj š. † 327.
7	Engelbert š. m.	7	Ambrozij š. † 397.
8	Bogomir š. † 1115.	8	Spočetje dev. Marije.
9	Bogodar, vojak m.	9	Leokadija d. m. † 304.
10	Andrej Avelin sp.	10	Melhijad p. m. † 314.
11	Martin š. † 397.	11	Damaz p. † 384.
12	Kunibert š. † 663.	12	Maksencij, Sinezij.
13	Stanislav Kostka sp.	13	Lucija d. m. † 304.
14	Veneranda d. m.	14	Spiridijon š. † 348.
15	Leopold knez † 1136.	15	Cecilijan in Fortunat.
16	Otmar op. † 759.	16	Evsebij s. m. † 370.
17	Gregorij čudodelec š.	17	Lazar š. brat Martin.
18	Odo op., Hilda opt.	18	Avksencij š.
19	Elizabeta vd. † 1231.	19	Nemezij m. † 250.
20	Feliks Valovan maš.	20	Amon, Ceno mm.
21	Darovanje Marije d.	21	Tomaž ap.
22	Cecilija d. m. † 232.	22	Flavijan m. † 253.
23	Klemen p. m. † 102.	23	Viktorija d. m. † 253.
24	Janez od Križa sp.	24	Adam in Eva.
25	Katarina d. m. † 307.	25	Sv. Dan-Božič.
26	Konrad š. † 974.	26	Štefan 1. m.
27	Virgilij š. † 750.	27	Janez ap. ev.
28	Papinijan š. m.	28	Nedolžni otroci.
29	Saturnin m. † 250.	29	David kralj i. prerok.
30	Andrej sp.	30	Nicefor m.
		31	Silvester p. † 335.

Vreme.

Vremenska tablica slavnega zvezdo- znanca Heršla.

O tej tablici je rekel Heršel sam, kakor tudi Šuman, ki je ž njo večkrat delal poizkuse:

„Ta tablica kaže, kakšno vreme se sme pričakovati kar najgotoveje, ko stopi luna v kateri svojih krajev. Čim bliže polnoči je ščip, njene izpremene in njeni kraji, posebno ako se zgodi v teku dveh ur pred polnočjo ali po polnoči, tem lepše je v poletju vreme, čim bliže pa pridejo proti poldnevu, tem bolj je neprijazno. Ako torej luna ali njena izpremena in njen krajec pride na 6 ur po poldne, od 4.—10., smemo pričakovati lepo vreme, toda mnogo je zavisno od vetrov. Ako se to zgodi v kateri uri po drugi uri v jutru, ni dobrega znamenja za lepo vreme. Isto se dá reči skoro tudi za zimski čas. Ako ščip ali lunin prvi in zadnji krajec nastopi ob 12. uri o poldne, se naznanja s tem zelo deževno vreme in sneg.“ Tukaj je ta tablica:

	Poletje	Zima
2—4	izpremenljivo	izpremenljivo
4—6	„	„

	Poletje	Zima
6—8	čisto in severozapadni veter, deževno in južni ali južnozapadni veter	čisto in mraz s severnozapadnim; dež ali sneg z južnozapadnim vetrom
8—10	"	"
10—12	čisto	čisto in mraz
12—2	"	hud mraz, ako ni južnih vetrov
2—4	mrzlo, pogostoma toča	sneg in nevihta
4—6	dež	"
6—8	veter in dež	nevihta
8—10	izpremenljivo	mrzli dež s zapadnim, sneg z vzhodnim vetrom
10—12	pogostoma toča	mrzlo in silni vihar

Na to tablico pa se ljudje ne smejo vedno zanašati, zakaj vsemožni Bog je gospodar neba in zemlje.

Dež in oblake provzroča zlasti veter; vsaka nevihta ima svoj vihar. Mnogokrat se opažajo v velikih višavah nasprotni vetrovi, ki so morda poleti vzrok grmljavici.

Ako v severnih krajih poleti luna mrkne, je pričakovati hude zime.

Mesečina v hudem mrazu naznanja prijetno vreme in nasprotno.

O ščipu je pozimi navadno silno hud mraz.

Ako o prihajajoči nevihti ptice ostajajo v zraku, se nevihta razprši.

Ako se naredi prah in ostane dolgo v zraku, bo skoro deževalo, ker je v njem že nekaj vlage, ki zadržuje prah.

Po vseh deželah prihajajo nevihte malone vselej od istega kraja, na spodnji Štajerski in v sosednjem Medjimurju navadno od severozapada.

Znamenja,

iz katerih se dá malone gotovo sklepati, kakšno bo vreme.

Znamenja prihodnjega vremena se kažejo na človeku, na živalih, na rastlinah, na ognju i. t. d.

1. Znamenja vremena na človeku.

Kurja očesa, ozeblina, zaceljene rane, spahnjeni sklepi, nekdam zlomljene in zopet zaceljene kosti navadno napovedujejo vlažno in mokro vreme, ako začno boleti, ali ako na životu druge bolečine bole huje nego sicer. Če se bolečine v glavi in trganje v udih, postavim v rokah, v kolenih itd. ponove ali bolj bole nego druge čase, ako se človeku koža na rokah zelo posuši, ustnice razpokajo in ako je človek len, nejevoljen ter se mu nič ne ljubi, nastane rada

kmalu nevihta. Dober vremenik, po katerem se spoznava, da se bo vreme izpremenilo, je bolehen človek slabih živcev in vobče slabe nature.

2. Znamenja vremena na živalih.

Na domačih živalih.

Slabo vreme se bliža, kadar ovce in koze nenavadneje skačejo in se trkajo; kadar zgodaj in hitro gredo na pašo, domov grede po travi sezajo in se zvečer nerade dajo odgnati s paše; kadar osli rigajo, vzdigujejo ušesa in ž njimi otresajo; kadar konje in govejo živino močno pikajo muhe in obadi; kadar goveja živina glavo vzdiguje, vase zrak vleče, se okolo gobca liže ter rada domov hiti; kadar so svinje zelo nemirne, krulijo in rijejo; kadar psi travo žro; kadar se mačke ližejo po životu.

Hudo uro in grmenje čuti goveja živina, kadar hlepi po zraku, z razširjenimi nosnicami nad seboj vohta, na paši z zavihanim repom skače, z nogami ali z rogi zemljo koplje in mukaje hiti proti staji, telice in teliči pa bezljajo ter se mešajo med konje in drugo živino; tudi ovce so zelo nemirne in se trkajo; svinje razmetavajo gnoj in slamo.

Na zverinah.

Če se jeleni bodejo in sujejo, bo slabo vreme. Volčje tuljenje in lisjakovo lajanje napoveduje dež; tudi zajci beže pred dežjem iz visoke trave ali iz že doraslega silja v take kraje, kjer dež ne more nanje. Jež zamaši luknjo pred svojim gnezdом. Krt narije več

in višjih krtin nego sicer. Ako miši na glas cvilijo in semtertja tekajo, blizu tal v kozelcih itd. narejajo gnezda, čutijo, da bo bodočo zimo malo snega; ako pa gnezdijo visoko, bo tudi velik sneg.

Na domači perutnini.

Petelinovo petje o nenavadnem času, posebno ako poje večer na sedalu, oznanja malone vedno premenljivo vreme, ki se tudi izprevrže, ako se kokoši s kremplji drgljajo okolo glave, si s kljuni snažijo in gladijo perje ter hodijo nekako tožne. Grlice z nekako izpremenjenim glasom grulijo o nenavadnem času. Dolgo časa dežuje, ako stare kokoši precej, ko začne deževati, ne zbeže pod streho in ako se koklja s svojimi piščeti precej, ko začne dež iti, spravi v kurnjak, zjutraj pa nerada gre iz njega, tudi ako gosi gagajo, kričaje zobat gredo, se za zobanje trgajo ali hite proti mlakam in proti potokom. Golobje prilete pozno in trumoma v golobnjake. Pavi ponoči pogostoma in glasno kriče.

Na ptičih.

Dež se naznanja, ako sove ob lepem vremenu ukajo, ter divje gosi, postojne in druge ujede ob lepem vremenu močno kriče in frfotajo v krogih; ako se krokarji po drevju obešajo in trepetajo s perutmi; ako vrane proti večeru v trumah letajo semtertja in krokajo; ako sede kavke po strehah in trepetajo s perutmi; ako kavke in srake zjutraj močno vpijejo; ako se povodni ptiči kopljejo, obirajo in frfotajo po

vodi ali tudi ob vodi, ako lastovke letajo tako nizko, da se s perotni dotikajo zemlje ali vode; ako vrabci in drugi ptiči zelo čivkajo ali pa se kopljejo v prahu; ako ščinkovci pred solnčnim zapadom ščivkajo; ako žolna ropota in močno kriči po suhih vejah; ako se taščica skriva v otlino ali v podstrešje; ako povodni ptiči zapuste svojo navadno vodo in se obirajo poleg nje; ako si ptiči gladijo in snažijo perje; ako palček okolo poldne skaklja po ploteh in poje — bode drugo jutro mraz, slana ali pa bo celo zmrznilo.

Ptiči pa tudi oznanjajo lepo vreme.

Ob lepem vremenu krokarji zijajo proti solncu, zjutraj čepe na drevju, se šopirijo in peruti raztezujejo ter letajo visoko v trumah semtertja visoko in veselo vriskajo. Postovke letajo in se leteče igrajo; slavec za nenavadnega časa vesel žvrgoleva. Vrabci čivkajo, preden potihne vihar. Povodni kos kraj vode peruti razteza proti solncu. Ostali povodni ptiči zapuščajo breg in lete zopet proti jezerom in proti morju.

Na drugih živalih.

Vreme bo slabo, če rege (zelene žabice) na drevju močno regljajo; če obadi, komarji, druge muhe in bolhe hudo pikajo; če čebele daleč ne lete in se hitro vračajo, če mravlje zelo marljivo delajo in ne lezejo v svoje jame, če tudi nehajo delati, če dolgi polži prilezejo na dan, če močeradi lezejo v breg in če ribe

plavajo pri vrhu vode in časih poskakujejo iz nje.

Lepo vreme se bliža, če netopirji zvečer močno poletavajo, če se mešice po solnčnem zapadu vrte v krogih, kakor bi se igrale v zraku, če murčki prilezejo iz živinskega blata in švigajo po voznih potih, če rege v močvirju zvečer močno regljajo, če se čebele vračajo pozno domov, če se kresnice bolj svetijo nego sicer.

Pajek, posebni oznanjevalec vremenskih izprememb.

Naravoslovci poznajo pajke trojnega plemena. Eno plemo prede samo od pomladi do vinotoka okrogle pajčevine, v katere si lovi muhe in drug mrčes za živež; ko je pa že zima in več ne more dobivati živeža, se zarije v svoj kot, kjer prezimi brez živeža. Tega plemena pajki, h katerim se prištevajo križasti pajki, nam torej samo poleti naznanjajo vreme.

Če mladi križasti pajki prilezejo iz otlinice, in če čim dalje hodijo od nje, tem dalje ostane tudi lepo vreme. Časih predejo tudi ponoči ter staro pajčevino razširjajo z novo; tedaj se je kakih 12 ali 14 dni nadejati lepega vremena, in to tem bolj gotovo, če ta čas neso jajčeca, kar se v gorkih letinah zgodi po sedemkrat. Če pa glavo obrnejo v otlinico in iz nje namesto glave kažejo zadnjo stran, gotovo dežuje, in sicer dotlej, dokler se ne obrnejo. Ako si naberejo veliko živeža, tudi dolgo časa dežuje; ako spredejo pajčevino ne daleč od peči, pride hud mraz, če pa jo spredejo blizu oken, bo južno vreme. Hud mraz nastane po zimi,

kadar predejo hitro nove pajčevine ali pa narejajo drugo nad drugo; one vrste pajki pa, ki ne predejo, si marljivo iščejo že spredene pajčevine ter se jih polaste. Po takih znamenjih navadno v 9. ali 12. dneh pride mraz in zmrzlina.

Opomniti je še, da nekateri pajki napovedujejo samo bližnjo, nekateri pa daljšo izpremenljivost v vremenu. Mladi pajki naznanjajo vreme drugega dne, dorasli tri dni prej, veliki križasti pajki celo 14 dni prej. Da je moči gotoveje sklepati na vreme, je treba ogledovati več pajkov.

Pijavka, posebna oznanjevalka vremenskih izprememb.

Da ohranimo pijavke zdrave, jih denemo v posodo, ki je napolnjena z vodo, toda ne čisto do vrha. Na dno te posode položimo nekoliko belega peska ali pa mahu in vanjo le malo pijavk. Pijavke se očejajo samo skozi potne luknjice, in ta sokrvica, ki jo izpote, se prime njihovega života kakor koža. Hitro bi zamašila njih potne luknjice in jih umorila, ako ne bi bilo v posodi peska ali mahu, ob katerem se drgnejo, da se tako iznebe te kože, ki plava potem blizu vrha vode. Posoda se pokrije s kakim prebodenim mehurjem, da zunanji zrak ne more do njih. Vsak teden jim je treba naliti druge vode, toda ne sme biti bolj mrzla od one, v kateri so bile prej.

Ako leže pijavke raztegnjene ali zvite na dnu vode, kaže to poleti jasno vreme, pozimi pa suho mrzloto. Ako so pa bolj pri vrhu vode, tedaj bo poleti dež, pozimi pa sneg ▼ 24. urah.

Če plavajo hitro semtertja, pomeni to veter, in malokdaj so prej mirne, dokler ni veter silno močan. Kdar so pa na vrhu vode in se nekako grbijo in tresejo, kaže to, da se bliža huda ura.

Rega, posebna oznanjevalka vremenskih izprememb.

Neko pleme žabice je, ki se rade spravljajo na zeleno drevje in močno regljajo na njem. Tudi te žabice prerokujejo vreme. Ohranijo se v stekleni posodi s širokim in s prtom pokritim vratom, na dno posode je treba dati nekoliko peska z vodo in malo zelenega listja ali pa trave, tudi se vanje pokonci postavi količek ali lesena lestvica, po kateri lahko žabica leze gor in dol. Za živež ji dajo v mleko namočenega kruha, zrezljanega mesa; najrajša pa ima muhe.

Če žabica na dnu posode časih reglja in se milo drži, bo kmalu dež; če pa ob deževnem vremenu zleze kvišku in se veselo drži, smemo pričakovati jasno in suho vreme.

3. Znamenja vremena na drugih rečeh.

Na rastlinah.

Nekaj je takih rastlin in cvetic, ki so glede vremena silno občutljive, ker listje ali pa cvet stisnejo in glavice zapro, kadar se pripravlja na dež. Deteljino steblo stoji bolj pokonci, listje se obesi proti tloraj ali pa se celo zapre. Če kisla detelja lističe raztegne, se kmalu razvedri, če jih pa pobesi, se je bati mrzlega in deževnega vremena. Ob lepem vremenu se kurja

črevca zjutraj ob 9. uri vzdigujejo, zelišča raztezajo lističe in cvetice lepo odpirajo svoj cvet. Ako jesenski podlessek cvete že kimavca, se bliža zgodnja in huda zima; če pa cvete šele koncem vinotoka, je zima navadno pozna in ne prehuda. Če z breze jeseni listje odpada pozno, nastane huda zima.

Na kamenju.

Na dež se ravna, ako se neke vrste kamenje poti ali pa prihaja mokro, ako je sol mokra, ako zidovje v hišah moči, ako iz dimnika saje padajo, ako kaplja iz njih i. t. d.

Na vodah.

Nekatera jezera in tudi druge vode šume, na njih se delajo mehurčki in penijo se, kadar bo dež. Naravni vzrok temu je: Kadar se ravna na dež, se polajša in raztanjša zunanji zrak, ki ima to lastnost, da se enakomerno razteza povsod; ako se torej zunanji zrak za dežja polajša in raztanjša, se začne zrak v vodi raztezati in vzdigovati, kakor bi vrel iz vode; zato se voda peni, dela mehurčke, šumi, prihaja motna, kakor bi vrela in kipela, ker hiti zrak iz nje kvišku in vre in se razteza, dokler se enakomerno ne raztegne z zrakom nad vodo. Nekateri studenci, vodnjaki, majhni potoki in hudourniki se posuše, in njih voda se v majhnih, nevidnih kapljicah vzdigne v ozračje, kjer se njene kapljice izpremene v megle in oblake, se zgostijo, potem pa kot kaplje padajo na zemljo: to je dež. Če

dežuje zelo dolgo časa, vode pa vendar ne naraščajo, je to znamenje, da bo deževalo še dalje časa, ker megle in oblaki popijajo vodo in jo v podobi dežja spuščajo zopet na zemljo.

Na ognju.

Dež se napoveduje, če sveče in druge svetilnice temno gore in praskajo; če se okolo luči dela neka bleščoba kakor mavrica, če je plamen videti nekako črn in se delajo gobi podobni utrinki; če se ogenj ne dá rad ukresati, prižgati, zakuriti ali zanetiti; če poka in blede gori; če med ustovjem, na ponvah, kotlih in piskrih obvisi in tli veliko saj, če se kadi po kuhinjah i. t. d.

Na vremeniku ali tlakomeru.

Vremenik je umetno narejena, z živim srebrom napolnjena, precej dolga cev, v kateri je živo srebro. To v njej nekoliko vstaja ali pada, kakor zunanji zrak pritiska nanje. Čim bolj je zrak suh, tem bolj se tudi razteza in bolj pritiska na srebro v cevi. Čim bolj pa pritiska nanje, tem bolj se tudi živo srebro vzdiguje v cevi. Prav to, da se živo srebro v cevi vzdiguje, pomeni, da je zrak suh, torej tudi lepo vreme. Čim bolj pa je zrak vlažen in mokroten, tem manj se razteza, torej je tudi njegov pritisk na srebro v cevi manjši, zato tedaj v cevi srebro pada, nareja se mokrota, in torej pomeni tudi v zraku deževno vreme.

4. Gotova vremenska znamenja.

Mokro vreme ali dež se napoveduje:

Kadar strune na goslih odjenjujejo; kadar se zidovi močijo; kadar se kamenje poti; kadar se lesnina napenja, kadar se sol rosi, kadar iz dimnikov kaplja; kadar so daljni gozdi videti blizu in temno-višnjevi; kadar se zvezde leskečejo zelo svetlo in migljajo; kadar se vidijo tudi take zvezde na nebu, kakršnih o drugem času ni videti; kadar sta solnce in luna ob vzhodu videti zelo veliki; kadar je jutranja zarja zelo rdečezagorela in enaka ognju; kadar zvečer solnčni žarki stoje v debelih in črnih oblakih; kadar je izhajajoče solnce blede in ima belkast obroč okoli sebe; kadar se nebo omreži; kadar solnce močno pripeka izza oblakov; kadar je o sv. Ivanu Krstniku južno vreme; kadar se zjutraj megla vzdiguje; kadar dobivajo po lepem vremenu vrhovi visokih gorá klobuk, to je, kadar jih oblak pokriva; kadar se nebo po jasnem vremenu prepreže s tankimi, belkastimi oblaki (siv oblak, ki se o soparnem vremenu prikaže na jasnem nebu, večinoma naznanja hudo uro); kadar je luna videti temna, blede ali pepelnata; kadar je okolo nje obroč ali kadar ima druge lune okolo sebe; kadar megla vstaja pred solničnim vzhodom in se kakor oblak razširja pod nebom, (tedaj že navadno zvečer kot dež pada na zemljo); kadar gnoj smrdi.

Suhega, lepega vremena je pričakovati:

Kadar se nebo tam, kjer solnce vzhaja in zahaja, zjutraj in zvečer žari lepo zlato-rumeno;

kadar se temni oblaki razkrope še pred solnčnim vzhodom; kadar se okrog solncea, ko vzhaja ali zahaja, kaže tanka meglica; kadar nad jezeri, rekami, travniki i. t. d. stoji megla; kadar je luna čista; kadar je rimska cesta čista in videti polna zvezd, ki se lepo leskečejo; kadar so vrhovi visokih gorá brez oblakov in megle; kadar zjutraj megla pada in ne vstaja; kadar od solnčnega vzhoda piše veter in tam ni videti oblakov; kadar se kaže nebo izmed nakopičenih oblakov, podobnih čisti svetli volni, živo modro; kadar pada mnogo rose; kadar zahaja solnce bolj rdeče in čisto, nego po navadi. Kadar je luna prav močno čista in bela, nastopi kmalu mraz.

Kako opazujemo vreme dandanes.

Vobče je znano, da so naši predniki bolje opazovali vreme, nego ga mi dandanes.

Slavnoznani dr. A. F. C. Vilmar je zenačil stara in nova izkustva, in sicer z zelo dobrim uspehom. Zato naj podamo tukaj čitateljem to, kar je važnejše.

Prosinec.

Ako je meseca prosinca mraz, sneg in led, posebno, ako sneg že leži od grudna, je upati, da bo 24. ugodnejše vreme, in ako se je to vreme naznanilo s snegom in nevihto, ne traja dolgo, temveč je pričakovati od 27. do 31. zopet hudega mraza.

Ako se prigodi, da po daljšem sneženju in mrazu med 14. in 16. nastane vreme prijetnejše,

je pričakovati, da bo 24. zopet sneg in še hujši mraz.

Ista velja, kadar je zima ugodna; zakaj ako so prvi trije tedni ugodni in ni predeževno, bo 24. sneg in mraz, toda to ne bo trajalo dolgo.

Ako je pa zima čisto mila in zelo deževna, je 24. malone vsekdar dež. Take zime naznanja lepi listopad in malo mrzle noči med 25. grudnom in 6. prosincem.

Pravila, da nastopi za mokrim prosincem mokra pomlad in mrzlo poletje, so skoro popolnoma neresnična; tudi pravilo: „Ako ni zime, tudi ne bo poletja“ nima veljave.

Svečan.

Ako je bilo 24. prosinca lepo vreme in je to vreme naznanil sneg z nevihto, bo 9. svečna južno vreme. Ako je pa isti dan mraz, traja mrzlo vreme dalje časa. Kmetiško pravilo: „Sveti Matija led razbija, če ga pa ni, ga naredi,“ tudi ni resnično, kakor so se prepričali že mnogi opazovalci.

Ako je zima suha in meseca prosinca ni premrzlo, je meseca svečna vreme bolj mrzlo.

Ako je meseca svečna vreme lepo in jasno, ni upati, da bi bila ugodno lepa pomlad.

Sušec.

Ako je bilo pozimi malo vlažno in srednje mrzlo, je navadno od 2. do 6., večinoma pa dne 4. sušca sneg ter je jako mrzlo. Čim večji sneg in hujši mraz je te dni, tem mrzlejš in mokrot-

nejše vreme je spomladi. Ako je pa od srede svečna do sušca hujši mraz, traja vreme malo-kdaj preko teh dni, temveč za tega časa navadno preстане.

Ako je od 8. do 15. zelo vroče in sušno, je od 20. pa vedno do konca tega meseca nevihta in sneg, in to napoveduje neugodno pomlad.

Od 18. do 26. je čas zelo važen, zakaj ti dnevi odločujejo vreme, ki bo v bližji četrtinki leta. Naš porok pravi o tem: „Ako je v tem času nevihta in sneg, moramo pričakovati mrzlo in mokro, ako je zdolec (vzhodni veter) in mraz, moramo pričakovati sušno, neugodno, rastlinstvu škodljivo pomlad, v kateri navadno ponoči zmrzuje. Kakršen veter je te dni, tak ostane navadno do meseca ržnega cveta brezizjemno neizpremenljiv. Ugodnost in vlažnost z zapadnim vetrom, ako je precej silen in ako je deževno, naznanjata gotovo trimesečno ugodno jasno vreme, ob katerem bo vse lepo raslo.“

Ako trajajo hude zime s snegom in mrazom še nekaj časa tudi v sušcu, je to dobro znamenje za pomlad in poletje, ako nastane od 27. do 31. sušca hipoma toplo vreme ali nevihta.

Mali traven.

Ako se v prvi tretjini vse rastline hitro razvijajo, se moramo nadejati od 23. ali 24. po-čenši hudega mraza ponoči; ako so prvi dnevi motni in deževni, pa vendar prijetni, je od 9. do 12. jasno in čisto, a od 13. so mrzli dnevi z nevihto.

Ako so od 24. do 30. malega travna dnevi zelo topli, od 5. do 7. majnika rado sneži in zmrzuje.

Ako je ta mesec mnogo snega, to pomeni, da bo veliki traven neprijeten, moker in mrzel; dostikrat je tudi vse leto mokrotno in mrzlo. Od 7. do 14. rad pada močen sneg.

Veliki traven.

Ako od 5. do 7. pada sneg, je večinoma do poletja moko vreme.

12. in 13. tega meseca sta poznana godova Pankracij in Servacij; toda dalje časa se je že opazovalo, da ta dva nič ne vplivata na prihodnje vreme.

Ako prete ta mesec nevihte, dasitudi prehajajo, je potem mrzlo in veter močno piše; bati se je hladnega poletja.

Ako od 13. do 23. pogostoma močno dežuje, je malo sena in se težko suši.

Ržni cvet.

Od 6. do 13. so odločilni dnevi za poletno vreme. Ako je te dni vreme prijetno, brez neviht in močnega dežja in ako je zahajajoče solnce lepo rožnato-rdeče, se smemo nadejati dobrega poletja. Ako so pa mrzli nalivi ali toča in nevihta, ako se narejajo deževni oblaki in ako solnce ne zahaja na jasnem, je vreme vsaj do 8. malega srpana deževno, moko in mrzlo. Ako so odločilni dnevi meseca sušča suhi in mrzli in ako je vzhodni veter, morajo odločilni dnevi meseca ržnega cveta biti prijetni in mora

pihati zapadni veter, ako hoče biti sušno poletje. Ako je na odločilne dni vroče in sušno vreme, bo leto zelo sušno. Na posamezne dneve se tudi ne sme gledati toliko, kolikor na splošno vreme posameznih dni. Mnogo kmetiških pravil, ki se tičejo dni od 6. do 15. tega meseca, kaže, da se je to opazovalo že davno in povsod.

Mali srpan.

Naš porok pravi: Dne 8. malega srpana se vreme navadno izpremeni, četudi večinoma samo za kratke dni; ako je namreč:

1. od 6. do 13. deževalo, ta dan za nekaj časa jenja deževati; v posameznih letih (posebno po neprijetni sušni pomladi in po deževju od 6. do 13.) se zgodi izprememba za vse leto, ki je odslej večinoma toplo in sušno; ako je pa

2. doslej bila velika suša, nastajajo od tega dne počenši nevihte, ki časih določijo vreme za več tednov; ako je bil končno

3. ržni cvet izpremenljiv, vendar bolj moker, nego suh, nastanejo le malokdaj 1. mal. srpana zelo lepi dnevi. Ti se končajo, ako je bila kritična doba meseca ržnega cveta neprijetna, gotovo 8. malega srpana, in lepo vreme je prenehalo za vse poletje, vsaj pa do 19. velikega srpana.

Veliki srpan.

Izimši čisto sušna poletja, je 19. veliki traven odločilen dan. Ako je poletje mokro, kadar solnce vzhaja, oblačno, kadar zahaja, pa rumenkasto-rdeče, nastanejo pogostoma 19. ve-

likega travna lepi dnevi, katerih je pa samo osem do deset. Časih je 5. dan tega meseca zelo lep.

Ako je poletje jasno in toplo in v prvi polovici tega meseca niso pogostoma nevihte, pade 19. večinoma silen dež, ki traja 8 do 10 dni.

Ako je poletje izpremenljivo, ne kaže ta dan na prihodnje vreme.

Veliki srpan nima nikakega znamenja o vremenu za prihodnjo zimo.

Kimavec.

Ako je mesec kimavec večinoma topel in jasen, je pričakovati mrzel deževen vinotok, v katerem je večkrat nevihta. Moker in mrzel kimavec obeta lep, prijeten vinotok vsaj prvo polovico, ako je bilo meseca velikega srpana in kritične dni slabo vreme.

Ako je bil spomladi ponoči večkrat mraz, ako je bila zima suha in ako so bili odločilni dnevi meseca ržnega cveta neprijetni, bo sredi kimavca večinoma ponoči mraz.

Tudi kimavec nima niti najmanjšega znamenja, ki bi kazalo na vreme prihodnjega meseca.

Vinotok.

V tem mesecu je vreme zelo izpremenljivo in negotovo; vinotok ima samo eden odločilen dan, toda nanj se ni zanašati. Ta dan je 24. vinotok. Ako je namreč vinotok zmerno vlažen in zmerno mrzel, nastane ta dan neprijeten

zimski dež; časih je tudi nevihta, pogostoma tudi celo sneg. Ako je ta mesec čisto suh ali čisto moker, se 24. ne zgodi nikaka izprememba; ako je ta mesec čisto suh, je navadno od 16. do 18. dež ali celo sneg, ali pa suha mrzlot.

Tudi vinotok je brez vsakega znamenja, kažočega na vreme prihodnje zime, in kmetiško pravilo: Ako listje ostane dolgo na drevju, bo huda zima, ni resnično.

Listopad.

Ako je bilo meseca vinotoka v prvi polovici zmerno vlažno in zmerno toplo in ako je bil 24. zimski dež, za katerim pridejo po 1. listopadu mrzli in jasni dnevi, se zgodi 15. listopada precejšnja izprememba, ker ta dan rad prinese prvi sneg. Ako je še ta dan hud mraz, tedaj se sme gotovo pričakovati huda zima, in ako je ta dan precej mrzlo, traja ta ne malokdaj do 24. prosinca; mnogokrat je že 15. vinotok naznanil dolgo, do sušca trajajočo zimo.

Ako je 15. vinotok mil, ni pričakovati mraza in snega skoro do 12. grudna.

Da bi bilo po Vseh svetnikih toplo in lepo vreme, je posebno velika redkost.

Gruden.

Ako je 15. listopada zima, bo v tem mesecu vreme še bolj mrzlo, posebno 12. grudna. Ako pa je bilo 15. listopada milo, pride na ta dan pogostoma sneg in nastane mraz. To neugodno vreme traja večinoma do 24. prosinca, pogostoma tudi do svečna ali celo do sušca.

Odtod izvira staro kmetiško pravilo, da sv. Andreja sneg leži 100 dni.

Ako je 12. gruden lep, ostane vsaj 16 dni tako, in šele 28. grudna pride sneg, tudi ako je prej mrzlota brez snega. Ako je 28. hud mraz in ako zapade debel sneg, traja to vreme navadno 3 do 4 tedne.

Ako je 12 noči (od 25. grudna do 6. prosinca) zmerno mrzlo in ako je bil listopad in dan sv. Andreja lep, bo vsa zima lepa, morda celo zelena.

Občna vremenska opazovanja, iz katerih se dá sklepati na letno rodovitnost ali nerodovitnost.

Sever je najbolj mrzli, pa tudi najbolj zdravi veter, dočim zapadni vetrovi zemlji pospešujejo rodovitnost, spomladi zbujajo rastline, jih oživljajo, pa tudi dobro vplivajo na zdravje živali.

Vobče je dobro znamenje glede rodovitnosti takega leta, ako imajo vsi štiri letni časi njim pripadajoče lastnosti in ako je, kadar se seje, sušno vreme, ako sadno drevje ni preveč rodno, ako ni v vodah preobilo rib in ako imajo orehi, kadar cveto, več cvetja nego listja.

Rodovitne letine se je nadejati, ako je po jelšah polno batkov, ako so se orehi dobro obnesli, ako sočivje popolnoma dorase, dalje tudi, ako seme zgodaj dozori. Posebno so v takih letih dobre žetve.

Ako bukač (neka ptica), ki jeseni odleti v tople kraje, spomladi zopet prileti zgodaj nazaj in se čvrsto oglaša, upa kmet, da bo žetev zelo blagoslovljena.

Nerodovitnega časa imamo pričakovati, ako nobeden letni čas ni tak, kakršen bi naravno moral biti, ako je meseca malega travna pogostoma mrzla rosa, slana in mraz. Za rodovitnim pride rado nerodovitno leto, in sicer zaradi tega, ker je vse oslabelo: zemlja, drevesa in vinska trta.

Mnogo dežja in polno mokrote okolo 21. ržnega cveta neizrečno škoduje rodovitnosti, posebno ako je v tem času še toča, ker to rado škoduje nežnim rastlinam in cvetju na grozdju.

Ako nastane mraz, dokler je še zrnje v mleku, to rodovitnost zelo zmanjša, tudi, ako je tedaj, ko zrnje cvete, močno vetrovje, zakaj to cvetje trga.

Ako bob rase silno bujno in ako je hrastje nenavadno rodno, se je bati, da ne bo priraslo toliko zrnja kolikor v dobrih letinah.

Ako je solnce več dni zaporedoma docela temnordeče, kakor bi gledalo skozi temno meglo, je zrak v višavah bolj gost in v njem je mnogo škodljivih soparov, ki kaj lahko povzročajo raznovrstne bolezni, posebno ako takšen zrak razširja zoprn duh, ker je zelo nečist. To se najrajše dogaja tedaj, kadar je mnogo južnih vetrov brez dežja o nezdravem in meglenem zraku. V takih slučajih mora človek zelo varovati zdravje. Tudi živinska kuga se rada prikaže.

Smešna je misel, da prestopna leta vplivajo na rodovitnost kakega leta, da v takih letih ni nikake prireje v konjskih in govejih stajah, da ostanejo svinjaki prazni, da ni gosi, rac in pur, a najmanj kokoši, da v takih posajena in pocepljena drevesa nečejo rasti i. t. d. Prestopni dan je tak, kakršni so drugi, in ne izpreminja v naravnem redu ničesar.

Opravila za vsak mesec.

Dragi čitatelj, ako svoja opravila vsak mesec dobro izvršuješ po teh naukih, bo tvoje gospodarstvo v kratkem času napredovalo uspešno in prepričal se boš, da je v njih marsikaj, na kar prej nisi mislil. Tvoja stvar je, da ravnaš tako, kakor ti kažejo tukaj navedeni nauki.

Prosinec.

1. Poljedelstvo. Plug ta mesec navadno počiva. Ako je kje ilovnata zemlja, se dá samo orati, pa le malokdaj. To delo se lahko opravi, ako je zemeljsko površje malo zmrzlo.

2. Opravila na travnikih. Ako je vreme ugodno, je moči po travnikih, na katerih se ni bati povodnji, raztepati kompost. Tudi je v tem času kraj travnikov dobro delati komposte iz raznih tvarin — najboljši je za to stvar iz potokov navoženi mlaj. — Drugih opravil ni v tem, pa tudi ne v prihodnjem mesecu.

3. Vinstvo. Vinskih opravil v tem mesecu navadno ni, vendar je zelo dobro, ako se začne

rigoliti, zakaj trtina rast se ravna po vremenu. Zemlja se mora dobro prekopati in zrahljati, jame je treba narediti precej široke in globoke.

4. Vrtnarstvo in sadjarstvo. Na vrtu se mora to opraviti, kar se je zamudilo minuli mesec; posebno je treba zelišča za kuhinjo dobro pokriti, da ne pomrznejo. Ako ni snega, se lahko kopljejo in gnoje grede. Rastline za jedila pozimi se morajo shraniti.

5. V sadnih vrtilih je treba drevje pazljivo okopavati; mah se mora postrgati, suhe veje in gosenična gnezda se morajo odpraviti in zareze zamazati z voskom, da ne nastanejo rane. Ako je vreme lepo in ne premrzlo, je moči saditi mlada drevesa in divjake; (bolje pa je, da se sade prihodnja dva meseca). Ta mesec se tudi navadno režejo in shranjujejo bistrice za cepljenje, ako ni preveč mraz.

6. Gospodarstvo. Ako ni preveč snega in preveč mrzlo, se v sekanicah sekajo stara drevesa, kar jih je potrebnih za kurjavo, in posebno les za različne ograje.

Hmeljarstvo. Kolje, po katerem se vije hmelj, se mora pripravljati in popravljati. V ta namen je najboljša mlada smrekovina in jesenovina, ki pa ne sme biti ne predolga, ne prekratka. Ako je vreme lepo in ne premrzlo, se hmeljišče lahko prekoplje in zrahlja, ako se ni to zgodilo že minulo jesen. Zdaj je tudi dobro navoziti potrebnega gnoja, ker pozneje ne bo dovolj časa.

7. Gospodinjstvo. Vse orodje se mora pregledati in popraviti, zakaj pozneje ne bo več

časa, ko se začne delo na polju in v vinogradih. Po dolgih zimskih večerih se lahko računa, koliko se je lani potrosilo in koliko se bo potrebovalo prihodnje leto.

Dimniki so od vsakdanje kurjave sajasti, torej je treba vsako soboto z brezovo metlo dobro omesti pred pečjo; dimnik pa se ometa vsaj vsak šesti teden. Zidani dimniki se lahko ometajo, ako se majhna smrekova veja priveže na vrh in vleče gor in dol po dimniku, ali se pa brezova metlja priveže na drog in se drgne po dimniku gor in dol. Ako se kuri z jelovim lesom, ki napravlja več saj nego bukovina ali hrastovina, se mora dimnik ometati pogostoma. Pepel naj se spravlja v take kraje, ki so varni ognja, ne pa v lesene posode. Ako imaš loj, delaj sveče ter jih obesi v srednje tople shrambe, da ne razpokajo od prehudega mraza. Dober saninec vrlega kmeta opominja, da si navozi drv za vse leto. Na ravninah stanujoči gospodarji si v tem času z vožnjo na saneh lahko zaslužijo veliko; zato je treba z vozom ali s sanmi služiti na cesti denar, zakaj meseca sušca bo treba za četrtno leta plačati davek. Pitane svinje se navadno v tem času koljejo, slanina se obesi in suši; kadar je pa dovolj suha, se seka v kopanjah ali se mečka v strojih, narejenih za to opravilo, kar je mnogo lažje in ne zahteva toliko časa kolikor težavno sekanje. Suho meso se dene v zabel ze poletje. Kruh, mleko, sadje in druge take reči varuj, da ti ne zmrznejo.

Predice in tkalci imajo zdaj največ dela. Kuram se daje dobro posušen oves, da bolje

neso; tudi konoplje so dobre. Kdor ima ribnik, naj na njem skrbno prebija led, da se ribe ne zaduše. Mlado sadno drevje varuj škodljivih zajcev. Lovi v past miši in podgane, da se jih ne zaplodi preveč do pomladi. Ako potuješ, nikdar ne pij preveč žganja, ker peče in suši; tudi je žganjepivec hitro zaspan ter lahko omamljen zaspí na mrazu in zmrzne.

8. Živinarstvo. Gospodarji, ki rede ovce, naj jim polagajo jelševe vejnike; tiste, ki jih nečejo žreti, bolehajo na pljučih ali na jetrih; torej se morajo ločiti od zdravih. Star in resničen pregovor je: Dober gospodar mora o svečnici imeti polovico klaje. Gnoj se mora pogostoma kidati, da od gnusobe živina ne boleha. Napaja naj se z mlačno vodo, zakaj premrzla voda škoduje brejim samicam, posebno kobilam in kravam. Nastiljati se mora dobro.

9. O lepem, suhem vremenu lahko pustiš čebele na zrak, da se spraše. Ako pa ta mesec že solnce nenavadno pripeka, tega ne smeš storiti, ker je to čebelam zelo škodljivo.

10. Lovstvo. Srnjaki in jalove srne se smejo streljati ves mesec, zajci pa samo v prvi polovici. Smejo se tudi streljati divje gosi, divje race, jerebi in borovnjaki, toda mnogo je bolje, ako kmet ni lovec. Če ni nikakega dela, naj marljivo čita koristne knjige in dobre časnike.

Svečan.

1. Poljedelstvo. Plug se tudi ta mesec rabi malokje in malokdaj, naj torej počiva v svojem stanovanju. Le malokdaj se seje nekaj

ovsa in maka. Gnoj se lahko navaža na polje. Semenje za setev se mora skrbno trebiti, da ne bo zrnje smetljivo, da ni treba v poletju pleti. Zakaj s tem delom se potratí silno mnogo lepega časa.

2. Opravila na travnikih. Ako je vreme lepo in ako ni snega, se ta mesec vozi gnoj in razmeta po travnikih. Tudi kompost se sme navažati in trositi po njih.

3. Vinstvo. Po vinogradih ni mnogo dela, samo ako je za to vreme, je treba rigoliti in nositi prst. Nekateri gospodarji dajo jame kopati, v katere se spomladi sade trte. To je posnemanja vredno, zakaj take jame v hudem mrazu dobro premrznejo, kar zelo pospešuje trtino rast (pri sadnem drevju se je to davno poizkusilo, in sicer z dobrim uspehom). Ako ni snega, je moči koncem tega meseca v vinogradih že obrezovati trte.

4. Vrtnarstvo in sadjarstvo. Kar se je meseca prosinca zamudilo, se mora storiti ta mesec. Zgodnja zelenjava se mora zvečer na gredah pokrivati s slamo, da ji ne škodujeta slana in mraz; sejati se mora tudi zeljevo seme, da gospodinja prej učaka glavatic, ki se koncem velikega travna že lahko posade. Ako je toplo, sej na kuhinjskem vrtu peteršilj, korenje, čebulo, redkev, špinačo, grah i. t. d.

5. Na sadnih vrtih se v drugi polovici tega meseca, ako je toplo, lahko sade drevesa; brajde in živi plotovi se morajo obrezovati in nasajati novi, kjer je to potrebno.

6. Gozdarstvo. Sekanice se morajo vse lepo očistiti. Drva za kurjavo naj se ne sekajo

več. Pobirati je treba mecesново seme. Ako sneg skopni, je dobro sejati brezovo seme. Gosenična gnezda se morajo marljivo uničevati, ker se s tem prepreči silno mnogo škode.

7. Hmeljarstvo. Za hmelj se morajo popravljati drogovi in prekopavati in gnojiti hmeljišče. Zdaj se tudi hmelj lahko zasaja na novo.

8. Gospodinjstvo. Drva, ki jih imaš v gozdu nasekana, si navozi domov, da jih bo kaj za bodočo zimo.

Ako imaš shranjeno sadje, ga večkrat preglej ter loči gnilo od zdravega. Skrbi za kokoši in drugo perutnino. Da bodo kokoši rade nesle, jih hrani z ječmenom in kuhanimi konopljami.

9. Živinarstvo. „Dober gospodar mora o svečnici imeti še polovico klaje,“ je bil pregovor naših prednikov, ker je časih še druga polovica zime zelo dolga in huda. Pokladati se mora zmerno, da ne bo proti pomladi premalo klaje. — Prasci, ki se skotijo v tem mesecu, so zelo dobri za pleme, zaraditega jim je treba pokladati tako kakor krmljencem. Siratke jim ni treba dajati čisto nič, mleka pa le malo, da ne bodo driskavi. Izpočetka jih časih hrani z grahom in ječmenom.

10. Čebelarstvo. Čebele lepo osnaži in jih postavi na tisti kraj, kjer jih hočeš imeti črez leto; toda bodo naj vedno v lepem miru, ker je še mrzlo. Pleti si slamnate panje, ki jih lahko povečaš ali pomanjšaš, kakor zahteva rojeva velikost.

11. Lovstvo. Ta mesec ni več za lovstvo, ker se divjačina pari. Lisice, kune, dihurji in vidre se začno pojati, zato je njih kožuhovina brez vrednosti, lisice pa se morajo vendar pokonča-

vati, zakaj ta čas radi napadajo srne. Tudi divje mačke, ki se zdaj gonijo, je dobro streljati, ker so nevarne kuram in golobom. Drevesne kune se pojavajo po šupljastih drevesih, zapuščenih ptičjih gnezdih, domače kune pa po starem zidovju, šibarju in po parnah. Dihur živi pozimi v gospodarskih poslopih in ima zdaj najlepšo kožo. Na jezerih in potočnih bregovih se dajo vidre uspešno streljati.

Sušec.

Poljedelstvo. Ta mesec začno navadno orati, toda šele tedaj, ko se je zemlja čisto posušila, kajti oranje v premokri zemlji dosti več škodi, nego koristi.

Opravila na travnikih. Gnoji se lahko tudi še zdaj kakor v minulem mesecu. Krtovine se morajo povlačiti s sanmi in tla zravnati. Travniki, po katerih rase mnogo mahu, naj se povlačijo z železno brano, da se odpravi mahovje. Gnojiti je dobro s pepelom in s sajami, da rase trava bolj uspešno, posebno ako se poseje kako seme, n. pr. detelja, lisičji repek i. t. d.

Vinstvo. Ta mesec se mora po gorica h dorezati; rez je najvažnejše opravilo v vinogradih, zbok tega se mora opravljati zelo dobro. Vsaka vrsta trsa zahteva drugačno obrezovanje, naj torej vinogradnik dobro pazi na to. Rezati se mora tako, da do grozdja lahko dospeva vsa potrebna svetloba in gorkota, rosa in dež. Ako je vreme prijetno, se začne ta mesec kopati, to se godi navadno v gosposkih vinogradih. Vino mora biti pretočeno.

Vrtnarstvo in sadjarstvo. Na kuhinjskem vrtu naj se nadaljujejo opravila minulega meseca; dobro je sejati seme raznovrstne prikuhe, ako vreme ni premrzlo.

Na sadnem vrtu se morajo po drevesih najprej poiskati in uničiti gosenična gnezda, mah se mora odpraviti z dreves, drevesa je treba obrezati in s slamo obvezana odmotati, da so na svežem zraku. Za cepljenje je sedaj najugodnejši čas.

Gozdarstvo. Drv za kurjavo ta mesec ni več dobro sekati, ampak marljivo naj se sadi drevje. Seme se mora čistiti, zakaj koncem tega meseca je že dobro sejati mecesne, smreke, jesenove, gabre, bore, hraste in bukve.

Hmeljarstvo. 12—15 let stari vrtovi za hmelj naj se nasejejo s semenom drugih rastlin, ki tu uspešno rasto, da se vrtovi zopet opomorejo za hmelj. Gladke, žolkaste, črnopikaste gosenice, ki živijo v zemlji ter glodajo hmeljeve korenine in tako narejajo mnogo škode, se morajo iskati in uničevati.

Gospodinjstvo. Pripravi na polju njive za rano setev; vozi iz luž in ulic blato na njive, ki tudi dobro ugaja peščenim vrtom in travnikom; sadi žive meje. V nekaterih krajih so žive meje škodljive, ker delajo žitu senco ter se v njih rede ptiči in miši. V takih krajih je treba plotove zgraditi. Zdaj se mora sejati pesa, presajati zimsko zelje, da bo gospodinja imela zgodaj zeljnate glave za kuho. Ako je bilo minulo leto sadje polno, se more zdaj več cepiti, ker se drevje debeli in manj rodi; cepovi bodo lepo rastli. Bistrice jemlji od dreves, ki že vsaj

deset let rode, ne od mlajših; vobče pazi vedno na sadno drevje. Piščeta tega meseca so dobra za plemo; tudi se prodajajo lahko in drago.

Živinarstvo. Govedu naj se čim prej poklada zelena klaja; za plemo odločena teleta naj se odstavi. S kravami se zdaj ne sme opravljati pretežno delo.

Čebelarstvo. Ako sije toplo solnce in ni snega, se lahko panji že koncem meseca svečna osnažijo. Luknje na panjih morajo biti ta mesec tako majhne, da morejo samo dve ali tri čebele ob enem izletavati iz njih; to je zaradi roparjev. Zdaj je tudi dobro čebele hraniti.

Lovstvo. Ta mesec prilete na kratek čas kljunači, radi se drže po travnikih, kjer leži več konjskih odpadkov. Divje kokoši se pariyo; ta čas jih je najlaže streljati. Ako potrosiš divjim golobom po kakem travniku mnogo grudic soli, prilete zobat in potem jih je lahko streljati. Zdaj se tudi pariyo kljunači, fazani in leštárke. Zveri imajo zdaj zelo slab kožuh, vendar jih mora vsak lovec streljati, ako hoče, da mu ostala divjačina kaj koristi.

Mali traven.

Poljedelstvo. Kar smo rekli za mesec sušec, se dá reči tudi o malem travnu. Posebno se mora sejati grah, grahorka, leča, ječmen, lan, semena za klajo i. t. d. Grahorka uspeva dobro malone na vsakem zemljišču, leča samo na prhkem, toplem, suhem in najbolj na takem, kjer je bil prej krompir; grah pa rodi na suhi, apneni in prhki ilovici. Lanišče se mora dobro

pognojiti in plitvo razorati, potem dobro povlačiti, da se zemlja zrahlja.

Opravila na travnikih. Travnike prevleci z brano, da potrgaš mah; potrosi jih s pepelom, ker ta uničuje mah. Navračaj vodo na travnike, kjer je le mogoče. Najboljša je za to taka voda, ki ima v sebi gnojne tvarine.

Vinstvo. Vinogradi morajo biti ta mesec izkopani. Odrezati je treba vse kobile, ki so dobre za kurjavo, toda o mokrem vremenu se to ne sme goditi. Tudi mora biti za vinograde pripravljeno kolje, kjer potreba zahteva.

Vrtnarstvo. Kar še ni posejano dozdej na kuhinjskem vrtu, posej ta mesec. Sadi buče, dinje in kumare, a glej, da bodo peške predlanske, zakaj naši predniki so že davno učili, da je predlansko seme najboljše; kumarino seme poganja celo petnajst let. Zasadi, kolikor moreš krompirja, ki je zdrava hrana človeku, pa tudi ščetinci ga radi žro, samo da mora biti dobro zameten. Kuhani krompir, ako se pomeša z moko, je najboljši za hrano take živadi, ki jo misliš zaklati. Škodljivi mrčes se mora pokončavati.

Na sadnem vrtu naj se spaja (kopulira), ko so drevesa v megi. Brstje potrgaj, kjer ga ni treba. Ako je suho vreme, zalivaj na novo presajena drevesa pred solnčnim vzhodom ali po solnčnem zapadu z mlačno vodo, ki ji prilij nekoliko gnojnice. Na cvetna drevesa mravlje ne smejo.

Gozdarstvo. Ta mesec začni sejati brestovo seme in snažiti gozde.

Hmeljarstvo. O suhem vremenu odpravi zemljo, ki je okolo rastlin, in tisto, ki je spodaj, pazljivo zrahljaj. Preden okolo rastlin zopet namečeš zemljo, jo pognoji z razkrojenim krav-jekom. Suhe in tudi poškodovane rastline je treba nadomestiti z močnimi in zdravimi. Zdaj je dobro, v lepo obdelano in gnojno zemljo saditi mlade hmeljeve rastline, in ako že prvo leto močno rasto, morajo imeti kolje, da se privežejo nanje.

Gospodinjstvo. Okolo vrtov gradi in popravlja plotove. Na polju se zdaj začne težko delo, in zaraditega je odslej pripravljati tečnejša in močnejša jedila nego doslej.

Živinarstvo. Ta mesec, ko se začne navadno živina goniti na pašo, pazi posebno na take krave, ki so začele molsti. Vozni živini pokladaj bolj nego doslej. Odstavljenim teličem pokladaj vsak dan kake tri kile sena, pomešanega z otrobi, ki pa mora biti malo namočeno. Tudi sečka je dobra. Dvakrat jim dajaj na dan vode, pomešane s črno moko, voda pa ne sme biti premrzla. Čim starši so teliči, tem več jim pokladaj.

Čebelarstvo. Kdor si hoče kupiti panje, naj to stori ta mesec, ker potlej je prepozno. Enoletniki in dveletniki, kakih dvajset kil težki, so najboljši. Slabi roji se morajo hraniti z medom, v katerega se dene slama in voda. Slame je treba zato, da čebelam voda ne škodi. Hrano dajaj čebelam zvečer na vsak drugi ali tretji dan, in sicer zvečer zato, da ne vabi podnevi k panjem roparjev.

Lovstvo. Ta mesec se iščejo ribičeva jajca. Divji petelini in kokoši se pariyo, dokler ne začne bukev brsteti. Zdaj jih lahko svobodno streljaš. Golobe je lahko streljati, toda njihovo meso še ni okusno in streljanje škodi valenju. Zveri zdaj kotijo mladiče, zato se morajo marljivo loviti.

Veliki traven.

Do petnajstega dne tega meseca še lahko seješ turščico. Krompir nehaj saditi. Najbolj raste v dobri pesnati, a ne na novo pognojeni zemlji. Ta mesec je najbolje sejati konoplje, ki pa potrebujejo zelo dobro in močno zemljo. Posebno uspešno raste po izsušenih čretah, jezerih in ribnikih.

Opravila na travnikih. Ta mesec na travnikih ni drugega opravila kakor navračanje vode, posebno po slabih, pesnatih in prodnatih tleh. Osem ali štirinajst dni pred košnjo je ne smeš več napuščati.

Vinstvo. V vinogradih se začne ta mesec druga kop; tudi jih lahko gnojiš. Za gnojenje je najboljši star, zelo masten goveji gnoj. Konjski in ovčji gnoj je samo za mrzla, težko ilovata zemljišča. K trtinemu korenju je dobro devati stare, volnene cunje. Kompostni gnoj je izvrsten.

Vrtnarstvo in sadjarstvo. Na kuhinjskem vrtu ta mesec marljivo plej, da iztrebiš nepotrebni drač. Sej drugič in tretjič karfiol, rdeče in belo zelje, poletno štrbko, poletno redkev, peteršilj in korenje. Dobro je saditi buče in dinje. Semensko zimsko solato, zimsko

štrbko, karfijol in kelj moraš presaditi. Kdor ima na vrtu jagode, naj jim marljivo zaliva.

Na sadnem vrtu pazi neprestano na gošenice. Ako tedaj, ko drevje cvete, nastane suho vetrovje, moraš zalivati; ako pa pogostoma dežuje, moraš dež večkrat stepati z drevja. Presajena mlada drevesa naj bodo vedno vlažna okolo korenja. Ako mlado drevje prebujno cvete, nepotrebno cvetje odščeni.

Gozdarstvo. Nareži si za jerbase potrebnega vrbovega šibja. Drevesne skorje ne smeš goliti in tudi ne trave žeti po gozdih.

Hmeljarstvo. Vse slabe mladike odreži v početku tega meseca. Loze, ki so že precej dolge, pazno privezuj na droge, in to vedno okolo poldne, ko so klice manj sočne in jih ni lahko potreti. Najslabše mladike moraš večkrat porezati na mladih rastlinah.

Gospodinjstvo. Vsak gospodar glej na popravljanje svojih poslopij, ker so ta čas večinoma prazna. Preden se začne žetev, daj streho prekriti, ako imaš dovolj slame. Komposti se morajo polivati z gnojnico. Zdaj je najboljši čas za perilo tanke prtnine, ki se nosi ob praznikih; oblačila, ki so se pozimi nategnila od mokrote, je treba presušiti. Volnata oblačila moraš večkrat na leto iztepsti zaradi moljev, presušiti in jih hraniti na presušenem kraju. Maslo, ki se dobiva tega meseca, je najboljšo in najstalnejšo; vsaka pridna gospodinja si shrani potrebno maslo za zimo.

Kadar rž cvete, kure rade dobe piko. Pika izvira večinoma od tega, da imajo kure premalo hrane in pijo prekalno vodo. Najrajša napada

mlado kuretino. Ali ima pišče piko, se dá spoznati na tem, da neče zobati, ker ne more; drži se žalostno, in petelinčki hripavo pojo. Večkrat pišče pozija, kakor ne bi moglo sopsti; z glavo večkrat stresne, kakor bi hotelo kihnuti; jezik je umazan, rumen, na koncu se mu pa naredi neka bela rožena kožica (pika). Ozdraviš ga, ako mu to kožico s šivanko ali z ostrim nožem snameš z jezička, rano opereš s kisom in jo namažeš s svežim sirovim maslom, potem mora biti pišče nekaj dni na toplem. Za hrano mu dajaj samo namočenih otrobi.

Živinarstvo. Dokler ni po snegu topli dež opral paše, ne smeš nobene živine puščati na pašo. Krave in jalovina sme žreti zelenjavo, doječim kravam in starim voličem in bikom pa pokladaj suho krmo med zeleno. Tri do štiri mesece starim teličem mešaj suho seno med zeleno travo; paso naj se po sočnih pašnikih. Kdor redi ovce, jih dá lahko striči, ako je vreme suho in lepo.

Čebelarstvo. Navadno začno čebele rojiti v drugi polovici tega meseca, gotovo pa prihodnji mesec, kar se godi od devete do četrte ure. Ako troti zelo letajo in čebele leže pred luknjo, je treba paziti, zakaj mladi roj bo izletel iz koša. Čebelnjak imaš najbolje med nizkim drevjem; ako pa tega ni, zabij nedaleč od njega kol v zemljo. Na ta kol priveži košato vejo ali pa obesi nanj hrastovo skorjo. Na to se roj rad obesi in potem ga lahko stepeš v koš. Nekateri čebelarji okade roj z užgano cunjo, da gre hitreje v koš, namazan s strdjo, ki se mora kake pol ure s košato vejo varovati pekočih

solnčnih žarkov, da zopet ne odleti, potem se odnese v ulnjak na svoje mesto, toda ne preblizu starega roja. Mladič se mora hraniti, ako tedaj, ko je izletel, dežuje več dni zaporedoma. Ako začne roj visoko leteti, je to znamenje, da misli odleteti. To pa zabraniš s tem, da ga pokropiš z ročno brizgalnico, in sicer tako, da malo vode od zgoraj pade nanj.

Lovstvo. Ta čas je lov prepovedan, zakaj večinoma imajo živali mladiče. Samo zveri naj se marljivo streljajo.

Ržni cvet.

Krompir moraš ta mesec okopavati in osipati. Po nekaterih krajih tudi že zdaj sejejo repo; treba ji je zelo pognojene, dobro obdelane, pesnate zemlje, ki je vedno vlažna. Repa, ki je zrasla iz repnega, v kaki drugi zemlji posejanega semena, je trda in se zaraditega dolgo ne skuha.

Opravila na travnikih. Ta mesec se začne kositi. Košnja ne sme biti prezgodnja, pa ne prepozna; ako kosiš prezgodaj, dobiš manj sena; ako pa kosiš prepozno, je seno manj dobro; najbolj je kositi tedaj, kadar trava ocvete in začno bilke bledeti. Kjer se dá na travnike napuščati voda, naj se to zgodi po vsaki plohi, zakaj voda odnese mnogo gnojevih tvarin.

Vinstvo. Ta mesec začne grozdje cvesti. Pred cvetom se morajo vinogradi opleti, to je, potrgajo se vse nepotrebne postranske mladike. To pa utegnejo storiti samo izurjeni delavci. Po-

tem se začne vez, in sicer tudi prej, nego grozdje cvete.

Vrtnarstvo in sadjarstvo. Po vrteh se navadno ta mesec sadi štrbka za vezanje, zimska redkev in zelni sadež, zadnji med sv. Primožem in sv. Petrom.

Na sadnem vrtu sej črešnjeve koščice in okolo sv. Janeza Krstnika, to je dne 24. tega meseca okoliraj na poganjajoče oko. Drevesca, ki so bila spomladi vcepljena in spojena ali lani okolirana, priveži na majhne količke. Slaba drevesca s postranskimi vejicami je treba obrezati.

Gozdarstvo. Suho drevje v hostah lahko posekaš za kurjavo in ga odpelješ domov. Beri in sej brestovo seme. Drač moraš pokositi, preden dozori.

Hmeljarstvo. S hmeljem ta mesec ni skoro nikakega opravila, samo glavne loze se morajo privezati, nepotrebne veje pa odrezati.

Gospodinjstvo. Ta mesec je maslo dobro, zdravo in stalno; zbok tega se dá hraniti za zimo. Na visokih planinah je maslo najboljše. Zdaj nastajajo razne bolezni, katerih se je treba zelo varovati. Kobile se tudi puščajo.

Živinarstvo. Krave se zdaj puščajo. Gospodarji, ki imajo po več krav, naj puščajo polovico ta, polovico pa bodoči mesec, da se potem telijo, kadar je že lepa paša.

Čebelarstvo. Ako leži roj kakih štiri-najst dni okolo luknje, pa ne izleti, se mora položiti. Da ne bo preveč parojev, ki stari roje zelo slabe, ga podloži na šesti dan po prvem rojenju, ali deni ga vsako jutro na hladen,

temen kraj ter mu dajaj toliko časa popoldne letati samo pol ure.

Lovstvo. Dne 24. tega meseca se začne lov na jelene; tudi srnjaki se smejo streljati, ako jih je mnogo v lovišču. Mlade zajce streljajo lovci le redkoma in samo za gosposke mize. Koncem meseca se tudi lahko streljajo mlade divje race.

Mali srpan.

Poljedelstvo. Deteljišča in grahorišča praše, da se pripravijo za sejanje repičnega semena, ki se seje zadnje dni tega meseca. Na dan sv. Jakoba se koplje na nekaterih njivah prvi rani krompir. Repica potrebuje prhke, dobre pognojene zemlje, ki ni prelahka, ne premokra. Posebno uspeva na takih prostorih, po katerih so prej rasle za krmo posejane rastline. Za repico je dobro sejati zimščino. Repica se začne ta mesec žeti ali kositi, ko je $\frac{2}{3}$ mošnjic rumenih in prezornih in ko so zrnca rjavkasta. Žeti se sme samo po jutrih ali po večerih; nekaj dni mora ostati na njivi, potem se znosi ali zvozi v ponjave zavita domov. Zadnjo četrt se začne po nekaterih krajih repa sejati, kar pa ni dobro, ker se zgodaj posejana repa zaradi žilavosti ne dá rada kuhati.

Opravila na travnikih. Košnje ni več. Vse seno mora biti pod streho. Po seneni košnji se na travnike, kjer je mogoče, hitro spušča voda.

Vinstvo. Sedaj je grozdje že ocvelo; v vinogradih ni posebnega posla, vsak vinogradnik utegne torej dovolj premišljati, kakšno vrst trte

bi bilo najbolje saditi. Od mnogo trtnih vrsti pomešano grozdje daje slabo vino, zakaj vsaki rastlini je treba posebne zemlje in posebne leže. Z vrstjo, ki v srednjih vinskih letih ne dozori popolnoma, se nič ne opravi, zbok tega se morajo priporočati rane vrsti.

Vrtnarstvo in sadjarstvo. Na kuhinjskem vrtu se seje jesenska mrkva, repa, zimska štipka, špinača, solata i. t. d. Sedaj je treba marljivo skrbeti za gnoj, ki se bo rabil kaj skoro.

V sadjarstvu se začne okuliranje na speče oko. Divji poganki na vcepljenih drevesih se morajo odpraviti. Rano sadje naj se pobira.

Gozdarstvo. Po gozdih mora biti vse lepo snažno; mlada drevesca naj bodo redno na vlažnem.

Hmeljarstvo. Spodnje panoge naj se odrežejo, da dobe gorenje več hrane. Preblizu loze se veje ne smejo odrezati, in to se mora delati zmerom z zelo nabrušenim nožem.

Gospodinjstvo. Ta mesec se začne pripravljati krompir za skuho, toda pri tem mora biti vsaka gospodinja oprezna, ker nezreli krompir škoduje zdravju; ima namreč v sebi nekoliko strupa; prasiče je treba varovati, da ne žro lanu, ker je to za nje strup. Črešenj, višenj in rdečega grozdjiča si je treba nasušiti za zimo. Jastreb zdaj svojim mladičem neprestano išče živeža, zato je treba paziti na golobe, piščeta in na drugo mlado perutnino. Tudi kuna in dehor sta zdaj perutnini zelo nevarna, zato jo podnevi dobro čuvaj in ponoči trdno zapiraj.

Živinarstvo. Goveja živina naj se še vedno hrani v stajah in naj se ne goni nikoli

tešč na pašo; tudi zvečer naj se ji poklada. Breje krave in krave za teg potrebujejo posebno dobro krmo.

Čebelarstvo. Mladi roji, ki pridejo šele sredi tega meseca, malokdaj nanosijo toliko, da bi mogli živeti črez zimo. Težki panji se morajo podlagati, da morejo čebele nanositi še več. Koncem tega meseca čebele trote večinoma pomore.

Lovstvo. Dne 25. t. m. začno streljati jelene in srnjake. Mlade zajce streljajo samo za veliko silo. Močno streljajo divje race in sloke. Po velikih ribnikih se lahko polovi množina divjih rac, in mladi divji golobi se lahko streljajo na več mestih. Zverine se morajo neprenehoma zasledovati. Kraj ribnikov, po katerih raste trst, je zdaj mnogo starih lisic z mladiči vred.

Veliki srpan.

Poljedelstvo. Najprej se seje zimska repica. Na njivah, na katerih namerjaš bodoče leto sejati ječmen, posej grahorko, ki jo jeseni podorji; to je vredno več nego napol gnojenje. Zrnje za seme bodi čisto in dobro ter ostani dalje časa na slami nego drugo. Tudi se mora jako snažiti. Mak se mora o pravem času spraviti pod streho.

Opravila na travnikih. Ako si naredil nov travnik, ga posej proti koncu velikega srpana z dobrim travnim semenom; zakaj če storiš tako, boš že bodoče leto na njem dobil veliko sena. — Voda na travnike naj se še napušča dalje časa. V krajih, kjer so dobri travniki,

se začne koncem tega meseca že košnja. Pazi, da ti iz staje ne pride na prostor, kjer imaš seno in otavo, smrdeči sopar, zakaj krma potem splesni in se skvari, a živina, ki jo žre, navadno dobi drisko. Kositi ne smeš ne previsoko ne prenizko. Ako košiš previsoko, dobiš manj krme, ako pa prenizko, tedaj trpi travino korenje. Ako ni otava popolnoma suha, se skvari še hitreje nego seno.

Vinstvo. V vinogradih ni zdaj nikakega posebnega opravila. Z rozgami ravnaj tako, da se grozdje nikdar ne dotika zemlje; privezane morajo biti h kolju. Komur je Bog dal v njegovem vinogradu obilo grozdja, mora ž njim ravnati pazno in skrbno. Trgatev se mora začeti, ko je grozdje popolnoma dozorelo. Ako ni vse grozdje zrelo, se mora odbirati, ker lahko le eden nezrel grozd skvari vino šest zrelih grozdov. Tudi je dobro ločiti belo in rdeče grozdje, ker ljudje po čisto belem ali rdečem vinu najbolj vprašujejo.

Vrtnarstvo in sadjarstvo. Na kuhinjskem vrtu naj se pobira zrelo semenje, in da še bolj dozori, naj se spravi na prezračen prostor. Ko lukova slama ovehne, se mora luk poskubsti, obesiti v dimnik, zakaj pokajen ne začne bodočo pomlad prerano poganjati kali. Zdaj lahko seješ zimsko solato, štrbko, zelje, kelj i. t. d. pa tako redko, da rastlin ni treba več presajati.

Po sadnih vrteh se še vedno okulira na speče oko. Drevesnice morajo biti snažne in vlažne, divji izrastki na cepljenih drevesih se morajo odrezati, in sicer z močno nabrušenim nožem. Mlada drevesa, posajena v travnato

zemljo, hočejo imeti rahla tla, na katerih ne sme rasti trava. Jako rodna drevesa se morajo podpreti. Obrezavati se ta čas drevje ne sme, ker je to škodljivo. Mnogo vrsti sadja zori.

Gozdarstvo. Po višavah se začno saditi smreke. Tla, kjer namerjaš jeseni saditi drevje, moraš osnažiti. Kjer se seje brezovo seme, naj se začne zdaj nabirati.

Hmeljarstvo. Zreli hmelj se mora v takih urah, v katerih ni rose, pobirati in razprostirati na tanko po suhih prostorih. Hmelj je popolnoma dozorel, ko razprostira okrog sebe prijeten duh in ko od njega porumeni koža na rokah.

Gospodinjstvo. Studenci, v katerih je ta mesec voda, imajo vodo vse leto, torej je dobro zdaj studence kopati, čistiti in snažiti. Oblačila in postelje se morajo zopet presušiti. Volnata oblačila iztepi s šibo in izpraši, da izpadejo moljeva gnezda. To delo se mora opravljati v senci; solnce pomaga, da se izvale molji. Kurja jajca tega in naslednjega meseca so najstanovitnejša, zato se morajo za zimo hraniti v hladnih shrambah, v pepelu, suhem pesku, v prosu ali pa v otrobih. — Ako je komu potrebno zdaj namlačeno žito dati v mlin, se mora to žito poprej dobro posušiti, zakaj iz neposušenega žita je moka slaba in kruh potem iz take moke plesni in je zaraditega zelo netečen in tudi nezdrav. Popolnoma zrelo sadje je zdravo, nezrelo pa silno nezdravo in torej škodljivo. Iz nezrelega sadja, ki pada prezgodaj z drevja, se dá delati slabo žganje, ali pa se kuha prašičem. — Na vino je treba paziti, da ne zatre ali da se ne

skisa. — Tudi na zelje in repo pazi, da ometeš gosenice.

Živinarstvo. Živina se goni na pašo kakor doslej. Sveže seno polagati ni dobro, posebno ne teličem, volom in kravam. Krave se smejo zmerom puščati k bikom. Slabe krave, ki gospodinji ne koristijo mnogo, naj se pitajo za mesarja. Kdor redi ovce, bodi pozoren; mlada jagnjeta se ne smejo nikdar pasti po ovsenem ali po ječmenem strnišču. Zdaj se ovce brejijo, in za to se rabijo samo ovni, ki so stari nad dve leti.

Čebelarstvo. Ta mesec se še lahko podlagajo panji. Moči ti je tudi podrezati roje, ako tega dela nečeš opravljati spomladi.

Lovstvo. Dne 24. t. m. se začne lov na divje koze, po mnogih krajih tudi na zajce. Ptiče začno loviti na zanke. Koncem tega meseca se lovi na veliko. Streljajo srnjake, mlade zajce, divje gosi in race, sloke in divje golobe, posebej po grahoriščih. Lisica, kuna, dehor in vidra hodijo na plen; o tej priliki se lahko streljajo, in sicer zato, ker je že krzno nekaj vredno.

Kimavec.

Poljedelstvo. Zrela turščica se mora spraviti domov. Krompir se mora izkopati; vse se mora pripravljati za zimsko setev. Rana setev zimske pšenice se sme priporočati, posebno v neugodnih krajih. Ta pšenica ljubi ilovačo ali smoliko s primešanim apnom, toda zemlja, v katero se seje, mora biti močna, brez svežega gnoja, zakaj tak gnoj lahko pogostoma pro-

vzroča snet. Rž se seje ob istem času kakor pšenica; uspeva malone povsod, v lapornati in peščeni zemlji pa samo, ako ji dobro gnojiš. Žimski ječmen se seje tedaj kakor rž; imeti hoče močno, vlažno, ilovnato zemljo. Po nekaterih krajih sejejo zimski ječmen, da imajo prihodnjo pomlad zeleno krmo za govejo živino.

Opravila na travnikih. Ako neugodno vreme ni dalo doslej kositi otave, se mora zdaj pričeti košnja. Potem opravila na travnikih počivajo. Iz močvirnih travnikov, ki dajejo samo slabo krmo, se mora po izkopanih grabicah voda odtekat, da se izboljšajo.

Vinstvo. Kolje se mora po vinogradih bolj čvrsto postaviti. Ako izbiraš vrsti trt, ki jih misliš saditi, si izberi take, katerim ugaja ta zemlja in podnebje.

Vrtnarstvo in sadjarstvo. Na kuhinjskem vrtu naj se vedno nabira semenje. Ako hočeš še kaj sejati, je zdaj za ta posel skrajnji čas, zakaj pozneje se more sejati samo kelj, zimska štrbka in koper, in sicer vsak čas, ako ni zemlja premrznila. Zeljar se mora osipati in marljivo zalivati. Pozimi se mora skrbeti za mah, listje in gnoj.

Na sadnem vrtu se morajo očesa, ki se niso prijala, z ostrim nožem pazno odpraviti in rane zamazati z drevesnim voskom. Večina vrsti sadja je zdaj zrela; sadje se mora torej potrgati in shraniti, posušiti ali stolči, da bo za pijačo jabolčnik ali hruškovec.

Gozdarstvo. Ta mesec se bere želod, ki ga mislimo sejati; bere se pa tudi še brezovo seme.

Hmeljarstvo. Ako je vreme suho in jasno, se mora hmelj hitro potrgati, ker sicer lahko storžje preveč dozori in se zato skvari. Dobro posušeno hmeljevo storžje se mora močno naphati v goste vreče in shraniti na suhem. Posebno močno mora biti storžje naphano, ako ga hočeš imeti dalje časa.

Gospodinjstvo. Lan in konoplje oteri, dokler so še jasni dnevi. Rakov ne lovi; niso več dobri, ker so izgubili debelost. Nabiraj bezgove jagode; suhe so dobre, kadar se ti v životu zapre. Iz njih se skuha močnik, ki omeči. Dimnike si ostrgaj pred zimo. Nasuši vrtnine za zimo, otrebi jo, čisto operi, v senci na rešetih posuši. Kadar je suha, da se mane, jo spravi v hram, da odjenja. Potem jo v lesenih predalih hrani na suhem, da ne bo plesniva. Koncem tega meseca spravi krompir domov, ako je zrel.

Živinarstvo. Živina se še navadno goni na pašo, toda ako je megla ali rosa in ako strnišča nimajo dovolj hrane, se mora s pašo nehati. Ako ni več dovolj zelene krme, pokladaj repino in mrkvino cimo; vole, ki jih imaš za delo, dobro hrani.

Čebelarstvo. Pametno ravna vsak čebelar, ki ima sam svojo strd, zakaj kupljena strd je večkrat pokvarjena in zato čebelam škodljiva. Sicer pa se dá zdaj strd kupovati po najnižji ceni. Roparji so ta mesec najdrznejši, zato se morajo žrela zožiti, da moreta samo dve čebeli obenem izletavati. Paziti je treba, da roparji katerega panja preveč ne napadajo. To se spozna na tem, da straža neprestano piplje s tujimi čebelami. To se zabrani najlože tako, da se žrelo

dobro zamaši in položi dva dni v temen in mrzel prostor.

Lovstvo. Okolo 12. dne tega meseca se začno jeleni pojati, toda lahko se še streljajo do srede tega meseca. Srnjaki so zdaj najboljši in se najlože streljajo rano zjutraj in pozno zvečer. Zajci naj se streljajo samo za domačo rabo. Jazbeci se streljajo in izkopavajo. Zveri naj se uničujejo, dasi krzno še nima posebne vrednosti.

Vinotok.

Poljedelstvo. Repo, ki jo hočeš imeti dalje časa zdravo, zakoplji v suho zemljo, kjer ne more voda do nje, ako je deževno vreme. Zimska setev se navadno konča, za poletno setev se prirejajo njive, da jih spomladi ni treba orati, temveč samo posejati in povlačiti.

Opravila na travnikih. Ko je v potokih zaradi deževja voda narasla, se začne spuščati na travnike, da bo prihodnje leto seno raslo bujneje.

Vinstvo. Ako začne grozdje v mokrem vremenu pred jesenjo gniti, se mora zdravo grozdje odbrati za stiskanje, sicer dobi vino neugoden, zoprn tek; tako je tudi, ako je nekaj grozdja poškodoval mraz. Dokler dežuje in dokler je rosa na grozdju, ne smeš trgati. Ako je velika vročina, moraš trgati polagoma, ker vročina pospešuje vrenje; ako grozdja ne moreš stiskati o pravem času, odleti mnogo vinskega duha.

Vrtnarstvo in sadjarstvo. Za prekopavanje in gnojenje vrtnih gred je zdaj naj-

boljši čas. Na kuhinjskem vrtu se izkopava korenje za potrebe pozimi in se zakopava v jame v pivnici. Na prosto presajaj zimski kelj in solato. Štrpko lahko zvežeš vsak teden, kolikor je potrebuješ.

Sadno seme vsake vrsti se nabira in seje; pozno sadje se še trga in shranjuje, n. pr. hruške zimske, makarije, jabolka, maršelanke, butolovci, pogačnice i. t. d. Grede, na katerih hočeš spomladi sejati, prekopaj. Močno se priporoča proti mahu mazanje debel in debelih sveži z apneno vodo, ko že listje odpade z dreves.

Gozdarstvo. Zdaj beri hrastovo, bukovo in javorovo seme in ga zgodaj posej. Po gozdih pobiraj suhljad.

Hmeljarstvo. Hmelj se mora spraviti prve dni tega meseca domov, ko je lepo suho vreme.

Gospodinjstvo. Kadar je zelje glavato, ti ni treba dolgo čakati ž njim, temveč v jasnih, suhih dneh ga posekaj in zriblji. O deževnem vremenu ni dobro spravljam zelja, ker tedaj rado gnije v kadeh; zelje se mora zgodaj spraviti, da se skisa pred mrazom, ker se v mrazu ne kisa rado. Da si čuvaš repo do pomladi, izkoplji jamo v zemljo, sredi te jame postavi kol, okolo njega priveži šopnik slame, okolo šopnika nasuj repo in jo precej debelo zasuj s prstjo, a vendar tako, da šopnik moli iz nje, da ima repa dušek, na kol povezni lonec, da zamok ne pride do repe, ki bi jo gotovo uničil. Grozdja nikdar ne zobljji preveč, pa tudi mošta ni dobro preveč piti; od njega se rad naredi kamenec, ki proizvzroča tudi vodeniko; škodljiv je zraven tega

jetrom in mehurju. V pivnico nanosi dobre prsti, da se zimske vrtnine nasade vanjo. Sadje, ki dolgo ne stoji, stolci. Malo droženke, prilite jabolčniku in hruškovcu, jima mnogo pomaga. V dobrih letih mora gospodinja za tri leta pripraviti suhega sadja. Grozdje, ki ga hočeš ohraniti v pivnici, obesi tako, da se ne bo grozd dotikal grozda.

Živinarstvo. Ko se otava pokosi in trava naraste po travnikih, se lahko po njih pase rogata živina, seveda tudi konji, vendar se to ne sme goditi na mokrih travnikih, kjer živina pogazi preveč trave. Ako krmiš živino v stajah, lahko primešaš zelenjadi kaj slame. Krave molzle, krave za teg in voli naj se dobro hranijo.

Čebelarstvo. Tudi ta mesec morajo čebelarji paziti na roparje, ako hočejo, da se jim v čebelnjaku ne dela prevelika škoda. Tudi treba pozorno gledati na to, ali so v katerem panju valeče čebele, zakaj taki panji so navadno brez matice ali pa so bolni. Morajo se preiskati in združiti z drugimi.

Lovstvo. Jeleni se ta mesec več ne streljajo, a dobro in koristno je streljati srnjake, divje koze in jalovino. Dne 16. tega meseca se začne lov na divje prasiče, samo da jih je zdaj na Slovenskem le malo; rekel bi, skoro nikjer, če kateri ne zablodi v naše kraje. Zajci se zdaj streljajo. Tudi lisicam lovci ne prizanašajo. Jazbec je zdaj najboljši, a ker je njegovo meso zelo tečno in ker dela na turščici mnogo škode, streljajte ali izkapajte ga. Krzno je zdaj dobro, zveri streljajte, da vam ne bo preveč škode. Zdaj je najboljši čas za lov slok, fazanov, je-

rebov, leštark in divjih rac. Tudi škrjančki se love.

Listopad.

Poljedelstvo. Njive, ki se morajo še prašiti, naj se poorjejo; izvažaj naj se gnoj in gnojnica. Komur ni bilo treba mlatiti takoj po žetvi, naj mlati zdaj, da bo imel dalje časa svežo slamo, zakaj tako žre živina rajša. Sicer slama nima mnogo redilnih snovi. Lepo zrnje ne sme nikoli predolgo ležati v skednji, ker dobi moka iz takega zrnja zoprn tek.

Opravila na travnikih. Ko nastane mraz, naj se več voda ne napušča na travnike. Travnike, na katerih se ni bati povodnji, je moči gnojiti ter za gnojenje rabiti pometine, prah, smetnjak, svinjski gnoj i. t. d., zakaj na kisle, mahovite travnike spada gnoj, ki ima dosti plevelovega semenja in zbok tega ni za njive. Slamnati gnoj naj se pred zimo navaža na travnike. Razkrojena gnojnica je tudi dobra na travnikih, ako se dovažaj, dokler je še sneg. Drobna, zelo dobra zemlja je tudi dobro gnojilo za travnike.

Vinstvo. Po trgatvi se v mrzlejših krajih trte pokrijejo s slamo, trato in zemljo. Kjer se trtam jeseni gnoji, ondi se odpravi potrta mladi les, stari locnji in mlade trte se pokrijejo z gnojem ali z zemljo.

Vrtnarstvo in sadjarstvo. Zdaj je zadnji čas za sejanje zimske solate. Sparga naj se poseje. Peteršilj in vse kuhinjske rastline, ki ostanejo pozimi zunaj, pokrij z listjem. Luk, zamotan v papir ali platno, se obesi za pečjo.

Ako zemlja ni zmrznila, se lahko presajajo mlada drevesa. Starejšim drevesom se otrebi mah in odrežejo se jim nepotrebne veje. Obrezavanje živih plotov je škodljivo, ako pride huda zima. Ruskovi in marulovi živi ploti se pokrijejo z borovimi vejicami, in okolo korenja se nasuje malo gnoja.

Gozdarstvo. Gabrovo in hrastovo seme se nabira; jelševo, smrekovo in borovo storžje se trga; brezovo, bukovo in hrastovo seme se seje. Drva se začno sekati; svinje se puščajo v gozde, da pokončavajo mešičke škodljivih kukcev in da preganjajo divjačino od bukovih in hrastovih nasadov.

Hmeljarstvo. Ako se hmeljeve loze minuli mesec niso pokrile, odrezale in pognojile, se mora to delo zdaj začeti na vsak način. Kjer hoče gospodar imeti novo hmeljišče, tam se mora zemlja drugič prekopati in pognojiti.

Gospodinjstvo. Skrbi, da bodo hlevi za živino topli in snažni; istotako glej, da imaš vedno suha drva za kurjavo. Pozimi, ko so dolgi večeri, čitaj lepe, koristne knjige, iz katerih se lahko naučiš mnogo dobrega, lepega in koristnega.

Živinarstvo. Dober gospodar zdaj preudari, koliko ima klaje, vé, koliko je sme vsak dan pokladati živini, da proda ali pa zakolje toliko živine, če ni v denarni zadregi, kolikor se je ne upa prehraniti čez zimo. Spomladi je krma draga. — Pozimi dajaj kravam večkrat sirove, kisle repe; kislino jedo silno rade; varuje jih kužnih bolezni. Mladim teličem in molznim kravam je treba dobre, redilne krme.

Ob solnčnem vremenu izpusti živino, pusti vrata odprta, in kadar živina sama rada gre v hlad, jih zapri. — Merjasca izpusti k svinjam, da bodo zgodaj mladi prasiči. Če pa hočeš imeti mlade prasičke dvakrat v letu, pripusti merjasca že o sv. Lukežu (18. vinotoka), in prvi bodo okolo Svečnice; drugič ga pa pripusti o sv. Gregoriju (12. sušca), in o kresu bodo zopet mladiči.

Čebelarstvo. Pozimi se morajo panji braniti miši, hudega mraza, silnih vetrov, da celo mačk, ki radi hodijo ležat nanje. Ako je zima silno huda, se morajo panji pokriti. Ako kak panj pozimi potrebuje hrane, pa ni doma strdi, lahko čebele brez nevarnosti hraniš z žoltim kandiranim sladkorjem. Strd je pa zmerom najboljša hrana in tudi najmanj stane.

Lovstvo. Lovska gonja se konča ta mesec. Z dnem 11. t. m. se konča tudi lov na rdečo divjačino. Zdaj se začno streljati zajci in lisice. Razen teh: jazbeci, veliki in mali ptiči, divje mačke, kune, dehorji, sploh vse zveri. Nastavlja se jim tudi železje, a paziti je treba, da se ne poškoduje v njih človek ali pitoma žival. Jerebi se tudi love v nastave.

Gruden.

Poljedelstvo. Opravila so taka, kakršna v minulem in v prihodnjem mesecu. Poti po polju se morajo nadelavati in plotovi popravljati. Koncem leta preračunaj, koliko si izdal in koliko si dobil.

Opravila na travnikih. Gnojenje na travnikih se nadaljuje z gnojem in kompostom,

za komposte se navaža zemlja, mlaj, lapor i. t. d. O pravem času se mora drač na travnikih odpraviti na ta-le način: Pokositi ga je treba prej, nego začne cvesti, da ne more seme izpadati, in obenem se morajo izkopati korenine, postavim podbelove, podleskove i. t. d. Ako take rastline rasto po vsem travniku, ga preorji ter ga rabi nekaj let kot njivo. Z odtekanjem vode in z dobrim gnojenjem se najlože odpravijo kisle in močvirnate rastline, mahovje pa z natrošenim pepelom in apnom. Ako se voda pogostoma napušča, izgine tudi mnogo plevela.

Vinstvo. Ta mesec ni v vinogradih nikakega dela. Ako je vreme ugodno in sneg ni predebel, se lahko privaja zemlja za komposte.

Vrtnarstvo in sadjarstvo. Na kuhinjskem vrtu ni zdaj nič opravila; zato lahko snažiš semenje in popravljaš poškodovano vrtno orodje. Kar je shranjenega v pivnici, se mora često pregledati in vse gnilo odpraviti. Sejati ni več dobro, tudi ako še zemlja ni premrznila. Grede se lahko prekopavajo. V novo prirejeno gnojno gredo je moči še sejati krešo in mesečno redkev, tudi solato v zaboje, v katere se dene dobra zemlja; ti zaboji se v toplih sobah polagajo na okno.

Na sadnem vrtu je dobro, ako ni snega, obkopati in pognojiti plodonosna drevesa, nabirati peške in jih shraniti za setev. K slabim deblom pristavljaj kole in jih dobro priveži. Sadje v shrambah večkrat pregleduj in ga varuj hudega mraza.

Gozdarstvo. Za sedanjega časa sodi najbolj podirati drevesa za kurjavo, za stavbe in

za žaganje. Ako je možno, koplji tudi jamice za drevesa, ki jih misliš saditi spomladi.

Hmeljarstvo. Zdaj se mora nadomestiti manjkajoče kolje.

Gospodinjstvo. Zdaj se mora marljivo presti; lan in konoplje se morajo drzati. Ta mesec je tudi najboljši za klanje svinj, ker vlada v njem navadno najhujši mraz, ki ugaja svežemu mesu. Mleka ne smeš nikoli prilivati v krvavice, ker po njem hitro okisnejo.

Živinarstvo. Živina, posebno breje krave, se morajo zdaj, ko je huda zima, dobro hraniti. Ako en dan zaradi mraza ne izkidaš iz staje gnoja, moraš tem bolj nastlati, da bo živini toplo. Ako je ugodno vreme, izpuščaj živino okolo poldne iz hleva, da se izprehodi in da se prezračijo staje. Samo jako breje krave se ne smejo izpuščati. V krajih, kjer se hranijo ovce, naj se jim polaga detelja, v cvetu posušena grahorka, ovsena slama, ječmen, sočivo, zimščina, krompir in korenje. Preden jih začneš hraniti, jim moraš vsekdar ponuditi vode.

Čebelarstvo. Pozimi moraš panje varovati miši, prehudega mraza, silnih vetrov, celo mačkov, ki se zaradi toplote radi spravljajo ležat nanje. Ako je jako mrzlo, se morajo panji pokrivati. Kateri panj potrebuje hrane, tistega marljivo hrani.

Lovstvo. Zdaj se streljajo še srnjaki in mladi jeleni, kakor tudi zajci in lisice. Zdaj je najbolje zasledovati zveri, ker so v tem času kože najboljše. Jerebi, fazani, divje gosi in race naj se močno streljajo.

Vremenost.

O vremenu je v tej knjižici že bil govor, vendar pa hočemo tukaj še navesti nekaj starih pregovorov, ki se tičejo vremena. Toda ni treba, da bi veroval vanje, ker so navedeni samo za kratek čas. Kakšno bo vreme ali kakšna bo letina, tega ne ve živa duša na svetu. Vse, kar pratikarji in drugi ljudje prerokujejo o vremenu in letini, vse to je golo ugibanje, ki se izpolni le malokdaj, in če se tudi časih izpolni, je to le naključje.

Ti pregovori so tukaj navedeni po mesecih in dnevih vsega leta. Številke ob vrsticah pomenijo dan v vsakem mesecu.

I. V prosincu.

1. Kakršno vreme ta dan,
takšen bo mali srpan.
2. Vreme, ki ga drugi dan prosinca kaže,
s celim kimavcem se vedno lepo slaže.
10. Če na svetega Pavla solnce sije,
Tedaj žito lepo dozori,
gornik si dosti vina v sode vlije,
in po volji kmetu se godi.
10. Če svetega Pavla je jasno nebo,
dobra bo letina, starci pojo.

22. Če Vincencija solnce peče,
dobro vino dozori,
ki nam po grlu gladko teče,
motne dela nam oči.
25. Če na svetega Pavla dan deži ali sneži,
slaba in huda letina nam gotovo preti.

* *
 *

Če lisjak prosinca laja,
huda zima še nastaja.

Jasni dnevi prosenca
so veselje Dolenca.

V prosincu toplota,
v svečanu mrzlota.

Če prosinca ni snegá,
njega mali traven dá;
če prosinca grmi,
slabo vreme sledi.

Ko megla prosinca jako nastaja,
rada mokra in mrzla je pomlad,
dež preobilni nam setev napaja,
bolezni je mnogih hudi napad.

Leta 1787. je bila od 1. do 13. prosinca
zmerom gosta in smrdljiva megla, vreme pa
suho in mrzlo; potem razne hude bolezni. Leta

1788. je bilo meseca prosinca nenavadno toplo vreme, potem pa silni viharji in veliki nalivi, posebe drugo polovico tega meseca. Od 21. do 26. prosinca je bil vihar, dež, sneg in celo toča, potem do konca tega meseca lepo in jasno, zjutraj gosta megla, in le časih nekoliko dežja. Prve tri dni meseca svečana je bil mraz in sneg, 4. dan južno in prijetno, potem tudi večinoma lepo vreme. Meseca sušca je zmrzovalo, potem je bila topla pomlad, vroče poletje, malo dežja, ob žetvi lepo vreme in rodovitno leto. L. 1789. od 1. do 14. prosinca huda zima, potem južno vreme, vihar in poplavi. Sušca in malega travna je bil še hud mraz, potem mokro poletje.

II. V svečanu.

2. V brlogu medved se zbudi;
če mrzlo je in jasno, se obrne,
čuteč, da huda zima se povrne,
zato še trdno v njem zaspi.
Če pa od juga potegne,
ide kreše jest;
da zima skoro pobegne,
dobro si je svest.
2. Če kaplja nam od sveče,
prej kot od strehe teče,
huda zima še nori
kakih sedemdvajset dni.
2. Kadar je Svečnica zelena,
je cvetna nedelja snežena.

2. Kolikor dni pred Svečnico škrjanec žvrgoli,
toliko dni po Svečnici molči.
2. Če na Svečnico dežuje,
pomlad se nam oglašuje.
2. Oblačna Svečnica, vesela kmetica.
2. Če je Svečnica topla, solnčnega vremena,
so čebele bogate, dobrega plemena.
22. Če svetega Petra stol mrazi,
še dolgo časa zime konca ni.
24. Sveti Matija
led razbija,
če ga pa ni,
ga naredi.

Kakor je znano, je v prestopnem letu sv. Matija 25. svečana. Če je o sv. Matiji mrzlo in ledeno, je kmalu pričakovati lepega južnega vremena; če je pa ta čas gorko in prijetno, še rad pritisne hudi mraz in nastopi grdo vreme.

* *

O Svečnici mušice, poznejše rokavice.

Če so o Svečnici ptiči rejeni,
sušca ti bodo gotovo zmedljeni.

Če o Svečnici burje ni,
malega travna še kaj nori.

Ako preveč je toplo svečana,
malega travna počiva brana,
če pa svečana je velik mraz,
je malega travna znojen obraz.

Rajši vidim v svečnu na polju volká,
nego tamkaj hoditi v srajci možá.

Kolikor na travniku o Svečnici gosi,
toliko res o Šmarnu v posti ovca dobi,
tako se krava v malem travnu pita
in kmetovalec si pridela žita.

Vendar ni vedno tako. L. 1789. je bilo o Svečnici za gosi obilo trave, 25. sušca pa je zapadel sneg in je zmrzovalo, in tako ni ovca celo nič dobila na polju, krava je pa vendar v malem travnu imela dovolj trave in tudi kmet je svoje žitnice napolnil do vrha.

III. V sušcu.

24. Če svetega Gabriela zmrzuje.
potlej slana nič več ne škoduje.

L. 1817. je 24. sušca slana močno pobelila, potlej je še večkrat padla, pa ni škodovala trti ni drugim rastlinam.

To se je pripetilo že večkrat, in zato je bržkone nastal med ljudstvom navedeni pregovor.

25. Če je v Šmarna postu prav gorkó,
i prihodnje leto bo topló;

če ta dan se trta lahko izruje,
tisto pomlad nič več ne zmrzuje.

L. 1790. je bilo ta dan še vse zeleno, potem
zelo ugodna pomlad. Do Kresa je bila suša,
potem pa do kimavca obilo dežja. Zima je bila
dosti ugodna.

* * *

Če sušca živinče na travniku nori,
mali traven zopet ga v hlev zapodi.

Če se sušca more že orati,
v malem travnu mora drevo stati.

Če sušca dolgo sneg leži,
to setev prav močno mori.

Kolikorkrat sušca se megla kadi,
tolikokrat ploha v poletju šumi.

Kadar je sušca že zeleno,
to leto redko je plemeno.

Če sušec prah okrog pometa,
prav dobro letino obeta.

Sušca prah velja
kakor kup zlata.

Kolikorkrat je v sušcu slana,
tolikokrat je megla srpana.

Kar že sušca zeleni,
rado se še posuši.

Če sušec z glavo ne zmajè,
tedaj pa z repom rad vijè.

Ako sušca prav grmi,
dobro setev obrodi.

Če sušca je veliko meglè,
to dobro letino dajè.

IV. V malem travnu.

10. Svetega Tiburcija polje zeleno,
dobra bo letina, zrno jekleno.

24. Kolikor dni so žabe pred svetim Jurijem
regljale,
toliko dni bodo po svetem Juriju molčale.

Prezgodaj toplota, pozneja mrzlota.

Če se vrana že o svetem Juriju
v žito skrije:
„Dobra bo letina, veliko žita!“
glasno vpije.

30. Dež pred velikim travnom tisto noč,
nam prinese dobro letino v pomoč.

* * *

Sušec suhoten,
traven mokroten,
majnik hladan;
kmet bode s senom,
žitnim plenom,
z grozrdjem obdarovan.

Če malega travna grmi,
se slane več bati ni.

Kolikor bolj zgodaj drenulja cveté.
toliko poprej se srpovi glasé.

Če je po drevju lepo cvetje
malega travna zadnje dni,
gorko in zdravo bo poletje,
in polno sadja dozori.

Kadar češminje brdko cveti,
rž rada bogato obrodi.

Kadar murva že brsti,
slane več se bati ni.

Malega travna presuhó
ni kmetovalcu kaj ljubó;
če dež večkrat prirosi,
v srcu ga zveseli.

V. V velikem travnu.

1. Ako Trijakov dan dežuje,
dobra letina nasleduje.
12. Če Pankracija solnce peče,
sladko vino v kleti priteče.
13. Ko se Servacij poslovi,
nam mraza več se bati ni.
25. Na svetega Vrbana solnce gorkó,
bo vino rodilo in bode sladkó;
če pa ta dan prirosi,
trta le čviček rodi.
25. Kakršno je vreme svetega Vrbana,
tako bode tudi malega srpana.
25. Če je na svetega Vrbana lepó,
se rado suši poleti senó.

* * *

Velikega travna mokrota, malega srpana suhota.

Veliki traven moker, rožnik pa mlačen,
kmet bo tisto leto žejen in lačen.

Če velikega travna večkrat grmi,
dobre letine se kmet veseli.

Če je velikega travna hlad,
 tedaj bode lepa zelenjad,
 dobro se pridela vino,
 polne žitnice z novino,
 tudi detelje, sená
 svisli polne do vrhá.

Če trta o ščipu cveti,
 polno sladkega grozdja obrodi.

Če hrastovo je cvetje krasno,
 dobra letina bo;
 če hrast cveti medló,
 v vseh shrambah bode tudi jasno.

VI. V ržnem cvetu.

1. Če je lepo, solnčno vreme tega dne,
 letine se dobre kmetje veselé.
8. Če na svetega Medarda dan dežuje,
 štirideset dni dež še nasleduje.
15. Dež na dan svetega Vida
 ni za ječmene kaj prida.
24. Dež na dan svetega Janeza,
 letino slabo nareja,
 najrajše solnce se smeja,
 ki mnogo več, nego dež veljá.
24. Kakor je vreme kresnic,
 tako bo tudi ženjic.

27. Če je dež na dan svetega Ladislaja,
še prav dolgo zemljo dež napaja.

* *

Preveč dežja v ržnem cvetu
nič kaj ni po volji kmetu.

Če ržnega cveta
solnce pripeka,
pohlevno deži,
veliko obeta
žita, strdi.

Rožnik deževen,
viničar reven.

Če v rožniku buči vihar,
zdihuje milo čebelar.

Če je v dežju trtin cvet,
malo teče vina v klet.

Če trta o lepem vremenu ocveta,
nam mnogo vina sladkega obeta.

VII. V malem srpanu.

2. Drugi dan malega srpana lepó,
ostalo bo štirideset dni takó;
drugi dan malega srpana grdó,
ostalo bo štirideset dni mokró.

10. Kakršno se vreme nam kaže ta dan,
tak bode mali in veliki srpan.

L. 1785. je bil ta dan dež, in potem malone
vsak dan dež do 30. velikega srpana; vmes je
bilo le malo lepih dni. L. 1789. je bil tudi ta
dan dež, in za njim je bil dež vsak dan, če
drugo ne, je vsaj nekoliko rosilo.

12. Če na svete Marjete dan deži,
nič lešnikov prida ni.

22. Če sveta Magdalena dež imá,
nič lepega nam dolgo čas ne dá.

25. Svetega Jakoba jasno
in sinje nebo,
o Božiču bo krasno
kot ribje oko;
oblačno nam priča
odjugo Božiča.

25. Če dne tega dež naliva,
želod se kaj rad skazi,
malo čebelar dobiva,
tedaj tudi ni jedi.

25. Na nebu bela megla tega dne
prihodnjo hudo zimo napové.

* * *

Deževni, mrzli pasji dnevi
vzrok viničarjevi so revi.

Če je ta mesec presuhó,
ostane grozdje prav drobnó;
če pa časih dež namoči,
debeli se in usoči.

Mrzel in moker mali srpan
trtnemu sadu močno je v bran.

Če je ta mesec suhega vremena,
obilo bo lepega ječmena,
če pa grmi pogosto in deži,
le pičlo bo ječmena in rži.

Okolo 22. dne tega meseca stopi solnce v
leva (nebeško znamenje) in začno se pasji dnevi.
Ako je ta čas lepo vreme, jasno, čisto in pri-
jetno, smemo pričakovati dobre letine, ako je pa
oblačno in deževno, nam preti slaba. L. 1790.
so bile noči ves mali srpan hladne, pa ni bilo
nič posebnega o žetvi, jesen je pa bila dobra
in za njo povoljna zima.

VIII. V velikem srpanu.

2. Če je o Porcijunkuli vročina,
prav huda bo drugo leto zima.

10. Če je sveti Lovrenc jasen,
bode grozd strden,
bode viničar prav glasen,
prijetna jesen.

10. Svetega Lovrenca grozdje mehkó,
viničar obeta si vino sladkó.
15. Če na veliki Šmaren solnce peče,
tedaj dobro vino v sode priteče.
24. Po vremenu svetega Jerneja
se rada vsa jesen nareja.
24. Če je na dan svetega Jerneja slana,
bo gotovo še zijala vrana.
29. Dež na svetega Janeza glave,
rad naredi orehe piškave.
31. Kakršen je bil zadnji srpan,
tako bo vreme jeseni vsak dan.

* *

Kar veliki srpan ne skuha,
kimavec tudi ne prekuha.

Ta pregovor se nanaša posebno na grozdje ;
ako v velikem srpanu ne dozori dobro, se tudi
v kimavcu ne bo zmehčalo in zmedelo.

IX. V kimavcu.

1. Tilen oblačen, meglen,
grda, deževna jesen ;
če je pa jasno, gorkó,
štiri bo tedne lepó.

21. Če je sveti Matevž vedren,
bo zelo prijetna jesen.
22. Če na dan Mavricija solnce sije,
pozimi prav huda sapa brije.
29. Če sveti Mihael dežuje,
voljno zimo napové;
če pa nebo razjasnjuje,
hude zime se bojé.

* *
 *

Kadar prve dni kimavca
prav pogostoma grmi,
k letu bo mnogo tepkovca,
pšenice tudi in rži.

Če slana pred svetim Mihaelom pada,
tolikrat je k letu o Trojakih rada.

Če sveti Mihael veliko šišk dá,
zgodnja bode zima, veliko snegá.

Če o svetem Mihaelu grmi,
viharjev mnogo pozimi buči.

Kakršno vreme o kimavca mlaji,
takšno vso jesen je najraji.

Če preselijo se zgodaj ptiči,
čutijo hudo zimo o Božiči.

X. V vinotoku.

16. Sveti Gol suhoten oznanjuje,
da na leto suša nasleduje.
21. Kakršno vreme Uršula íma,
takšno tudi prinaša zima.

* * *

Če vinotoka zmrzuje,
prosinca že odjenjuje.

Vinotoka velike vodé,
grudna silni vetrovi bucé.

Če nerado pada listje z drevesa,
pomlad je polna gosenic in mrčesa.

Če nerado drevje obleti,
marsikdo se zime že boji.

Ako listje zgodaj z drevja odpade,
so njive rodovitne rade.

Če blizu debla list obleta,
nam dobro letino obeta.

Dež in mraz in sneg začuti živina,
ako nerada pašnik zapusti,
da pod snegom travna je ledina,
pasoči se živini škoda zdi.

XI. V listopadu.

1. Vsi Svetci radi prinesó
kake dni vreme še lepó.

11. Za solncem svetega Martina,
rad hitro pride sneg, zmrzlina;
če tudi ta dan dobro greje,
tri dni se babje leto šteje.

11. Sveti Martin oblačen ali meglen,
pride zima voljna kakor jesen.

11. Dež svetega Martina
potem pa koj zmrzlina,
pozebe ozimina,
zbok tega bo draginja.

22. Če na dan svete Cecilije grmi,
dokaj pridelkov k letu kmet dobi.

24. Kakršno vreme na dan svetega Ivana,
tako bo pozimi, posebno pa svečana.

25. Svete Katarine dan ne laže,
Če po sebi čas prosinca kaže.

26. Kakršen svetega Konrada dan,
takšen skoro bode ves svečan.

XII. V grudnu.

24. Jasno in svetlo ô svetem večeri,
letina dobra se rada primeri.
25. O Božiču za stenó,
o Veliki noči za pečjó.
26. Sveti dan vetrovno,
drugo leto sadja polno.
27. Če nedolžni otroci so oblačni,
drugo leto ne bodo kruha lačni.

* * *

Dež in veter pred Božičem
koplje jamo rad mrličem.

Ščip blizu Božiča
o jasni zimi priča.

Kolikor Božič bliže mlaja,
toliko hujši mraz prihaja.

O Božiču zeleno,
o Veliki noči sneženo.

Če se grudna bliska in grmi,
drugo leto veter rad buči.

Če se zmrzlina grudna ne otaja,
še prosinca hujši mraz nastaja.

Če tudi pred Božičem deži,
ne poškoduje zimske rži,
če po Božiču je dežja množina,
izpridi se rada ozimina.

Če zmrzlo zemljo sneg zapade,
snopja bodo velike sklade.

Če grudna suhi veter piska,
je po navadi
suho spomladi,
poleti pa suša bolj pritiska.

Pouk,

kako se ohraniš zdravega, si podaljšaš
življenje in ga otimaš v sili.

Človeku je zdravje najpotrebnejši in najboljši dar na svetu, in za ta dar ne moremo nikdar dosti zahvaliti Boga; zakaj zdravje je več vredno nego vse zaloge in vsi zakladi tega sveta. Kaj pomaga bogatinu srebro in zlato, ako nima ljubega zdravja? Tak nesrečnik bi rad dal vse premoženje za izgubljeno zdravje, zakaj le bolniki živo in dobro spoznajo, da je zdravje dar, ki se ne dá preceniti, zdravi ljudje pogostoma ne pazijo na zdravje, ker ž njim, dokler je še trdno, ravnaajo tako lahkomišno in nemarno, kakor bi ga ne mogli nikdar izgubiti. Nekateri ljudje pozabljajo, da je njih življenje prstena posoda — in kaj se razbije rajše in lože nego prstena posoda?! — Nesnažni in umazani so po životu, obleki, stanovanju i. t. d.; nimajo prave mere v jedi in pijači, pri delu se razgrejejo, potem se pa naglo razhlade; vdani so mnogim strastem: nečistosti, jezi, sovraštvu, zavisti, samogoltnosti, prevelikim, a praznim skrbem, pijanstvu i. t. d. Iz vsega tega izvirajo

mnoge bolezni, katerih je človek večinoma sam kriv; kriv pa tudi svoje prerane smrti, torej je sam svoj morilec in ubijalec. Kaka sodba pa čaka morileca in ubijalca na drugem svetu, je dobro znano vsakemu kristjanu. Človek ni dal sam sebi svojega življenja, torej si ga tudi ne sme sam jemati, pa tudi ne krajšati; nego njegova dolžnost je, da pazi na življenje in ga ohranja zdravo, da lahko natanko izpolnjuje dolžnosti svojega stanu. Iz tega namena je tudi dolžan, rabiti vse tiste pripomočke, ki mu pomagajo ohraniti zdravje in si podaljšati življenje.

Zdravje pa si ohraniš in življenje si podaljšaš: 1) ako si snažen po životu, obleki in v stanovanju i. t. d.; 2) ako nosiš primerno obleko; 3) ako je stanica ali hiša prostorna, suha, svetla; 4) ako si zmeren v jedi in pijači, pri delu in počitku, v spanju in v bdenju, v razveseljevanju i. t. d.; 5) ako se čuvaš razuzdanega življenja, jeze in drugih strasti.

I. Snažnost.

Snažnost je prva lepota človeku. Tudi je večkrat očitno znamenje neomadeževane duše, notranje pokojnosti in veselosti; kakor je nasproti umazanost znamenje še bolj umazane duše in nemarnega srca. Snažnost pa tudi mnogo pripomore do lepote, telesne kreposti ali moči in trdnosti, zato je potrebna za zdravje. Umazanost zamaši polagoma luknjice v koži, skozi katere se človek poti, da potem ne more pot iz njega.

To provzroča mnoge bolezni: po koži in po glavi se izpahne, po ustih trga, oči bole, nastane naduha, tvorovi in še druge bolezni. Ako so potne luknjice zamašene, ne morejo v človeka iz zraka tisti tanki deli, ki ga okrepčujejo.

Da se pa zmerom ohranjaš čednega in zdravega, umij 1) vsako jutro obraz in roke z mrzlo vodo, časih pa si tudi zvečer, ko se izuješ, umij noge, da odpraviš nezdravi smrad; 2) izmij ali izplakni vsako jutro in po vsaki jedi tudi usta z mrzlo vodo ter iztrebi izmed zob ostanke jedil, da ti ne bodo gnili med zobmi in da ti ne bo potem prihajal iz ust neprijeten duh. Zobe trebiti in umivati je tudi zato dobro, da se dalje časa ohranijo trdni in da ne bole. 3) Poleti si tudi časih umij ves život v tekoči vodi, toda če ne plavaš dobro, ne smeš iti v globoko vodo. 4) Preobleci večkrat srajco in spodnje hlače in nikar ne misli, da kaj priščediš, če jih le malokdaj daš prati, zakaj pot prejé obleko, in perica jo mora toliko bolj mencati in drgniti, kolikor bolj je umazano, zaraditega se ti hitro raztrga. In kak dobiček imaš potem? Še škodo imaš! 5) Tudi kuhinjsko posodo je treba dobro snažiti, posebno kotle in one lonce, ki so iz kotlovine, ker se na njih rada nareja kotlovinska rja, ki je zdravju jako škodljiva; več ljudi je že pomrlo, ki so uživali v slabo umitih kotlih in loncih kuhana jedila. Česati se moraš večkrat, da ti je glava čista. Glave si nikdar ne maži z živim srebrom, pa tudi ne rok, ker to provzročuje raznovrstne bolezni. Nohte na prstih si moraš večkrat porezati.

II. Obleka.

Obleka mora biti spodobna, primerna stanu in lepo umerjena životu. Životu je pa umerjena, če ga varuje mraza, vročine in mokrote in če ga ne zadržuje v rasti, hoji in pri delu. Života ne smemo navaditi pregorke obleke, ker s tem se omehkuži; moramo ga pa tudi varovati mraza in si ga ohraniti gorkega, zakaj brez gorkote človek ne more živeti. Život moramo oblačiti vedno enakomerno gorko, ker je zdravju zelo škodljivo, ako kdo en del života, postavim glavo, oblači gorkeje nego ostale ude.

1. Pokrivalo na glavi bodi lahko in ohlapno s kraji, da človeka varuje za silo dežja in presilne solnčne vročine; bodi pa tudi iz take tvarine, da more soparnost, ki prihaja iz glave, skozi njo. Zdravju škodljivi so torej klobuki z nizkim oglavjem, podvlečene kape, kučme i. t. d., ker glavo preveč grejejo in ne prepuščajo soparnosti, da se na tak način glava pari. To je večinoma vzrok, da lasje izpadajo in drugi več ne rasto, da sili kri v glavo, da rada glava boli in se v njej vrti i. t. d. Če se pa kdo v mrazu odkrije, ko mu je glava vsa znojna, ali navajena preveč gorkote, se gotovo prehladi, in ta prehlad provzroča kašelj, šen in še več bolezni. Pokrivalo na glavi ne sme biti pretesno, ker zadržuje kri v teku po žilah in dela marsikako težavo.

Lase je človeku Bog dal za pokrivalo njegove glave, zato ni treba v hiši in kadar solnce preveč ne pripeka, nobenega drugega pokrivala;

čim bolj je glava prosta, tem bolj je bistra. Gologlavemu človeku je silno nevarno na solncu, kadar silno pripeka, stati, hoditi ali delati, ker se mu lahko vnamejo možgani ali pa ga lahko zadene mrtvoud. Malone vsako poletje se prigodi, da se kaka ženjica zgrudi mrtva na tla, kakor bi jo bila zadela strela. Po mojem mnenju bi bili za ženjice in druge delavke ob silni vročini slamniki z visokim oglavjem in širokimi kraji najboljše pokrivalo, in ker pri žetvi klanjajo glavo, naj se tudi večkrat zravnajo, da jim kri ne zatopi možganov.

Če nosiš ruto okolo vratu, ne sme biti predebela in pretopla, ker se potem vrat navadi toplote, in zbok tega se lahko prehladiš, ko jo odvežeš. Odtod prihaja, da te večkrat nadleguje kašelj in da te boli v grlu. Rute si nikar ne veži pretesno, ker to zadržuje kri, da ne more iz glave po životu, in zbok tega človeka boli glava, da se v njej vrti, oči mu postanejo motne in krvave, mrtvoudu se pripravlja pot. Kako nespametna so gizdava dekleta, ki si rutice pretesno privezujejo okolo vratu, da oteče in so potem zabuhla v obraz.

3. Obleka, ki pokriva život, ne sme biti nikoli pretesna, temveč tako ohlapna, da se kri lahko pretaka brez zadržka in da život prosto razrašča. Zdravju torej močno škoduješ, ako se trdno prepasuješ in nosiš tesne nadržnike, ki prežmejo život. Iz tega potem izvirajo mnoge bolezni in nesreče, ki nadlegujejo posebno ženske. Za nekatere matere je pa vendar potrebno, da povijejo svoj život s širokim povojem, toda ta

ne sme biti nikoli pretesen. Tudi moški naj prepasujejo svoj trebuh s širokim usnjatim pasom, če vzdigujejo ali nosijo težke reči.

4. Pozimi, ob hudem mrazu, če zunaj kaj delaš ali potuješ, tudi roke in noge dobro varuj mraza, da ne dobiš ozeblina, kar je zelo sitno, zakaj ozeblina nareja hude, pekoče bolečine. Rokavice s palečnjakom brez prstov in volnate nogavice so najboljše. Obuvalo bodi dosti prostrano (posebno tisto, ki ga potrebuješ pozimi, da še lahko nekaj slame vanje deneš), da ne dobiš oteklin, kurjih očes in spačenih prstov na nogah.

5. Postelja bodi vedno suha, ne pretopla, pa tudi ne premrzla, in samo nekoliko, to je malo mehka. Premehka, kakor tudi pretrda postelja je nevarna. Blazine iz žime in dlake, turščična slama, ovsene pleve so najboljša podlaga. Pernice so pregorke in zaraditega škodljive. Odeja ne sme biti pretežka, da se v postelji ne kuhaš in ne pariš. Odeje in gunji, prevlečeni z volno, so še najboljši. Zglavje v postelji mora biti kakih 15 cm višje od blazine.

III. Stanica ali hiša.

Kdor dá delati novo hišo, naj jo dá postaviti, če je le količkaj mogoče, na svetlem, vzvišenem, prostranem in suhem kraju.

1. Stanica bodi obrnjena proti poldanjemu solncu, da pozimi solnce, ko je bolj nizko, lahko skozi okna sije vanjo; svetloba vedri

duha, razveseljuje togotnega človeka in daje telesu novo moč. Sivi starček, sključena ženica in bolehavei ljudje radi sedajo na solnce in počivajo, in otroci se zelo radi igrajo samo na solncu. Ljudje, ki prebivajo v temnih stanicah in prihajajo le malokdaj na solnce, so bledega obraza in njih koža je neobčutljiva, da skoro pot ne more skozi njo. Zato bi morali ljudje, ki delajo v hišah, pa tudi rudokopi, ki so večinoma pod zemljo, kadar je le možno, porabiti vsak čas ter priti na solnce.

2. Stanica bodi, ako mogoče, na peščeni zemlji iz takega kamena in tako gosto zidana in ometana, da ne premače. Stanica, ki premače, je zdravju zelo škodljiva, zakaj mokrota stopa človeku v ude, da ga trga po njih, glava in zobje bole, delajo se bule i. t. d. Zaraditega bi bilo trebo stanico, ki zelo premače, znotraj obiti z deskami, ali pa jo vsaj večkrat prevetriti in prezračiti, da vleče sapa skozi njo, toda na sapi ni smeti stati, kjerkoli vleče, da človeku ne zadene v zobe, v vrat ali v križ, zakaj to nareja grozne bolečine.

3. Stanica bodi prostorna in visoka, zlasti, ako prebiva mnogo ljudi v njej. Majhno hišico veliko ljudi kmalu zasope in zrak se v njej tako izpridi, da sveča le medlo gori. Kako bi bil torej človek v taki izbi zdrav? To je vzrok, da se časih zjutraj opotekaš, ko vstaneš, dokler ne prideš na sveži zrak. Da se torej zrak v hiši ne izpridi in ne škoduje človeku, je treba 1) okna pridno odpirati, da prihaja čisti zrak v sobo, zakaj zunanji čisti zrak je človeškemu zdravju

silno potreben. 2) V sobi, v kateri ležiš, se ne sme sušiti perilo, repa, krompir i. t. d. 3) V spalnici ne smejo biti cvetice, posebno take ne, ki razširjajo močan duh. 4) Živali, katerih odpadki napravljajo smrad, se ne smejo trpeti v spalnici. V pobeljeni sobi je nezdravo stanovati, dokler se ne posuši. Da se izprijeni zrak v stanici izboljša, je tudi dobro v njej užgati nekoliko brinjevine (borovice), to dela prijeten duh.

4. Stanica ne sme biti preveč zakurjena, ker je to živcem škodljivo, tudi pljuča trpe; človek v preveč zakurjeni sobi postane dremoten, in ako kdo pozimi v mrazu pride iz preveč zakurjene sobe, se lahko prehladi. Peč mora biti dobro ometana in zamazana, da zadušljivi zrak od oglja, ki tli v peči, ne zahaja v stanico, da ne pomori ljudi, počivajočih v njej. Ako je peč slaba, je nikdar pretrdno ne zavezni, da zadušljivi ogljeni zrak lahko pri ustju izhaja iz nje. V izbe, ki se ne kurijo, ne nosi nikoli živega oglja, zakaj iz njega prihaja zadušljivi zrak, ki malone vsako zimo pomori nekaj dekel, ki si hočejo mrzlo stanovališče segreti z živim ogljem. Bolje je trpeti nekoliko mrazu, nego priti v toliko nevarnost.

5. Vsaka stanica bi morala imeti iz desák narejena tla, ker je zemlja premrzla in se noge prehlade, to pa ima slabe nasledke. Toliko ima gotovo vsak marljivi in redni posestnik, da si lahko naredi tla iz desák!

6. Pred hišo ne trpi mlak, gnoja in druge nesnage; to je že samo na sebi grdo, potem pa

tudi zdravju škodljivo, zakaj iz te nesnage, posebno poleti, ko se pari na solneu, vstajajo škodljivi soparji in prihajajo tudi skozi okna v stanico.

IV. Hrana.

Kar se tiče uživanja jedil, je glavno vodilo to-le: „Bodi zmeren v jedi“ in jej samo toliko, kolikor potrebuješ, da ostaneš zdrav in krepak. Nikdar ne jej toliko, da bi ti potem jed celo ne teknila, temveč jej samo toliko, da bi še lahko malo jedel, kadar vstaneš od mize. Kdor si preveč natlači želodec, postavi kvas mnogim boleznim vase. Največ bolezni izvira iz pokvarjenega želodca, torej mora biti naša prva skrb, da si ohranimo želodec zdrav in močan ter mu dajemo le toliko, kolikor more prekuhati. Pa tudi, ako zmerno uživaš hrano, glej, da si ne pokvariš želodca: 1) jej počasi, vsako jed dobro prežveči in jo premešaj s slino, drži se ravno in sedi prosto, pri jedi se nikoli ne ukvarjaj s kako težavno mislijo. 2) Ne uživaj vsega skupaj, sladkega in kislega, gorkega in mrzlega. 3) Kakor pri vsaki reči, tako se tudi pri jedi drži reda ter nikar ne jej, dokler ni čas, da želodec vse dobro prekuha in loči, ker ti bo potem bolj teknilo. 4) Če ti jed ne tekne, se nikar ne sili; zakaj o taki priliki te želodec sam opominja, da se zdrži in posti. 5) Varuj se vseh nezdravih jedi, ki so premastne, prestane in skisane, premalo kuhane ali še kvasaste; ne jej slabo zapečenega, toplega kruha, mesa bolnih živali, prestarih krvavih in jetrnih klobas, plesnivih reči,

nezrelega krompirja, nezrelega sadja. 6) Gob ne jej, ako jih prav dobro ne poznaš, da se ne ostrupiš ž njimi. 7) Ako veš, da ti ta ali ona jed škodi, je ne uživaj nikdar, najsi ti tekni; bolje se je premagati, nego potlej težko hoditi in poležavati. 8) Ne bodi izbirčen v jedi in ne sezaj samo po boljših jedilih, zakaj s takim izbiranjem preveč razvadiš želodec, da ti potem škodijo druga jedila, katerih se nisi hotel navaditi, kadar si jih primoran uživati, ako nimaš drugih, katerih si vaje.

V. Pijača.

1. Voda je prva in najbolj zdrava pijača. Biti pa mora čista, bistra, brez slada in duha. Najboljša je voda, ki izvira iz peska ali izpod skale. Voda v močvirjih ali mlakah je zdravju škodljiva.

Kdaj je treba piti, že vsakega človeka žeja opominja. Pa tudi voda se sme 1) samo zmerno piti, da se žeja ugasi; zakaj želodec, če piješ vodo, lože kuha, nego če piješ vino, in to daje človeku moč. 2) Vodo piti pri jedi je dobro samo tedaj, kadar se uživajo suha jedila, sicer pa vselej le po jedi. 3) Po nobeni ceni pa se ne sme na gorka jedila naglo piti mrzla voda; treba je nekoliko časa počakati. 4) Močno nevarno je, če se napiješ vode, kadar si se hode ali delaje močno razgrel, posebno pa tedaj, ko počivaš in ne greš koj dalje ali močno ne delaš. Če se torej potiš in kaniš počivati prej, nego piješ, se počasi ohladi ter si umij roke za pestmi in sence, izplakni usta, in potem, ko si se ohladil, polagoma pij. Oj, koliko jih je že

umrlo za sušico in drugimi boleznimi, in koliko jih še bolnih tožno in žalostno čaka bridke smrti, ker so se vroči napili mrzle vode! 5) Vsake vode, kjer jo ugledaš, akotudi te žeja, ne pij, da ne dobiš mrzlice. 6) Pokvarjena in smrdeča voda se dá popraviti, če se prekuha in potem pusti, da leže ono na dno, s čimer je zmešana; ali pa se precedi skozi pesek, ali zavre s stolčnim ogljem in potem na situ precedi skozi pesek. 7) Komur se rado zapira, naj izpije zvečer, preden gre spat, in zjutraj, ko vstane, na tešče kupico mrzle vode.

2. Staro vino je dobra pijača, ako se uživa zmerno; razveseli človeško srce, ogreje in okrepča želodec, škodljivo je pa, ko še ni pretočeno, zblojeno in z drugimi rečmi pomešano, ali če ga kdo pije brez mere. Koliko bolezni je moči dobiti na vinu, ni treba razlagati, saj jih dokaj kaže vsakdanja izkušnja! Tudi dobrega in zdravega vina ni svetovati: 1) Zdravim otrokom in mladeničem, ki so polni življenja; rajši naj si prevročo kri ohlade z mrzlo vodo; 2) tistim, ki so slabih živcev in hude krvi; 3) po jezi, žalosti, strahu in po tem, kar je človeka zelo pretreslo, vino piti je zelo škodljivo, kakor tudi 4) v vseh vročinskih boleznih. Marsikdo misli, da ga bo pol litra dobrega vina ozdravilo, ker se čuti slabega, pa s tem večkrat tako razdraži svojo bolezen, da mu ni več pomagati. — Nasproti je pa kupica dobrega vina priporočati: 1) tistim, ki so malone popolnoma oslabei; in 2) takim, katerih bolezni izvirajo iz slabosti. Tem pa ve samo zdravnik svetovati, njega je torej treba vprašati za svet.

3. Požirek domačega, zdravega žganja delavnemu človeku dobro dé, ker ga nekako vname, da lože dela, toda prave, stanovitne moči mu vendarle ne dá. Ta moč, ki jo po žganju začuti v sebi, mine tako hitro, kakor hitro se žganje razkadi, in potem je še slabši, nego je bil. Moč in gorkota iz žganja je enaka plamenu: Če se užge škopa slame, se res pokaže lep in svetel plamen, toda kmalu ugasne. Kar je pa pri tej zapeljivi pijači najbolj nevarno, je to, da se je človek prehitro navadi, da sam ne ve kdaj in kako, postane pijanec, in potem se ga lotijo vsi tisti strašni nasledki, ki jih provzroča pijanost. Sveti Avguštin (353—430) pravi: Pijanost je mati vseh pregreh, ukresalo vseh hudobnosti, zmeda možganov, izguba pameti, huda ura jezika, vihar za vse življenje, potop čistosti, potrata časa, prostovoljna blaznost, škodljiva oamitev, podkop ali prevrat lepega vedenja, gnusoba življenja, pregnatev spodobnosti, poguba duše. Pijanec je ubijalec in razbojnik svoje žene, tat svojih otrok, zapravljevec prijetega blaga, malovreden gospodar, nepokojen sosed, prepirljiv tovariš, zdivjan človek, zatiralec svoje božje podobe, morilec svojega življenja, zavržena stvar, gnusoba poštenih ljudi. Pijanec je menda vse, kar ne bi smel biti. Kadar je trezen, ga grize in peče vest, torej v drugi pijanosti išče olajšila. O siromak, Bog se te usmili!

VI. Opravila, izprehod, počitek, spanje.

1. Bog je človeka ustvaril za delo, in prav delo, ako je primerno njegovim močem, je njemu

na zdravje. Zmerno, človeški moči in starosti primerjeno opravilo vadi in utrjuje vse njegove telesne moči, pripomore, da se kri in drugi sokovi pretakajo po životu in da popolnoma ne zastanejo, da želodec lože melje, prekuhava, prebira jedila in odločuje to, kar se izpreminja v meso in kri. Če pa trdim, da zmerno delo speši zdravje, moram nasproti tudi reči, da pretežka dela in opravila, ki niso človekovi moči primerna, močno podkopavajo njegovo zdravje, zelo ga slabe, vržejo na bolniško postelj in prezgodaj spravijo pod zemljo. Torej moram zaradi dela posebno to-le priporočati: 1) Ne bodi presilen pri delu in ne delaj kakor črna živina, česar zdaj ne moreš storiti, bodeš potlej storil; tvoje zdravje ti mora biti ljubše nego zaostalo delo, in glej, če zboliš, ali ti ne bo delo še dalje časa zaostalo? 2) Pri vzdigovanju imej pamet, da se ne skaziš, da ti križ ne izstopi ali da kaj ne počí v tebi. 3) Matere, ne vzdigujte si nič pretežkega na glavo, da se vam kaj ne primeri in da se ne boste potem žalostile zaradi tega. 4) Če kaj težkega neseš, pelješ, tiščiš, delaš, se večkrat oddahni in počij! 5) Dekle, ki služijo pri gospodi, naj, kadar snažijo tla, večkrat pogledajo kvišku, da jim kri ne zalije možganov, da ne dobe otekline v glavo i. t. d. Pa tudi gospodinje bi morale biti toliko usmiljene, da bi ob času težkega dela deklam glede hrane kaj poboljšale (kar človeške gospodinje tudi store), ne pa jih oštevale. 6) Črevljarji, krojači, šivilje, ki se pri delu drže nekoliko naprej sključeno ter jih torej rado boli v trebuhu, želodcu ali v prsih, ki se jim kri zasede

in se jih rada prijema prsna vodenica, bljujejo kri i. t. d., vsi ti naj bi časih vstali od dela, nekoliko hodili gor in dol, pa potem delali tem pridneje. 7) Delavci, posebno tisti, ki sede delajo, naj ne bi hodili od dela precej jest; marveč naj bi se malo izprehodili pod vedrim nebom, če je mogoče, ter po jedi šli hitreje na delo. 8) Delavnice naj bodo čedne, prostorne, zračne in svetle. 9) Pridnemu delavcu se izprehod ali pa počitek, kakor je že njegovo delo, prileže najbolj in mu utrdi zdravje, toda tudi izprehod in počitek mora imeti svoje meje, da zdravju ne škoduje.

2. Ako svoje delo opravljaš zmerom sede, ti je izprehod močno potreben, da si ohraniš zdravje. 1) Izprehajaj se zunaj v čistem zraku, ne pa v stanici, kjer je večinoma, posebno pozimi, ko so okna zaprta, zagaten zrak. 2) Izprehajaj se enakomerno, ne pa, da bi zdaj tekel, zdaj hodil polagoma. 3) Pojdi časih v hribovje, da se tudi prsi in pljuča nekoliko pretresejo, razširijo in utrdijo. 4) Nikar ne hodi prehitro, posebno ne o zimskem času, kadar je hud mraz, da se ti pljuča preveč ne pretresejo in ne razširijo, da se potem od mrzlega zraka, ki leti vate, ne prehlade in ne vnamejo. Na izprehodu naj te ne teže raznovrstne misli, ne zamišljaj se pregloboko i. t. d., temveč veseli se božje modrosti, ki jo gledaš pred seboj in nad seboj i. t. d.

3. Kdor se pa pri svojih opravilih že dosti izprehodi, temu tekne počitek najbolj; toda tudi počitek mora imeti svojo mero. Zmerom samo počivati, ne pa delati, nikoli se spotiti, zraven

tega pa dobro jesti in piti, to je zdravju prav tako škodljivo kakor nezmerno delati. Vedni počitek je vzrok, da telesne moči nekako opešajo, da kri leno vre po žilah, sokovi po životu zastajajo, da jed ne tekne, da želodec hrane ne prebavlja dobro, da dobro ne loči, kar gre dalje in kar se izpreminja v kri in meso, rado se o njem zapeče, udje otrpnejo, život je omamljen i. t. d. Če pa kdo pri svojem vednem počitku še dobro je in pije, se začne res debeliti in mastiti, in nam se zdi, da je tak človek popolnoma zdrav, ker je tako dobro rejen; toda njegovo debelost bi mogli večkrat imenovati bolezen, zakaj njegov život je napihnjen, trebuh napet, obraz zabuhel in rade se ga prijemajo mnoge bolezni. Pa kaj bi vam kmetom to razkladal, saj vem, da ne utegnete dosti počivati in tudi ne kaj dobrega jesti in piti, torej naj vam rajši še kaj povem o spanju, katerega večkrat nimate dovolj.

4. Spanje je močno potrebno zdravju in življenju, kar mora dobro vedeti vsak človek sam. Da mirno in sladko spiš, moraš 1) podnevi pridno delati; kdor pridno ne dela, nego samo rad pohaja, poseda, dremlje in nekoliko ne utruji života, nima trdnega spanja in se ponoči nič kaj ne počije. 2) Nikar zvečer preveč ne jej, da te ne bo tiščal želodec in ti jemal spanja. 3) Pojdi okolo devete ali desete ure spat, da boš zjutraj lahko vstal zgodaj. Kdor ponoči oglari in vasuje, ta škoduje svojemu životu, ker mu krati potrebno zdravje. 4) Izpodi si iz glave vse misli, ki ti delajo skrbi, in zapaj previdnosti božji. 5) Očisti svojo vest; pre-

govor pravi: „Kdor je mirne vesti, tudi sladko spi.“ 6) Rok nikar ne sklepaj nad glavo, ker ne more kri voljno teči po njih. 7) Zglavja si ne delaj ne previsokega, pa tudi ne prenizkega. 8) Kdor leži znak, posebno kadar si zvečer preveč natlači želodec, ali pa če je kaj takega, kar želodec težko prebavlja, ima veliko težkih, neprijetnih sanj, in če ima kdo gosto, pokvarjeno kri, mu zastaja, mu leže na prsi, mu sapo zapira, preprosti ljudje pravijo, da ga môra tlači. 9) Na levi ležati ni dobro, ker jetra srce tišče in zavirajo kri. Najbolje je ležati na desni strani. 10) Navadi se spati tako, da imaš zaprta usta in da dihaš skozi nos, sicer preveč smrčiš in motiš druge v spanju; potem pa se ti ne posuši v grlu in dušniku, žleze se ne zgostijo, ki napravijo kašelj in ognusijo zobe. 10) Če ne moreš spati, moli ali pa vstani, če je že skoro čas. V postelji dolgo časa zjutraj ostajati, dolgo ležati brez spanja, je nevarno in škodljivo.

VII. V čistem životu pokojno srce je posebna podlaga trdnemu zdravju in dolgemu prijetnemu življenju.

Kdor spoštuje svoje telo, ga ohranja v spodobnosti, ter skrbno varuje vsega tega, česar bi se sramoval, ako bi njegovi roditelji in drugi pošteni ljudje zvedeli o tem, ta raste lepo kakor konoplja na dobri njivi. V nedolžni, presrečni mladosti je podoben drevesu ob vodi vsajenemu, ki čvrsto raste, se lepo košati in razvija ter prihaja od dne od dne močnejše, ker ima dovolj

mokrote; podoben je ves njegov život lepo cve-toči jablani, katere gosenice niso obrale, ali pa beli lepi liliji, katere se še ni doteknila umazana roka. Čista, zdrava kri še teče po njegovih žilah; njegove kosti, napolnjene z nepokvarjenim mozgom, se čimdalje bolj utrjujejo, kite in živci prihajajo vedno trdnejši in močnejši, želodec prebavlja dobro, prsi se širijo in so proste tistih škodljivih žlez, ki so večkrat začetek prsne vo-denice in drugih nevarnih bolezni; njegove oči so svetle in bistre; pogled je naraven in vesel, sramežljivost se mu lesketa na obrazu, ves je poln življenja in podoben je angelu božjemu v človeški podobi. In če ta nedolžni mladenič ali pa nedolžna deklica zmerom živi v strahu božjem in se vedno pošteno vede ter zvesto hrani v svojem srcu ljubezen božjo in veselje svetega Duha in potem tudi z vso močjo v sebi zatira sleherno hudo poželenje, napuh, lakomnost, zavist, jezo i. t. d. in se ne vda prevelikim skrbem, žalosti, togi, strahu, in kar dela človeka presilno nepokojnega — ta presrečni mladenič torej in tista presrečna deklica se smeta nade-jati veliko zdravih dni in dolgega, veselega življenja, če se jima na drug način kaj ne pri-meri ali če jima previdnost božja iz svetih na-menov ne pošlje bolezni, ali pa ju ne vzame iz srede zapeljivega sveta in nevarnosti tega živ-ljenja v drugo boljše življenje, za katero sta bila, rekel bi, zrela že v mladosti.

Temu nasproti pa nespodobna dejanja, sladnosti tega sveta zdravje izpodkopavajo, živ-ljenje grene in pred časom človeku izkopljejo jamo. — Grda navada je, počenjati kaj nespo-

dobnega, ker to slabi život, ga polagoma suši in posuši, kakor se posuši drevo v peščeni zemlji, ker nima mokrote, in tega žalosten konec je večinoma sušica, druge hude bolezni, prezgodnja smrt. — Napuh, prevzetnost, častilakomnost so strasti, in če jih človek ne brzda, je nepokojen; njega v srcu skeli in peče, ako ga kdo poniža, ali ako ne doseže tiste časti, po kateri toliko hrepeni, vse to pa mu trapi život in krajša življenje. — Lakomnost po blagu je nikoli sita pregreha, ki stiska starega človeka še bolj, mu ne daje miru ni podnevi ni ponoči, ker vedno misli, kje in kako bi kaj pridobil, pridobljeno blago pa prihranil — nekateri se še najesti ne upa. Kako bi bil torej tak nepokojen človek trdnega zdravja?! Zavist je trnek v prsih, ki človeka bode in skeli, ako se drugim ljudem dobro godi. Ta huda bolezen se že kaže na upalem, bledorumenem obrazu. — Jeza človeka vzdigne in podkuri, da se kri po njem vali močno in žolč razlije; od tod potem zlatenica, bolezni na jetrih, kap i. t. d. Ukoreninjeno sovraštvo, osveteželjnost je črv v človeku, ki mu grize srce in izpodjeda zdravje. — Prevelika občutljivost, ako človeka zbode in močno zaboli vsaka reč, pri naša hude bolezni, posebno na živcih. — Peškoča vest vedno slabi človeka, da zmerom bolj hira, časih se mu celo pamet zmeša. — Žalost, toga, otožnost, dolgčas in skrbi človeka mamijo, provzročajo veliko nevarnih bolezni in prineso prezgodnjo smrt. — Velik strah, kakor tudi naglo veselje, šineta tako skozi človeške živce, da lahko omedli in da se ga loti skrnina ali božjast; časih tudi nagloma umrje.

Človek, ki je vdan imenovanim strastem, naj si po prigovoru svojega izpovednika prizadeva z vso močjo, da jih zatre v srcu, to pa, kar ga naglo presune, naj kolikor mogoče hitro zaduši v sebi. Pokojno srce ima še tudi to korist, da človeku zdravila v hudih in nevarnih boleznih pomagajo bolj; nepokojno srce pa zadržuje njih moč.

VIII. Tobak kaditi je zdravju škodljiva navada.

Tobak se prišteva tistim zeliščem, ki človeka omamijo ali omotijo, torej je tudi v obče zdravju škodljiv. Vsak vé, tisti pa, ki tobaka še niso vajeni in ga začenjajo kaditi, da jih po njem nadlegujejo težave, iz želodca se jim vzdiguje, glava jih boli, vrti se jim po njej, in večkrat tudi blužejo. Kdo bi torej trdil, da tobak ne škoduje zdravju? Res, kdor je tobaka že vajen, ne čuti več teh težav; ali vendar mu škoduje, toda le bolj skrito in ne tako nagloma. Po tobaku sprhné zobje, in se tobakarju zdrobe toliko hitreje, kolikor prej ga je začel pušiti. 2) Tobak vse živce nekako razdraži, vname in prevzame; zbok tega se drži tobakar kislo, nič se mu ne ljubi, še govoriti neče, kadar ni tobaka. 3) Tobakar izpljuje mnogo slin, ki so človeku zelo potrebne, da se ž njimi dobro premešajo jedila, da jih potem želodec premelje in prekuha; zato tobakarji nimajo dobrega želodca — tobak jim tekne bolj nego jed. Kakšno moč pa dobivajo od tobaka, ako jim jed ne tekne? 4) Tobakarju se grlo in usta zakade od dima,

da so zakajena kakor dimnik; zato pa tudi iz njega smrdi kakor kuga. Komu pa dim in smrad pomaga k zdravju? Ali se ne uleže na prsi? Odtod prihajajo tudi mnogokrat prsne bolezni. 5) Strastnemu tobakarju, ki drži svojo pipo z drobno in kratko cevjo vedno na enem kraju v ustih, se naredi časih prisad, da še lahko dobi raka. 6) Posebno škodljiv je tobak mladim dečkom, katerih se še, rekel bi, drži mleko okrog ust, pa imajo že pipo ali smodko med zobmi; in precej v mladosti izpljuvajo svoj najboljši sok, z njim pa tudi moč in trdnost svoje narave. To je vzrok, da so vsi shirani in tankega života, tesnih prsi kakor greben, žoltega obraza kakor ilovača, odtod mnogo bolezni na prsih. Zadnjič 7) je tobak tudi tistim posebno škodljiv, ki so ozkih prsi in suhega života. — Ostale škode, ki prihaja od tobakarjev v človeško družbo, — da namreč tobakarji zapravijo veliko lepega denarja, potratijo veliko dragega časa in mnogokrat s pipo zatrosijo ogenj, da pogore hiše, vasi, trgi in mesta, niti nečem razlagati.

Ako je tobak kaditi res tako škodljiva in grda navada, zakaj se pa razširja čim dalje bolj, zakaj že sploh mladi dečki kade? Napuh jih zavede, zgled pa jih vleče za seboj. Kakor je napuh začetek slehernemu grehu, tako je tudi te škodljive navade. Mladenič začne kaditi iz napuha, prevzetnosti, ošabnosti in bahštva, in si misli, da je Bog ve kaj, ako drži pipo ali smodko v ustih. O, siromak, ki ne veš, da imaš od napuha zakajena usta in pri-smojeno pamet; pa si vendar domišljaš, da si

mož, če imaš pipo v zobeh. Veliko jih pa tudi zgled drugih potegne v to škodljivo navado za seboj. Kako bi bilo mogoče, da sin ne bi začel kaditi, ko vedno vidi, kako oče trebi pipo? Kako bi mladeniči spoznali, da je kajenje škodljivo, če vidijo tiste očitno kaditi, katerih dolžnost je, škodljive navade trebiti izmed ljudstva?

Kako je treba ravnati v bolezni.

1. Kdor zboli in začuti, da bi utegnila biti bolezen sčasoma nevarna, naj brez odloga pošlje po spretnega zdravnika in naj ne čaka dotlej, da bi mu, kakor pravijo, že voda tekla v grlo, ter naj potem njegova zdravila rabi tako, kakor mu je ukazal. Nikoli torej ne misli in ne reci: „Če je božja volja, bom že ozdravel; če pa božja volja ni, mi tudi zdravnik z vsemi svojimi zdravili ne bo pomagal;“ tako govorjenje je nespametno, predrzno in proti božji volji, kakor če bi kdo rekel: „Ne bom delal, Bog me bo že živil brez dela. Ne bom jedel, če je božja volja, bom že živel brez jedi.“ Božja volja je to, da zvesto rabimo pomočke, ki nam jih je Bog dal, in da nikoli od njega ne pričakujemo čud, katerih nikdar ne dela lenim in svojeglavnim ljudem na ljubo. — Nikar ti ne bodi preveč žal za denar, da bi zato ne hotel poslati po zdravnika; ker ga je treba plačati. Glej, čemu ti bo denar, ako te vzame smrt? Ni li zdravje več vredno nego denar? „Boljši je ubožec, ki je zdrav in močan, nego bogatin, ki je slab in katerega nadlegujejo bolezni. Zdravo življenje, ako je pravično, je boljše nego vse zlato in srebro, in trdni život

je boljši nego neizmerno bogastvo.“ Če ozdraviš po zdravilih, nisi plačal zdravja predrago, saj se ne dá preplačati; če pa ne ozdraviš, imaš mirno vest, da si, išoč zdravja, natanko izpolnil svojo dolžnost. Zdravja pa ne išči okolo konjedercev in konjederk, ali pa pri takih mazačih, ki se niso nikoli učili zdravilstva, ki dajo za vse bolezni malone enaka zdravila. Saj se še učenim možem, ki se neprenehoma jako uče zdravilstva, mnogokrat trda godi, ker ne morejo spoznati bolezni in je odpraviti — ti pa tem neučenim in nevednim ljudem bolj zaupaš, nego zdravnikom in jim izročaš svoje življenje? Kje imaš vendar pamet? — Če pa v bolezni ne moreš dobiti zdravnika, pošlji k njemu kakega človeka, ki naj mu natanko razloži tvojo bolezen in si dobro zapomni, kar ti svetuje zdravnik, kdaj in koliko je treba jemati tega ali onega zdravila; v tem pa smeš rabiti tudi domača zdravila, toda pazi, da ne jemlješ vsega, kar ti kdo svetuje, temveč samo to, o čemer si uverjen, da ti ne more škodovati. — Če ti je tako vroče, da se potiš, pazi, da se ne razodeneš in ne prehladiš; ni pa treba, da bi imel po pet kožuhov na sebi; samo toliko ti je treba biti odetemu, da ti pot ne zaostaja v životu. Še bolj se je treba varovati, da se človek ne prehladi, če se mu kaj spusti po životu; v takem slučaju ni smeti deti rok izpod odeje, še manj pa si dati prestlati, dokler se mozolčki po životu in po rokah ne posuše popolnoma. Ako bi se pa prehladil, bi se mozolčki skrili pod kožo, to bi bila tvoja gotova smrt. Vsak človek vé, da bolnik ne sme biti v prepihu.

2. Če prihaja bolezen nekoliko bolj nevarna, je treba poslati po gospoda, da se bolnik spravi z Bogom in previdi s svetimi zakramenti, da tako umiri vest, zakaj mirna vest in upokojeno srce veliko pripomoreta k zdravju. Kako nespametni so torej tisti, ki se boje gospoda in svetih zakramentov, saj duhovnik ne prinaša bolniku strahu v hišo, trepetu in otožnosti, temveč mu vlije mir, pokoj in tolažbo v srce; sveti zakramenti mu ne prinesejo smrti, temveč življenje. In katerega boljšega zdravnika in pomočnika še more najti bolnik, ako je združen s tistim, ki je gospod bolezni in zdravju? „On rani in celi, on udari, in njegova roka bo dala zdravje.“ (Job. 5, 18.)

3. Da je bolnik bolj brez skrbi in mu časne reči ne rojijo po glavi in ne delajo nepokoja, naj razdeli svoje premoženje, ako ga ima, ter odloči vsakomur, kar zahteva pravica in ljubezen, da ne bo prepira po njegovi smrti, sovraštva in nepotrebne tožarjenja, in ako ima kaj tujega blaga, naj ga vrne, pa tudi ubožcev naj ne pozabi, ako nima potrebne rodovine.

4. Naj se bolnik popolnoma vda v voljo božjo, trdno zaupa v njegovo sveto previdnost in naj si misli, da Oče nebeški ravna s svojim otrokom po svoji pravici, pa tudi po svoji neskončni dobroti, in vse obrača tako, kakor je človeku v zveličanje. Tako premišljanje miri bolnika, da z upokojenim srcem pričakuje in mirno vzame nase, kar mu je Oče nebeški odločil in poslal iz svetih namenov.

5. Naj bolnik voljno trpi bolečine svoje bolezni in jih v spravo in v zadostilo za svoje

grehe daruje Bogu. Potrpežljivost bolniku lajša bolečine in mu zasluži večno plačilo; nepotrpežljivost pa mu jih shujša, in mu vzame večno plačilo.

6. Če je bolnik jako slab, se ne smejo obiskovalci brez velike potrebe puščati k njemu, da bi čenčali vpričo njega, imeli neslane pogovore in ga glušili, ker vse to težko dé slabemu bolniku in gosti obiskovalci so mu bolj v nadlogo nego v razvedrilo. Potem pa tudi, če je v tesni stanici veliko ljudi, se v njej zrak hitro izpridi, in močno udarja na bolnika, da težko diše in čuti v sebi nekako nepokojnost, ki se kaže na vsem njegovem životu.

Kako je treba bolnikom streči in se vesti pri umirajočih, o tem tukaj ne govorimo; samo to še rečem, da se morajo taki spraviti iz hiše, ki z jokom, ali kakorsizebodi umirajočemu bolniku delajo nepokoj in veliko nadlego.

Pouk

za take, ki niso zdravniki, kako je treba oživljati dozdevne mrliče in pomagati v naglih smrtnih nevarnostih.

Kadar kdo dozdevno umrje ali pride naglo v smrtno nevarnost i. t. d., je sosebnost treba:

a) človeka, ki ga zadene taka nesreča, oprezno prenesti na kraj, kjer je mogoče zložno in popolnoma storiti poizkušnje za oživitev in otetev, in kjer ni sploh znanih ali pa takih vzrokov, zaradi katerih je prišel v smrtno nevarnost;

b) obenem in po možnosti je potrebno hitro poslati po zdravnika in mu natanko povedati vse, kar se je bilo zgodilo, da more vzeti potrebnih pomočkov s seboj;

c) nesrečnega oprostiti vseh oblačil, vezil, rut i. t. d., ki mu stiskajo život.

I. Kako je treba ravnati z zmrznjenci.

1. Zmrznjenca je treba na saneh, na vozu ali na nosilih na podlagi iz snega, slame, sena ali rezanice oprezno prenesti na pripraven kraj,

da se mu od mraza otrpla ušesa, ustnice, prsti, nos i. t. d. ne odlomijo.

2. Tam, kjer se zmrznjenec oživlja, ne sme biti zakurjeno, pa tudi prepiha ne sme biti.

Najpripravnejši prostor za to je v kakem hramu, skednju ali v kaki veži.

3. Najprej se zmrznjencu oblačila oprezno zrežejo z života; položi se na sneg, ki je kakih 10 ali 15 *cm* visoko zložen, na to se pokrije do ust in nosnic nekaj metrov na debelo s snegom, ki se mu mora povsod pritiskati k životu.

4. Zmrznjenec mora dotlej ostati na tej postelji, dokler se popolnoma ne otaja in dokler se ne vrne gibčnost vratu, trupla in udov.

5. Ako se kje sneg raztaja, je treba naložiti drugega in ga pritiskati k životu.

6. Ako ni snega, se mora zmrznjenec zaviti v gunje, namočene v mrzlo vodo, ki se časih polivajo, in če takih gunjev ni, se mora otajevati v vodi, ki je pomešana z drobno stolčnim ledom.

7. Ko se zmrznjenec otaja, se mora vzeti iz snega, iz mokrih gunjev ali iz mrzle vode, obrisati z nepogretimi rjuhami, položiti v nezakurjeno hišo na hladno, navadno posteljo in zaviti v hladno odejo.

8. Ko se je život omečil in je že gibčen, se zavije v mlačne, potem v toplejše rjuhe, da se počasi ogreje; razodeti se pa ne sme, ogreva se še s tem, da se pokladajo nanj in med udi segreti in v kaj zaviti ploščki, kameni, opeka ali z vrelo vodo napolnjeni in dobro zamašeni vrčki.

9. Ako bi se ne čutilo, da zmrznjenec diše in da mu bijejo žile ali srce, mu je pokropiti obraz, gole prsi in trebuh z mrzlo vodo ter ga v tem šegetati po podplatih ali z namočenim peresom v nosnicah in v goltancu; toda to se mora delati oprezno.

10. Zelo dobro je v zmrznjenca pihati sapo; s prsti se mu zatisnejo nosnice, in v usta, ki se morajo poprej osnažiti, pihne kdo vanj čistega zraka, toda ne presilno in mu pritiska trebuh z dlanmi oprezno in polagoma proti prsim. To se ponavlja večkrat.

11. Najhitreje pa se stori, da začne zmrznjenec zopet sopsti in da se mu začne kri zopet pretakati po žilah, če mu položimo dlani na sredo trebuha ter zmerno polagoma proti prsim pritiskamo z majhnimi, navadnemu, mirnemu sopenju enakimi presledki, ker mu tako prsi lahko stiskamo, in ko odjenjujemo, zopet razprostiramo. Tako se dela neprenehoma dalje časa, in sicer tudi še potem, kadar začnejo žile in srce bítí bolj in bolj. Da je začel zmrznjenec dihati, spoznamo na tem, da napeti predalnik ne pušča trebuha tako lahko pritiskati proti prsom kakor prej. Navadno začne potem glasno sopsti. V začetku zmrznjenec večkrat ponehuje sopsti; zaraditega se mu mora večkrat na trebuh pritiskati tako, kakor smo rekli.

12. Zdaj počasi zakuri v peči, toda ne preveč, in daj oživljencu, ako more požirati, skledico mlačnega čaja, žlico starega vina ali gorkega piva, za živež pa goveje juhe.

13. Če bi zmrznjenca bolel kak otajan ud, ga zavij v mlačno-tople rjuhe; če bi ga pa nič ne čutil, ga mu umivaj z mrzlo vodo.

14. Nikoli se ne smejo zmrznjencu dajati močno dišeče reči, p. salmijakovec pod nos; tudi se ne smejo prsi, trebuh, ude s cunjami, krtačami i. t. d. drgniti, zakaj take reči več škodujejo nego pomagajo.

II. Kako je treba ravnati z utopljenči.

1. Da iščemo in potegnemo utopljenca, bi bilo treba posebnega orodja. Ako takega orodja ni in je treba utopljenca iskati z navadnimi čolnarskimi drogi, se mora paziti, da se utopljenčev život ne poškoduje.

2. Iz vode potegnjenemu utopljencu se takoj osnažijo usta pen, blata ali peska s kazalcem, grlo s kosmatim peresnim koncem, nosnice s pripravnim klinčkom ali zvitim papirčkom.

3. Potem se položi utopljenčev život nekaj trenotkov tako, da leži z obrazom in prsmi nekoliko navzdol, da more voda iz dušnika odteči skozi usta in nos.

To se zgodi najhitreje, če se položi život po dolgem s trebuhom navzdol na desko in se mu z vzdigovanjem enega konca deske dá pripravna leža navzdol; pri tem je treba utopljencu z roko podpirati čelo in ga držati nekoliko višje.

Bog ne daj, da bi utopljenca postavljali na glavo ali ga pokladali črez sod!

4. Potem se prinese utopljenec na pripravnih nosilih s podloženo glavo, znak ležeč, na pripravno mesto, in slečejo se mu vsa oblačila, ki jih ima še na sebi, in ogreva se, kolikor je treba, da bi še oživel.

5. Ako je nesrečnik pozimi padel v vodo in je njegov život otrpnil kakor život kakega zmrznjenca, ga je treba poprej deti v sneg ali mrzlo vodo, in potem oprezno in počasi ogrevati tako, kakor se je reklo v I. poglavju.

6. Ako se mora utopljenec oživljati blizu vode, je treba:

a) njegov život pokrivati do vratu s peskom, na solncu segretem, in ko se pesek razhladi, pokladati novega, bolj gorkega nanj, ali pa

b) ga položiti na solnce s podloženo glavo ali h kaki steni, pa tako, da mu solnce ne sije naravnost na glavo.

7. Ako se ogreva utopljenec v poslopju, se položi

a) njegov život na pregret volnat gunj, ali se zavije v pregreto odejo ali se pa dene

b) v toplo vodo do prsi, na pol sedeč, z golo glavo, vratom in prsmi; prsi in hrbet se mu umivajo s toplo vodo.

8. Da začne sopsti, je ravnati, kakor se je reklo v I. 9, 10 in 11.

9. S tako oživljenimi ljudmi se mora vselej ravnati prav skrbno, ker se prav lahko primeri, da se jim vrne prejšnje stanje; dokler popolnoma ne okrevaajo, potrebujejo dobre postrežbe.

III. Kako se ravna z obešenci in zadavljenci.

1. Obešenec se mora hitro in oprezno odrezi. Zaradi tega se mora njegov život z eno roko objeti, če ga pa najdeta dva človeka, naj ga eden objame z obema rokama, in šele potem naj se prereže vrv na gorenjem koncu, da nesrečnej ne pade na tla in se ne poškoduje.

2. Najprej se sname ali zreže z vratu vrv ali ruta, s katero je bil zadavljen, srajca se mu odpne, kakor tudi rokavi, in slečejo se mu vsa tesna oblačila.

3. Potem se prinese na nosilih s podloženo glavo na pripraven prostor, o toplem letnem času rajše pod milo nebo, nego v kako zagatno sobo, položi se s podloženo glavo na posteljo, do katere je moči priti od vseh strani, in se zavije v lahko odejo.

4. Da se mu život ogreje, kolikor je treba, se mora poprej otajati v snegu, če bi bil otrpnil v velikem zimskem mrazu, a ogrevati se mora oprezno in počasi, kakor smo že rekli, ko smo govorili o zmrznjenih.

5. Ako obešenec ni otrpnil, se mu polože pod pazduho, med noge, na podplate vroči, v cunjje zaviti plošči, strešniki ali druga opeka, ali pa z vrelo vodo napolnjeni in dobro zamašeni vrčki.

6. Taki, ki so prepuščeni sami sebi in niso zdravniki, morajo

a) z veternico ali z mehom obešencu zdravega zraka pihljati v obraz;

b) nekoliko od daleč kropiti mrzle vode v obraz ali na prsi;

c) tudi tukaj, kakor se je reklo v I. 9, 10 in 11, si mora človek neprenehoma prizadevati, da oživi dozdevno mrtvega;

d) oživljencu, ako more požirati, je dobro dati skledico čaja z vinom ali gorkega piva, in to samo po žlici, in ga spraviti v pripravljeno posteljo z visokim zglavjem, da se odpočije.

IV. Kako se ravna s takimi, ki se zaduše v škodljivem zraku.

1. Človek se lahko zaduši:

Če stanuje v zaprtih prostorih, v katerih se nareja ali nabira škodljivi zrak; tak zrak je hlip ali puh tlečega lesenega oglja in premoga, ogljikov-kisli plin iz vina ali piva, kadar vre; plin za svečavo, zrak, ki je v vodnjakih, jamah, po stranišjih in drugih takih prostorih, če so bili dolgo zaprti in ni prišel čisti zrak do njih.

2. V takih slučajih mora poškodovanec priti na čisti zrak. Zaraditega se morajo okna in vrata odpreti, posebno pa je treba, da se odnese iz kraja, v katerem je, na čisti zrak.

3. Preden pa gre kdo ponj na tak kraj, je dobro na priliko, v hramu, v katerem vre kaka tekočina, odpreti vrata in okna in vlitii apnenice vanj, ali v vodnjake, jame i. t. d. s primerno pripravo metati goreče slame, gorečega lesa i. t. d.

4. Kdor gre po takega človeka, se spusti z gobo, v kis namočeno, pred usti na vrvi okolo

vretena polagoma dol; okrog života mora biti še privezan z drugo vrvjo, ki je gori pritrjena, da more dati znamenje, kadar hoče, da ga potegnejo navzgor. Spušča se pa samo tako globoko, dokler mu ne ugasne goreča sveča.

5. Dozdevni mrlič, ki so ga prinesli iz škodljivega zraka, se položi v hladni, s čistim zrakom napolnjeni stanici, če je vreme ugodno, pa pod vedrim nebom s podloženo glavo na tla, toda hudo se ne sme pri tem pretresati.

Potem se mu mora glava pozimi drgniti s snegom, v drugih letnih časih pa obkladati z rutami, namočenimi v mrzli vodi, ali polivati z mrzlo vodo, nekoliko od daleč kropiti ž njo, život pa zaviti v segreto rjuho.

Naj se tudi po životu umiva s kisom, dobro mu je dajati v usta z vodo pomešanega kisa.

7. Da začne sopsti, je tudi tukaj stanovito ravnati tako, kakor se je reklo v I. 9, 10 in 11.

8. S temi pomočki se mora poizkušati v majhnih presledkih, dokler se ne sliši nekako pihanje skozi nos, dokler ne začne ihteti ali dokler nekakih debelih pen ne vrže iz sebe. Ako se to ne zgodi, ni več upanja, da bi oživel.

9. Da more dozdevni mrlič bljuvati, se mu šegeta grlo s peresom, ki je namazano z oljem.

10. Ko je izbljuval in začel lože dihati, se obriše, rahlo zavije v segrete prtnene rjuhe in položi na posteljo z visokim zglavjem. Potem je treba poklicati zdravnika, da ga začne zdraviti.

V. Kako se mora ravnati s takimi, ki jih zadene strela.

Da je človeka zadela strela, spoznamo:

a) če je bilo poprej hudo vreme ali če je samo enkrat močno treščilo;

b) če diši obleka nesrečnikova ali kraj, kjer je prebival, po žveplu ali fosforu;

c) če so na životu, na obleki, na stenah v stanovanju ali na drugi reči blizu njega videti poškodbe.

2. Poškodbe na životu so večinoma samo površne, navadno od glave do prstov na nogah, za prst široka, rdeča proga s končnimi in stranskimi prožicami, ki so podobne na koži drevesnim vejam.

3. Ako je strela koga zadela v stanovanju ali kje drugje na zaprtem kraju, se morajo hitro odpreti vrata in okna, nesrečnik pa brzo odnesti na čisti zrak.

4. Ako ni moči človeka, ki ga je na polju zadela strela, takoj spraviti k bližnjim ljudem, se mora sleči, položiti na zeleno travo, pokriti z zelenim listjem ali z vejicami. Na nje je treba do obraza za dlan visoko naložiti sveže prsti, potem pa nemudoma poskrbeti, da se spravi do bližnje hiše.

5. V hiši se sleče in na posteljo položi s podloženo glavo, na katero se mu pokladajo v mrzlo vodo namočene cunje ali se mu glava poliva z mrzlo vodo, život se mu zavije v segreto rjuho, noge pa se denejo v mlačno vodo.

6. Da začne zopet sopsti, se mora ravnati, kakor se je reklo v I. 9, 10 in 11.

7. Po oživitvi taki ljudje večinoma radi omedlevajo. Če pa ostane tak nesrečnik omamljen, otožen, vrtoglav, če se mu celo blede ali mu je kak ud še otrpnil, je treba takoj poskrbeti za zdravnika.

8. Zoper opekline je treba rabiti mrzlo vodo, dokler bolečine ne prenehajo.

Ako hočemo ponesrečnejše oživljati, moramo poizkušati več ur, kakor se je reklo v I. do V.

VI. Kako je treba ravnati z zavdanci.

1. Kadar se človek zavda, se mora gledati, da se strup čim prej spravi z bljuvanjem iz želodca; samo kadar si je kdo zavdal z razjedljivimi strupeninami ali mu je bilo zavdano, n. pr. s hudičevim oljem, s kraljevo vodo, s solno kislino, s solitarjevo kislino, z lugom i. t. d., je treba, predno se napravi bljuvanje, vedno delati tako, kakor se je reklo v 2. in 3.

Da se napravi bljuvanje, je treba nebo in grlo šegetati, ali pa naj si onesrečnej sam vtakne v grlo prst globoko, kolikor more.

Bljuvanje se čisto lahko napravi, če si zavdanec s kako pijačo dobro napolni želodec. Zaraditega naj pije veliko vode, mleka, siratke in zdolaj imenovanih pijač kozarec za kozarcem. Dostikrat se mu vzdigne že samo, če pa ne, naj si šegeče grlo.

Posebno pa je pri posameznih ostrupeninah ravnati tako-le:

2. Ostrupitev in zavdanje z razjedljivimi kisljinami. Zavdanec izpije zaporedoma več kozarcev vode, v katero se deneta 1 ali 2 žlici žgane magnezije ali potare nekaj jajec, ali pa pije čisto redke apnene ali s kredo pomešane vode, milnice ali mleka, mandeljnovega mleka; to nekako zveže kislino, posebe jo pa stanjša, in stanjšana kislina se potem izbljuje.

3. Ostrupitev z lugastimi rečmi. V takem slučaju dajo piti z lugom pomešane kisline, kakor: z vodo pomešan kis, kisel, z vodo pomešan sok iz jagod, med tem pa tudi mleka, mandeljnovega mleka, žlico olja; bljuvanje naj se poizkusi napraviti čimprej.

4. Ostrupitev z mišnico. Naj se takoj napravi bljuvanje, in sicer večkrat in naj se daje piti obilo vode, pomešane z železovo rjo, magnezije z vodo, mlačne vode, apnene vode, zlezastih in oljnatih pijač, in naj se napravi bljuvanje, kakor se je reklo.

5. Ostrupitev z zelenim volkom in drugimi kotlovinami. V takem slučaju naj se ostrupljenec varuje vsake kisle pijače in skrbeti je za večkratno bljuvanje; ostrupljenec naj mimo tega pije obilo vode z jajčjim beljakom, sladkorjeve vode, magnezije z vodo, mleka, siratke, goveje juhe in zlezastih pijač.

Enako se ravna, kadar si kdo zavda ali se mu zavda z izdelki živega srebra in z drugimi strupenimi kovinami.

6. Ostrupitev z rastlinami ali z živalmi. Sem se štejejo gobe, gnilo meso, gnile klobase,

sir, španske muhe, turški mak, trobelika, podlesek, naprstek, volčja jagoda, zobnik i. t. d. Tudi v tem slučaju mora ostrupljenec hitro in večkrat bljuvati, zaraditega mu je treba grlo ščegetati, pije pa naj obilo mlačne vode, zlezastih, oljnatih pijač, vmes pa časih črne, gorke kave.

Na španske muhe, na gnile klobase in na gnil sir je škodljivo dajati olja in oljnatih pijač.

Če človek, ki si je zavdal ali kateremu je bilo zavdano, omedluje ali je omamljiv, se mu glava poliva z mrzlo vodo, na glavo pa se mu pokladajo v mrzlo vodo namočene rute; če pa slabo sope ali neha sopsti, se ravna ž njim, kakor se je reklo v I. 9, 10 in 11.

VII. Kako je ravnati po telesnih poškodbah, kakor pri ranah, zlomljenih in izpahnjениh kosteh i. t. d.

Človek lahko pride hitro v smrtno nevarnost po telesnih poškodbah, ker izgubi preveč krvi in se mu život premočno pretrese.

a) Če človek malo, dasi dalje časa izgublja krvi, mu to ne škoduje preveč. Da se pa to prevečkrat ne zgodi ali nepotrebno predolgo ne traja, se rana ne sme izpirati ali sesedena, prisušena kri morda nalašč trgati z nje. Če teče kri močnejše, se ustavi, ako se položi in trdno priveže na rano nastržek, ki se prej namoči v mrzli vodi; k nastržku pridenemo kisa ali žganja. Kri se tudi ustavi, ako se rana potrese z raz-

tolčeno kolofonijo, z moko ali z ogljenim prahom. Največja nevarnost za življenje je, ako teče kri iz večje žile curkoma ali peháje. Tedaj se pritisne palec ali drug prst pod kraj in nad kraj, kjer teče kri, in se pritiska, dokler ni mogoče rane trdno privezati. V to svrho se naredi po velikosti rane zamašek iz platna, gobe i. t. d. ter se pritisne, ko se prsti hitro odtegnejo, na rano in se potem s povojem, ruto i. t. d. poveže tako trdno, da na rano položeni zamašek ostane tesno pritisnjen. Preko tega se pokladajo v mrzlo vodo namočene rute.

b) Kadar si kdo pretrese možgane, hrbtenjačo, drobce ali prsi, je vselej omamljen, a časih tudi ohromljen.

Na glavo se mu pokladajo v mrzlo vodo namočene rute, če je treba, se polivajo tudi prsi in trebuh z mrzlo vodo in če dihanje in torej tudi obtekanje krvi pojema, se mora ravnati, kakor se je reklo v I. 9, 10 in 11.

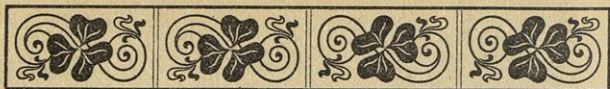
2. Vselej, kadar se primeri kaj takega, kakor sploh vselej, kadar se kdo zelo rani, zlomi ali si izpahne kost, se mora tudi skrbeti za prikladno ležó poškodovančevó. Če ga je treba prenesti ali prepeljati, je gledati, da se poškodovani del po mogočnosti malo pretresa, vlačí, suje in stiska. Zaraditega je treba dati bolniku mehko podlago, p. slame, sena i. t. d. Najbolje ga je prenesti na nosilih, pozimi pa prepeljati na sanéh.

3. Vsekdar pa je treba poizkusiti, zopet uravnati zlomljene ali izpahnjene kosti.

VIII. Kako je ravnati z ljudmi, katere so ugriznile bolne živali, zlasti psi in strupene kače.

Rana se dobro umije in izpere s kisom, zelo slano vodo, skalnico, z lugom, milnico, in naj se dela tako, da teče kri dalje časa. Zaradi tega je treba zmerno pritiskati proti rani.

Vselej je pa najbolje z usti izsesati rano, ker to ni nikomur nevarno, če ima zdrava usta, če ustnice niso razpokane in če je toliko oprezen, da takoj izpljune, kar je izsesal.

Pomočki

zoper živinske bolezni.

Staja vsakega gospodarja bodi vedno čista, ne premrzla, ne prevroča, živini naj se redno poklada, in nikoli naj se ne napaja vroča, potem se ji ne pripeti lahko nesreča, nego je živina vedno zdrava. Nikoli ne smeš prinašati blizu klaje perja, lanu, konoplje, volne in kaj takega, zakaj ako živinče to slučajno požre, gotovo zboli in začne hirati, a ne ve se, zakaj. Na stajo moraš paziti, da vanjo ne zahajajo mačke ali psi, ki lahko v njej zatrosijo nalezljivo bolezen. Ako je kje blizu goveja kuga, se mora vsako živinče zjutraj, hodi li na pašo ali ne, in ako je nevarnost velika, tudi večer opirati z mrzlo vodo. Ako je prilika, da se živina vsak dan splavi v ribnikih ali v potokih, je tem bolje, in take živine nikoli ne napade kuga. Dober pomoček je tudi, živini dajati vsak teden enkrat malo lanovega olja.

Pljučna bolezen.

Ta nevarna bolezen se začne z nedolgo trajajočo trešljiko, za katero pride suh, hud kašelj,

vročina in naglo dihanje; to se godi navadno tedaj, ko se živinče nažre. Kmalu potem neče več žreti, ne prežvekuje, ima smrdečo sapo, suhe nosnice in suh gobec, vedno pretegnjen šinjak, raztegnjene noge, in iz nosa mu teče vlečljiva tvarina. Ako traja bolezen dalje časa, živinče bolj oslabi, ima hujši kašelj, teže sope in sapa bolj smrdi; ako ima zraven vroč in suh jezik, je to znamenje smrti; brez tega živinče še časih ozdravi. Ta bolezen je nasledek nagle izpremembe zraka, posebno ako za suhim, vročim poletjem pride mrzla in vlažna jesen. Tudi rosa, ki jo v jutro živinče požira s travo, povzroča to bolezen, ako ni imelo prej v staji suhe klaje. Proti tej nalezljivi bolezni je treba hitro rabiti pomočke. Živinčetu se morata pustiti okoli 2 / krvi, in to je treba prve dni ponavljati po trikrat, štirikrat in petkrat, dokler je gosta kri. Ko je kri že redka in se potem, ko se je razhladila, več ne usede, ni treba več žile puščati. Živinče naj se pogostoma dristlja. Klaja naj mu bodo z medom pomešani otrobi. Napaja naj se z mlačno vodo, v kateri so otrobi in nekaj medu, in sicer večkrat. Ako se živinčetu začne cediti iz nosu, naj dobiva zjutraj in zvečer napoj, v katerem se kuha omanovo korenje, pomešano z medom. Da se zdravega živinčeta ne prime ta bolezen, mu dajaj vode, v kateri se kuha med in pusti mu žilo.

Protin v črevesih.

Ta huda bolezen se pojavlja kaj pogostoma; prihaja pa večinoma od prehlada, mora se

dristljati s koprom, lanovim oljem in s soljo. Živinče, ki ga dohiti ta bolezen, stiska noge, hrbet se mu krivi in drgeta. Ako potem ne jenja, vlij v živinče liter toplega mleka in ga dristljaj pol ure.

Žabice

so otekle žile sesajočih telet pod jezikom. Te se morajo predreti, da izteče kri, potem se rane drgnejo s kisom in soljo.

Scanje krvi.

Ta bolezen nastane nekoliko od mrčesov, ki jih živina požre s travo, nekoliko pa od pretrganega žilovja. Proti tej bolezni je dober v mleku raztopljeni galun; lahko pa vzameš malo svinčnatega sladkorja, v mleku kuhanega, in ga daješ zjutraj in zvečer. Napajaj vedno z vodo, v kateri se kuha laneno seme.

Driska.

Ta bolezen se tudi pri konjih zdravi na enak način. Živinčetu se daje vsak dan za tri peščice črnic; žrebetom voda z rabarbaro in magnezijo.

Ohromitev zadnjega dela.

Ta bolezen se prikazuje pogostoma, posebno pri tolstih volih, katere zbok vročine v staji lahko zadene mrtvoud. Za tem živinče pogine ali mu ostane zadnji del hrom, da več

ne more stati na zadnjih nogah. Slokemu izglajenemu živinčetu se to pripeti, ako ga nagloma pitaš. Te neprilike se je moči ogibati, ako ima gospodar vetrno in hladno stajo in ako živini polagoma poklada bolj in bolj. Živinče se mora tudi često preganjati, puščati mu je treba, glavo in zadnji del umivati z mrzlo vodo, potem se mora dristljati s kuhanim tobakovim listjem in s soljo. Ledovje naj se maže z mažo od španskih muh, in živinče se mora tako blizu privezovati k jaslim, da se ne more lizati po namazanih krajih.

Na isti način nastane

kri v ledovju.

Pri tej bolezni se izceja kri iz ritnikovih žil, se v njem useda in z blatom odhaja, a vendar provzroča bolečine v ledovju, slabost in breztečnost. V takem slučaju se mora živinče polivati z vodo, dristljati z mlačno vodo in s soljo. Med klajo mu mešaj malo solitarja s kiselico in kis v napoj. Ako je v ritniku stara, že usedena kri, se mora z roko izvleči iz njega, preden začne gniti, kar je na vsak način zelo nevarno.

Napihnjena živinčeta.

Ta bolezen je zelo nevarna in se pripeti večkrat. O njej pravi dr. John: Tej bolezni se je moči izogniti, ako se klaja, ki je še nova in sveža, in kateri še živinče ni privajeno, pomeša s suho klajo, n. pr. s senom in s slamo ali pa

s slabo zeleno krmo; ako se poklada živinčetu, ko se je temu privadilo, sama detelja, toda ne hkrati mnogo, posebno tedaj ne, ko je gladno, ako se potem koj napoji in ako se ne poklada mokra rdeča španska ali holandska detelja. Esparseta ne napenja tako zelo, tudi lucerna ne. Ako se žene živina na deteljišče, se mora to zgoditi sredi suhega dne, ko se je že dobro napasla. Potem se daje živini vsak dan manj navadne klaje nego poprej, a več detelje, tudi druga zelena sočna trava provzroča napihnjenost. Ako prihaja živinče žalostno, ako mu otečeta tilnik in trebuh in ako srpo gleda, se mora preganjati, dokler se ne začne potiti. Ako ne gre kmalu blato od njega, se mu dá piti kislina (medeno mleko) z vrhjem vred in se dristlja z vodo in s soljo ali pa s kuhanim tobakovim listjem in s soljo. Ako je otok že prevelik, se mora hitro prebosti. V to svrho je dober navadni sklepec. Pravi kraj, kjer se mora zbosti, je na levi strani dela, ki se blizu kuka s svojim otokom najbolj vzdiguje nad hrbet. Ta del je po priliki tri metre od reber in toliko od kuka, je torej med rebri in med kukom. Tukaj je videti, da zrak med kožo kipi in se razteza vedno bolj. Ako se tam močno pritisne z roko, se čuti vamp, ki se močno razteza. Tukaj se mora zabosti, toda ne niže, nego 2 do 3 metre pod kukom. Da ta kraj dobro pogodi, mora človek, ki zbode, stopiti za živinče in dobro opazati hrbtno kosti na obeh straneh (zaradi otekline često ni moči videti hrbtnih kosti); opaza se tudi hrbtanec, da se odloči širina ledovja, potem se otiplje rebro, ki je najbližje hrbtni kosti, in

kraj ledovja, ki je od hrbtne kosti enako daleč. Na tem rebbru se mora zboosti. Ako hoče kdo tukaj zboosti, se ne sme živinče gibati, zboosti se mora naravnost, da se ne rani obist, in da se rana težko ne celi, se mora zboosti okolo 2 metra globoko, luknjica mora biti tolika, da moreš vanjo z mezincem. Potem se morajo obe strani trebuha močno stiskati. Brez tega, posebno pri tolsti živini, bodenje ne pomaga mnogo. Zboosti se mora večkrat, ako je bilo prvič brezuspešno. Rana se zaceli brez šivanja; samo oprati se mora z žganjem in namazati s katranom, da ne silijo muhe vanjo. Napihnjene ovce se morajo tudi tako zbadati.

Slabi zobje.

Živina s slabimi zobmi ne more dobro žvečiti; zato se mora dlesna umivati z vodo, v kateri se je raztopil galun.

Bolezen na parkljih.

Te bolezni se gospodarji zelo boje. Spoznava se na tem, da živinče noge bole in da so vroče, da živina šepa in počiva sedaj na tej, sedaj na oni nogi. Pozneje nastanejo vredi med parklji in na obeh straneh. Ti vredi imajo v sebi neko smrdečo vlažnost. Brez pomoči odpade rogovina. Zdravi se ta bolezen tako-le: Vsa dlaka se mora na nogah čisto porezati, potem se raztopi več galuna v skledi vode in s to tekočino se vsak dan izmivajo rane.

Pomoček zoper modro mleko.

Kravi se daje stolčen kumin z vodo.

Zdravljenje konjskih bolezni i. t. d.

Konji imajo nekatere bolezni, ki se zdravijo težko in dolgo časa, n. pr. zaprtje gobca, koževnik (vrtoglavico), smrkelj (sekendijo), zlomljene kosti. Da zdravljenje ne velja več, nego je konj vreden, se taki konji rajši pokoljejo.

Zoper drisko

dobi konj vsak dan tri peščice črnic. Žrebetom se daje malo rabarbare z magnezijo v vodi.

Poškodovane oči

se morajo pogostoma prati z mrzlo vodo.

Vozger.

To bolezen dobivajo mladi konji redno; otožni so, medli, kašljajo, otečejo pod čelustjo. V tem slučaju dajaj konjem rdeči zvišček koren, borovičeve jagode. To se stolče, namoči in se vsak dan trikrat posiplje po klaji. Ako konj neče žreti, zmešaj ta prah z medom in mu ž njim namaži jezik. Pozimi napajaj samo s toplo vodo.

Protin v črevesih.

Kadar dobi konj to bolezen, neče žreti, draplje s prednjimi nogami, se meče na tla, se gleda po vsem životu, cepeta z nogami, se valja i. t. d. Najprej se mora konju na vratu pustiti žila, potem naj se dristlja z vodo, v kateri so 3 peščice kopra, 3 peščice topolovega listja in nekaj lanenega olja. Potem si pomaži roko z lanenim oljem, potegni iz konja blato in ga dristljaj. Vsake pol ure se mora dristljati in vsako drugo uro napajati, dokler bolezen ne mine. Če nečeš dristljati, lahko potisneš v konja kakor jajce debel kos mila, namočenega v laneno seme in potrošenega s soljo.

Ranjeni kraji na konjih.

Ako konje tišči sedlo ali druga konjska oprava, jih vedno moči z mrzlo vodo in jih umivaj z žganjem in milom. Mehurje pod kožo odri, iztisni vodo in namaži rane z zeleno mažo za rane, kar je dobro zdravilo.

Rane

se morajo izpirati z žganjem in mazati s ka-tranom, potem se zacelejo.

Zakovani konji.

Ako so konji zakovani, ali ako so stopili na žrebelj, se mora ta najprej izvleči, luknjica

razširiti z ostrim nožem in vanjo vliti žganje, na njo položiti kodeljo in nogo zamotati v kravje blato.

Ako konj ne more scati,

stolci peteršiljevo seme, ga skuhaj v vodi in ko se voda razhladi, raztopi v njej nekaj solitarja ter dajaj to konju vsako drugo uro. V kraj, kjer leže obisti, drgni s terpentinovcem in dristljaj kakor pri črevesnem protinu. — Ali pa daj konju za 4 v. račjih ok, kar za pol ure pomaga.

Svinjske ikre

se preženejo s tem, da se svinjam vsak dan vrže nekaj pepela v napoj in se časih pridene nekaj smodnika.

Svinjski žolč in svinjska sušica.

Pri teh boleznih svinje zelo shujšajo. Odpravijo se, ako jim daješ antimonij in v vodi raztopljenega benečanskega mila.

Driska

se odpravi najhitreje z želodom in z želodovim lupinjem.

Javelov lug

je neležniv pomoček zoper napihnjenost prežvekujočih živali in zoper konjsko grižo.

Kako se napravlja lug.

V železen lonec, na pol napolnjen z vodo, postavi nekaj litrov držečo kamenito ali stekleno posodo, pod katero je malo slame, izpelji iz nje lokasto stekleno ali svinčeno, kakor prst debelo cev v drugo stekleno ali lončeno posodo, ki mora biti zaradi ognja nekaj oddaljena od lonca.

V prvo steklenico vsuj nekaj kamna in nekaj solne kisline, v drugo pa nekaj v vodi raztopljene lugaste soli. Cev zakelji, vendar v steklenici, v kateri je lugasta sol, pusti majhen predor, da more zrak skozi njega. V prvi steklenici mora cev sezati samo do dulca, v drugi pa do dna. Ako je vse tako prirejeno, zakuri pod loncem. Čuje se, da gre plin v drugo posodo; ako to preneha, ugasi ogenj in shrani tekočino v drugi posodi.

Pri tem delu pa mora človek biti zelo pozoren, in zato ga morajo opravljati samo strokovnjaki.

Od te tekočine daj ovci polno žlico v kupici mrzle vode: rogati živini 3—4 polne žlice v steklenici vode. Uspeh se pokaže precej. Konju, ki ima grižo, daj 2—3 polne žlice.

Ker se s takim lugom tudi dobro beli platno in čisto perilo, bi ga morala vsaka gospodinja imeti vedno pripravljenega.

Mnogo preprostejši pa je drug pomoček zoper napenjanje rogate živine; imeti ga mora vsak gospodar, posebno, ako ima mnogo živine. Nekaj salmiakovca, nekaj koprovega olja in

nekaj rdečega in belega olja, pomešanega v vodi v kaki steklenici, je treba vliti v živinče.

Ker se na hitri uspeh tega pomočka lahko zanašaš, ga imej vedno pri hiši.

Pomoček proti ovčjim garjam.

Garjeve ovce umivaj v vodi, kjer je bilo raztopljeno klorovo apno. Osemndnevno umivanje zadošča, da ovce ozdravijo. Volni klorovo apno ne škoduje; ker je tudi zdravo, zato pospešuje zdravje v stajah. Tako je tudi gotovo koristen pomoček umivanja s Francozovim oljem, pomešanim z lugom.

Pomoček zoper kugo na parkljih.

Ta bolezen se lahko razširi po celih deželah in je tako nevarna, da so se najboljši živinski zdravniki vseh evropskih dežel trudili najti izdaten pomoček zoper njo. Našli so ga, in sicer je to aloina tinktura, žveplena kislina, rdeči opij. Najprej se raztopi opij v topli vodi, potem se uliva nanj polagoma in oprezno žveplena kislina in slednjič se še primeša aloina tinktura. Ko je vse dobro pomešano, se z ostrim nožem odreže bolni del parklja, rana se umije in očisti, z omenjenim pomočkom se namaže bolni del in se dobro zaveže. Ako se je bolezen šele pričela, se parkelj odpravi z ostrim orodjem, da se vidi del, kjer se je ugnezdila. To se prereže in skozi prerez se spusti eliksir; parkelj se obveže, in potem ozdravi kaj hitro.

Pomoček zoper pasjo kugo.

Najboljši pomoček zoper to bolezen je gotovo žvepleni cvet, katerega daješ psičem, pomešanega z hrano, z eno kavino žlico dalje časa. Pri tem ne čakaj, da bi se bolezen že prikazala. Na ta način se pasja kuga pogostoma odpravi. Ako pa bolezen hudo pritiska in ako se zamudi pomoč z omenjenim zdravilom, se rabijo zoper to bolezen močna bljuvila, n. pr. kamen za bljuvanje.

Pomoček zoper ovčje uši.

Stolei korenje javorovega drevesa tako močno, da bo iz njega prah, in ga skuhaj v vodi, v kateri je moral dalje časa ležati tobak. To tekočino precedi, in ko se razhladi, pogostoma umivaj ovce ž njo.

Želodec krepčujoč pomoček za konje.

Encijanov prah, kolmež, koprovo seme, borovične jagode, to vse v prah stolčeno in zmešano, naj se daje konjem dvakrat vsak dan, najbolje po prvem pokladanju.

KAZALO.

	Stran
Predgovor	3
Leto in pratika	5
Popisovanje sedmerih letnih premičnic . . .	10
I. Saturn	11
II. Jupiter	16
III. Mart	19
IV. Solnce	23
V. Venera	27
VI. Merkur	31
VII. Luna	35
Kako se dá zvedeti, katero leto je navadno ali prestopno	39
Kdaj se ima praznovati Velika noč? . . .	40
Prestopni prazniki in drugi spomina vredni dnevi	42
Neprestopni prazniki v letu	50
Vreme	56
Znamenja, iz katerih se dá malone gotovo sklepati, kakšno bo vreme.	
1. Znamenja vremena na človeku . . .	58
2. Znamenja vremena na živalih . . .	59
3. Znamenja vremena na drugih stvareh	64
4. Gotova vremenska znamenja . . .	67
Občna vremenska opazovanja, iz katerih se dá sklepati na letno rodovitnost ali nerodovitnost	75

Opravila za vsak mesec	77
Vremenost.	
I. V prosincu	110
II. V svečanu	112
III. V sušcu	114
IV. V malem travnu	116
V. V velikem travnu	118
VI. V ržnem cvetu	119
VII. V malem srpanu	120
VIII. V velikem srpanu	122
IX. V kimavcu	123
X. V vinotoku	125
XI. V listopadu	126
XII. V grudnu	127
Pouk, kako se ohraniš zdravega, si podaljšaš živ-	
ljenje in ga otimaš v sili	129
I. Snažnost	130
II. Obleka	132
III. Stanica ali hiša	134
IV. Hrana	137
V. Pijača	138
VI. Opravila, izprehod, počitek, spanje	140
VII. V čistem životu pokojno srce je po-	
sebna podlaga trdnemu zdravju in	
dolgemu prijetnemu življenju	144
VIII. Tobak kaditi je zdravju škodljiva na-	
vada	147
Kako je treba ravnati v bolezni	150
Pouk za take, ki niso zdravniki, kako je treba	
oživljati dozdevne mrličje in pomagati v	
naglih smrtnih nevarnostih.	
I. Kako je treba ravnati z zmrznjenci	154
II. Kako je treba ravnati z utopljenici	157

	Stran
III. Kako se ravna z obešenci in zadavljenci	159
IV. Kako se ravna s takimi, ki se zaduše v škodljivem zraku	160
V. Kako se mora ravnati s takimi, ki jih zadene strela	162
VI. Kako je treba ravnati z zavdanci . .	163
VII. Kako je ravnati po telesnih poškodbah, kakor pri ranah, zlomljenih in izpah-njenih kosteh, itd.	165
VIII. Kako je ravnati z ljudmi, katere so ugriznile bolne živali, zlasti psi in strupene kače	167
Pomočki zoper živinske bolezni	168
Zdravljenje konjskih bolezni itd.	174

№ 9. IX. 1948

№ 9. IX. 1948

V založbi Antona Turka

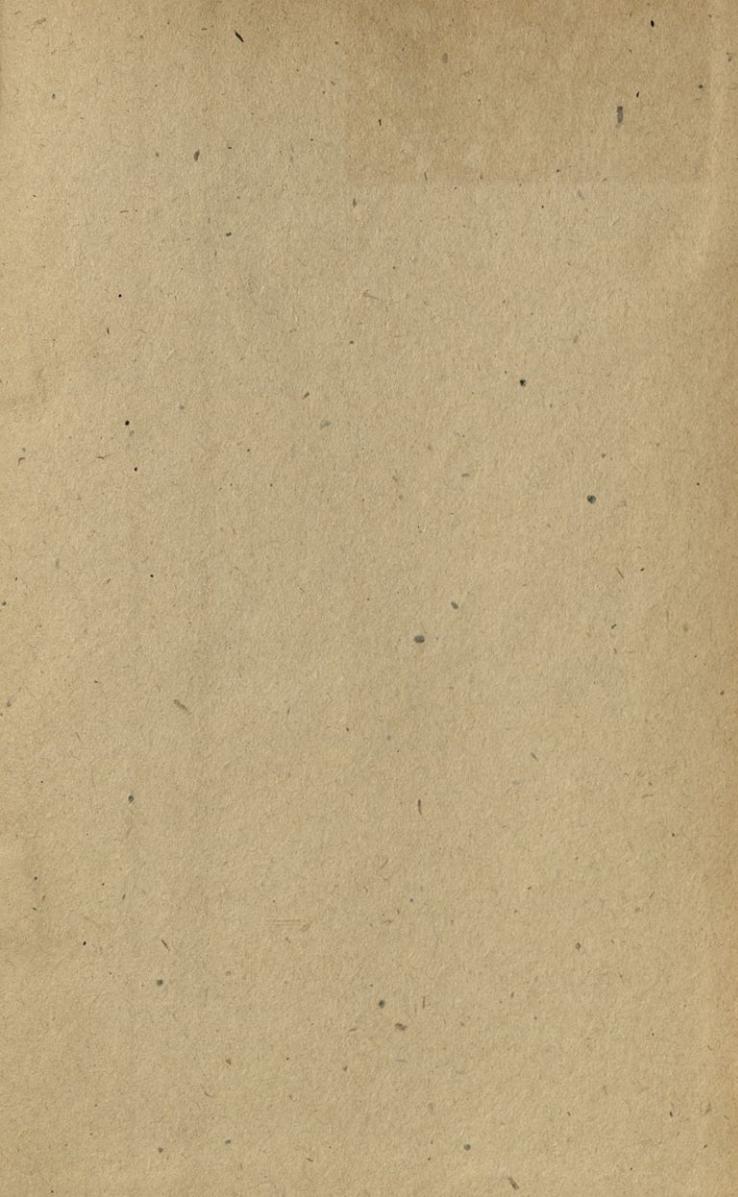
knjigarja v Ljubljani, Dunajska cesta št. 7.

se dobivajo sledeče knjige:

- Zlatarjevo zlato.** A. Šenoa. Roman. 356 str. Cena 1 K 80 v.
Zmaj iz Bosne. I. E. Tomić. Povest iz Bosenske zgodovine. 230 str. Cena 1 K.
Pred nevihto. J. Turgenjev. Novela. 96 strani. Cena 60 v.
Marjetica. Idila. Spisal A. Koder, 256 str. III. natis. K 1'20.
Materina žrtev. Pripovedka iz Dalmacije. Cena 1 K.
Gozdovnik. Spisal H. Majar. I. del 1 K, II. del 80 v.
Beneška vedeževalka ali prokletstvo in blagoslov. Povest. 65 strani. Cena 40 v.
Skozi širno Indijo. Povest. Cena 80 v.
Na indijskih otokih. Povest. Cena 70 v.
Mrtvi gostač. Povest. Cena 48 v.
Ciganova osveta. 65 strani. Cena 40 v.
Hedvika, banditova nevesta. 78 strani. Cena 40 v.
Čvetina borograjska. S podobami. 128 str. Cena 80 v.
Srečolovec. Spisal H. Majar, 84 strani. Cena 40 v.
Pravljice. Spisal H. Majar, 84 strani. Cena 40 v.
Elizabeta, hči sibirskega jetnika, z barv. podobo. 100 str. 60 v.
Fra Diavolo. Povest iz roparskega življenja. 102 str. 60 v.
Rinaldo Rinaldini. Zanimiva roparska povest. 114 st. Cena 70 v.
Musolino, ropar Kalabrije. Zanimiva povest. 102 strani. Cena 70 v.
Požigalec. Zanimiva povest. S podobo. 80 str. Cena 48 v.
Pariški zlatar. Povest. 92 strani. Cena 60 vin.
Beligrajski biser. Povest. 56 strani. Cena 32 v.
Cesar Jožef II. Povest. S podobo. 88 str. Cena 48 vin.
Devica Orleanska. Historična povest. 102 strani. Cena 60 v.
Princ Evgenij Savojski, slavni junak in vojskovodja avstrijski. II. pomnoženi natis. Cena 60 v.
Turki pred Dunajem. Zanimiva povest. Z barv. pod. 120 str. 60 v.
Andrej Hofer, junaški vodja Tirolcev l. 1809. Z barvano podobo. IV. pomnoženi natis. Cena 60 v.
Fran baron Trenk, vodja hrvatskih pandurov. 80 str. Cena 40 v.
Viljem baron Tegetthof, zmagovalec na morju l. 1866. Z barvano podobo. 103 str. Cena 60 v.
Burska vojska, 92 strani. S podobami. Cena 60 v.
Cvetke. Spisal H. Majar, 72 strani. Cena 40 v.
Dvoje povesti za slov. ljudstvo: Krvna osveta — Kmetska vstaja. 48 str., cena 36 v.
Sv. Genovefa. Povest. II. natis. 88 strani. Cena 48 v.
Sv. Notburga, pomočnica v vsakovrstnih potrebah in popis življenja sv. Heme, 56 strani. Cena 40 v.
Štiri povesti za slov. ljudstvo. 82 strani. Cena 40 v.

- Balkansko-turška vojna.** Slike z balkanskega bojišča. Z 18 podobami in barv. nasl. podobo. 190 str. Cena 1 K 10 v.
- Revolucija na Portugalskem.** Zanimivo razkritje portugalskega dvora. Z 10 podobami. Cena 50 vin.
- Zadnji dnevi nesrečnega kralja.** Zgodovinska novela. Z barv. podobo. 150 strani. Cena 70 v.
- Sveta noč.** Spisal R. Vrabl, 56 strani. Cena 32 v.
- Božja pot na Šmarni gori,** z barv. podobo. 32 str. 24 vin.
- Čarovnica s Starega grada.** Povest iz sred. veka. Cena 48 v.
- Božja pot Matere božje na Blejskem jezeru.** 32 str. Cena 24 v.
- Ave Marija.** S podobami. Cena 20 v.
- Slovenski šaljivec.** Spisal Silvester Košutnik. Cena I., II. III. po 60 v., IV. in V. del po 70 v.
- Veliki vsevedež.** Zbirka zanimivih in kratkočasnih spretnosti. II. pomnoženi natis. Cena 70 v.
- Godčevski katekizem.** Ženitne in svatbene napitnice. 64 str. 40 v.
- Narodna pesmarica,** zbirka najpriljubljenejših pesmi. 100 str. Cena 70 v.
- Vošilna knjižica.** Zbirka vošilnih listov in pesmic ob priliki novega leta in imendana. 96 strani. Cena 48 v.
- Največji slovenski spisovnik ljubavnih in ženitovanjskih pisem.** V. pomnoženi natis, 136 str. Cena 1 K.
- Ročni slovensko-nemški in nemško-slovenski slovar.** Cena nevezan 1 K 20 v., vezan 1 K 80 v.
- Slovensko-angleški in angleško-slovenski slovar.** II. pomnoženi natis. 160 str. Cena 1 K 40.
- Slovensko-italijanski in ital.-slov. slovar,** s katerim se brez pomoči učitelja ital. jezik priuči. 210 str. K 1'50, vez. K 2'40.
- Kubična računica** za trgovce z lesom na staro mero. Cena: mehko vezana 1 K.
- Kubična knjižica za rezan, tesan in okrogel les.** Cena v platno vez. 2 K 50 v., bolj obširna 312 str. K 3'80.
- Nova kubična knjiga** za novo metersko mero. 200 str. Cena 5 K.
- Najnovejši hitri računar,** pridejan proračun iz stare mere na novo. 262 strani. Cena trdo vezan 90 v.
- Nova kubična knjiga ali hitri računar** za trgovce z lesom in gozdarske uradnike. Cena vez. K 4'50, nevez. K 3'50.
- Najnovejša velika egiptovska sanjska knjiga.** 250 str. 70 v.
- Sanje v podobah.** (Mala sanjska knjiga.) Cena 32 v.
- Nova velika arabska sanjska knjiga. Najnovejša ilustrovanja izdaja.** 310 strani. Cena K 1'60, vez. K 2'60.
- Nova kuharska knjiga.** Navodilo, kako se kuhajo dobra in okusna jedila. 272 strani. Cena mehko vez. 3 K. Elegantno v platno vezana 4 K.
- „Narodna gorenjska noša“,** komad 10 v.
- Muzikalije: „Buri pridejo“** za glasovir in citre. 1 K.

Pošilja se le proti predplači ali na povzetje.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

8 551800

00000114547

